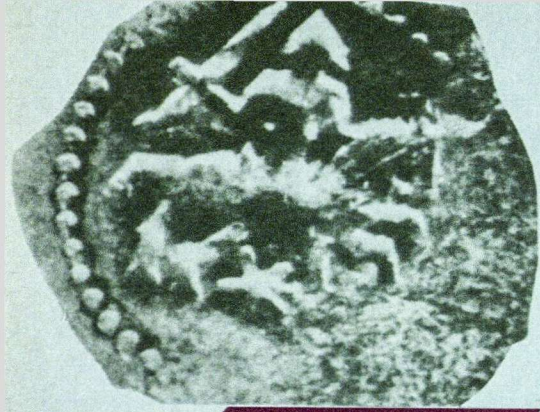
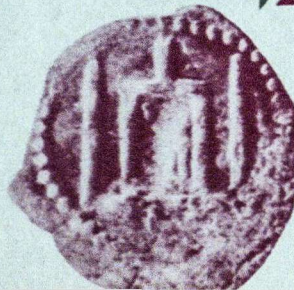

Karys

1978 Vasaris-February, Nr. 2

KARYS

1978
Nr. 2 (1539)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Viršelio projektas dail. V. Žiliaus	
D. Mickutė-Mitkienė — Savanoris budi / Kovotojo mirtis	45
B. Balčiūnas — Po erdves pasižvalgius	46
Dr. V. Gidžiūnas, OFM — D.L.K. Algirdas ir jo laikų Lietuva	54
Kaip jie Klaipėdą gynė	58
J. V. Sūduvas — Lietuvos piliakalniai II	60
O. Žadvydas — Grįžimas tėvynėn	65
J. Navikas — Vandinė	67
TREMTIES TRIMITAS	71
V. Tamošiūnas — Mintys Kariuomenės šventės proga	72
J. Kumpikas — Šaulių aviacijos kūrimasis Lietuvoje	74
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	83
KARINĖS ŽINIOS	84
KRONIKA	85

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS,
Australia — V. ŠALKŪNAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen, Baly's
Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141,
NSW

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world
Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA
Printed by THE FRANCISCAN FATHERS PRESS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00. — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. 291500

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1539)

VASARIS — FEBRUARY

1978

D. MICKUTĖ-MITKIENĖ

SAVANORIS BUDI

Kai kelintą jau kartą
Priešai tėviškėn brovės,
Nesulaikė prie vartų
Jų kariai. Nesikovė.

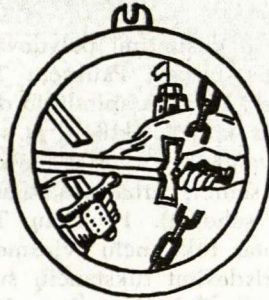
Nepakėlė nūn kardo
Nei aukšti pareigūnai —
Buvę garsūs iš vardo,
Ir parady tribūnų.

Tik taurus savanoris.
Gniaužė kumštį nevienas:
Šventos priesaikos svoris
Slėgė, žengiant per sieną,
Spalio vakarą vėly,
Kanonadai palydint . . .
O krūtinėje šėlo
Kovos geismas toks didis!

Rodos, jėgos išseko,
Lyg per ūkanas brenda . . .
O atgal — nėra tako,
Nėra žygin komandos!

Ir patekus į kraštą,
Kur tiek laisvės auksinės,
Jo troškimas nemažta
Grįžt vaduoti tėvynės.

Po šaknim seno uosio
Kovų kardas ten rūdi . . .
Grįš ir vėl sušvytruos juo
Savanoris! Jis budi.

KOVOTOJO MIRTIS

Per visą naktį šėlo mūšis
Paplentėj, Prienų pašilėj
Dabar tik tykiai ošė pušys,
O dar tykiau kalbėjo jis:

Miela, matai tu tą šaltinį,
Kuris ten veržiasi skaidrus?
Pasėmus vandensio jo gryno
Užpilk ant degančios žaizdos . . .

Jaučiu mirties dvelkimą šaltą,
Kietos kovos nebaigsiu aš,
Bet laisvės vėliavą iškeltą
Kiti kovotojai parneš!

Priglauski kryžių man prie lūpų,
Grįžus, motulei pasakyk,
Kad ji karštoj maldoj, kai klūpos,
Už tėviškėlę melstų tik . . .

Kraujo lašai krito, lyg rožės
Ant samanų šilo sausų,
Merkės blakstienos užsivožę
Pusėje žodžio: SU . . .

LIETUVOS
NACIŲ MŪŠIŲ
M. MAČIŲDO
BIEŲ IGTĖKA

PO ERDVES PASIŽVALGIUS

B. BALČIŪNAS

Šiuo metu amerikiečiai vykdo saulės sistemos planetų tyrinėjimą erdvėlaiviais, kad papildžius astronomų turimas žinias, patirtas teleskopais — stebėjimais ir fizikos, matematikos nuostatais. Susidarymui apytikriam šio darbo vaizdai, susipažinkim su mūsų saulės sistemos sudėtimi ir jos padėtimi visatoje.

Mūsų saulė, su savo dešimtimi palydovų — planetų ir jų mėnuliais, tarpsta Paukščių Tako (Milky Way) galaktikoje¹, kuri yra spiralinio disko formos (kaip ir daugelis kitų galaktikų); ją sudaro apie 100 bilijonų žvaigždžių², kurios savo dydžiu prilygsta mūsų saulei, arba yra daugelį kartų didesnės (žiūr. schemą). Paukščių Tako skersmuo yra apie šimtas tūkstančių šviesmečių, disko storis — apie trisdešimt tūkstančių šviesmečių³. Aplink Paukščių Tako spiralinį diską, rutulinėje formoje yra išsisklaidę satelitinės žvaigždžių grupės ir pavienės žvaigždės, apie 30 tūkstančių parsekų spinduliu, kurių priskaitoma viso apie dešimtis milijonų. Paukščių Takas turi magnetinį lauką, kuris yra apie šimtą tūkstančių kartų mažesnis už mūsų saulės.

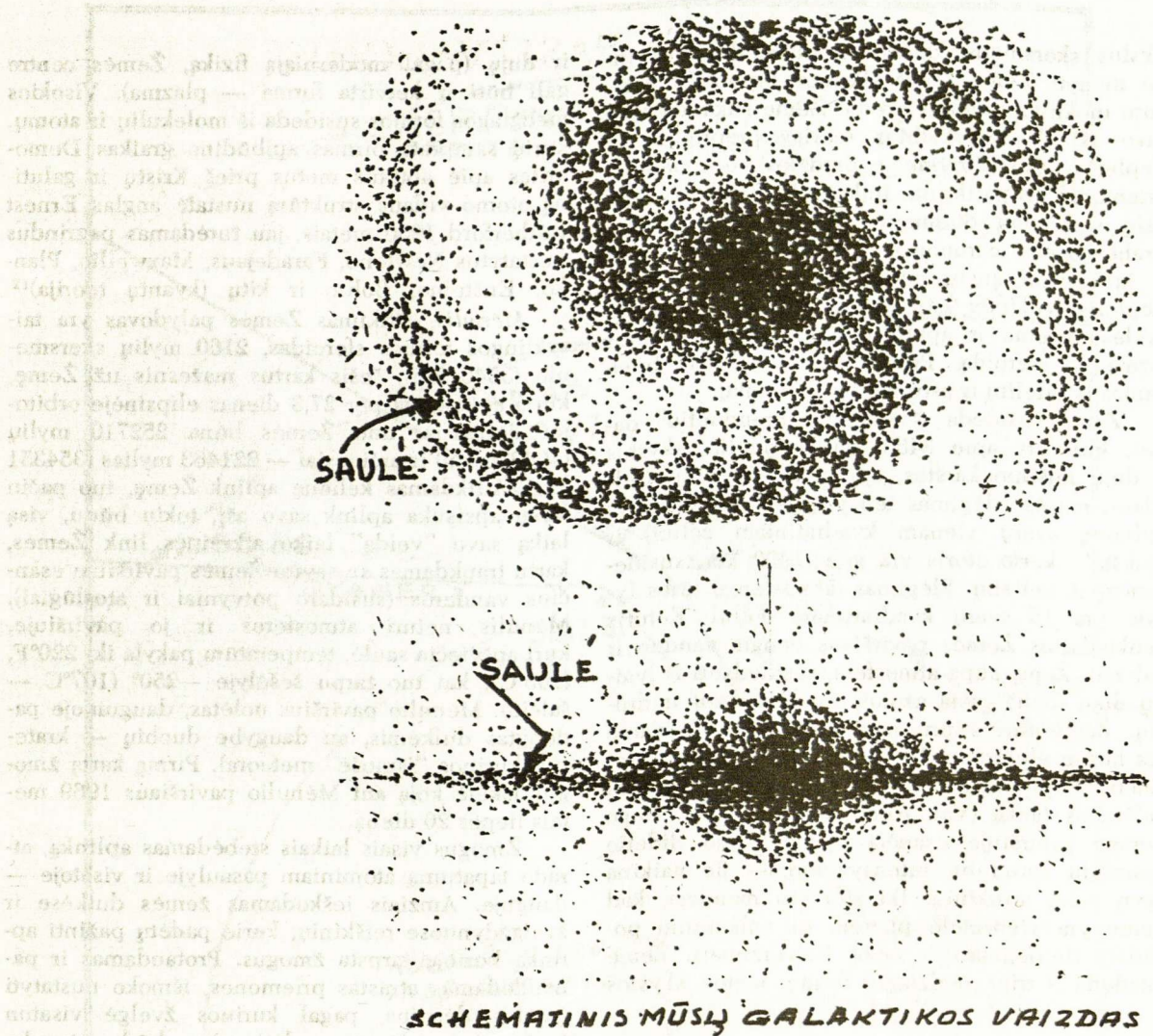
Mūsų saulės sistema tarpsta Paukščių Tako sparne, apie dvidešimt septynių šviesmečių atstu, nuo disko centro, apie kurį keliauja apskritimo formos orbitoje⁴, centrinėje galaktikos plokštumoje, apie 240 km per sekundę greičiu. Vienas skrydis orbitoje aplink Paukščių Tako centrą, mūsų saulei su jos planetom ir mėnuliais, užtrunka apie du šimtus milijonų žemės metų.

Saulė yra apie 1,39 milijono km skersmenio plazmos kamuolys⁵, susidedantis daugiausiai iš heliumo ir vandenilio. Saulė išspinduliuoja apie 10 bilijonų megatonų⁶, įvairiose formose energijos, arba 4 milijonus tonų medžiagos, kas sekundę paverčia energija⁷ panašiu vyksmu, kaip žmogaus pagaminta vandenilio bomba sprogo metu. Saulės temperatūra yra labai skirtinga — įvairi, nes priklauso nuo skirtingo slėgimo kamuolyje ir jo aplinkoje; saulės branduolyje temperatūra siekia 13 milijonų laipsnių Celsijaus, prie slėgimo apie bilijono svarų kvadratiniam coliui (žemės centre slėgimas apie 50 milijonų svarų kvadratiniam coliui). Saulės paviršiuje (fotosferoje) temperatūra apie 3000 laipsnių Celsijaus. Temperatūra vėl didėja kylant į saulės „atmosferą“⁸, kuri skirstoma į: fotosferą — netarpiniai virš saulės paviršiaus, kuri išspinduliuoja šviesą; chromo-

sferą, kuri siekia 10 tūkstančių km virš fotosferos, kur temperatūra pakyla iki 100 tūkstančių laipsnių Celsijaus; koroną, kuri supa saulę 100 tūkstančių km aukštyje virš fotosferos ir ten temperatūra siekia apie milijoną laipsnių Celsijaus. Reikia pastebėti, kad saulės atmosferoje temperatūra yra kinetinė⁹. Iš saulės paviršiaus, nevienodais laikotarpiais, išsiveržia didžiulės masės įkaitusių dujų, kurios siekia pusės milijono km aukštį; tokie išsiveržimai vadinami protuberansais (angl. *prominence*). Dujų kilimo greitis yra apie tūkstantis penki šimtai km per sekundę. Protruberansai sukelia saulės paviršiuje (fotosferoje) dideles bangas, kurios sklinda tūkstantį km per sekundę greičiu. Milžiniški energijos kiekiai saulės paviršiuje sukelia kosminius — erdvių „vėjus“, kurie praeina ir pro žemę 40 km per sekundę greičiu. Saulės šviesos spindulys pasiekia žemę per 8,3 sekundes. Saulės paviršiuje plaukioja „salos“ — dėmės, kurios turi didelės įtakos į žemės magnetizmą ir radio bangas, jų dydis siekia 64 tūkstančių km skersmens. Saulė apsisuka aplink savo ašį, kuri yra statmena planetų orbitų plokštumai, per 25 žemės dienas.

Saulės planetos ir asteroidų laukas skrieja aplink saulę orbitose, kurios yra beveik vienoje plokštumoje. Devintos planetos Pluto orbita, yra 17 laipsnių pakrypus į bendrą planetų orbitų plokštumą. (Planetų išdėstymą ir būdingus duomenis, žiūr. lentelę). Astronomai planetas grupuoja į vidines — mažas ir išorines — dideles. Tai senas tradicinis skirstymas iki 1930 metais buvo atrastas Pluto ir planeta X 1973 m. (jos yra beveik planetos Marso dydžio). Vidinės planetos: Merkurus, Venera, Žemė ir Marsas savo sudėtimi yra labai panašios.

Merkuras — pirma nuo saulės planeta, neturi vandens nei atmosferos; dėl mažo masės kiekio ir saulės artumos, bet kokios planetos paviršiuje dujos ar garai, nutraukiami į saulę. Merkurus sukasi aplink savo ašį labai lėtai, bet orbitoje skrieja greitai, kad saulė jos „nepagautų“. Laike dviejų orbitų aplink saulę, ji tris kartus apsisuka apie savo ašį. Merkuro paviršiuje temperatūra kaitaliojasi dideliais skirtumais. Merkuro sudėtyje yra dideli kiekiai metalo, paviršius kietas ir uolėtas; ji neturi magnetinio lauko. Susidomėjimas šia planeta iki šiol buvo mažas.

Venera savo dydžiu yra beveik lygi žemei ir, būdama nuo saulės beveik du kartus toliau negu Merkuris, turi tirštą atmosferą, kuri siekia apie 65 km aukščio, susidedančią daugiausiai iš anglies dvideginio ir mažo kiekio vandens garų, tačiau Veneros paviršiuje vandens nėra, nes dėl aukštos planetos paviršiaus temperatūros (900°F), vanduo išgaruoja. Dėl didelės dujų koncentracijos ir kalnuoto paviršiaus, Veneroje nėra vėjų. Didelis ir tirštas dujų suoksnis aplink planetą sudaro šiltadaržio sąlygas saulės infraraudoniems spinduliams¹⁰, todėl ir temperatūra planetos paviršiuje yra tokia aukšta. Atmosferos slėgimas yra 100 kartų didesnis, negu žemėje. Venera yra vienintelė iš saulės sistemos planetų, kuri aplink savo ašį sukasi priešinga kryptimi,

kitaip kaip saulė ir kitos planetos. Veneros sudėtyje yra 30% metalų; paviršius kietas, uolėtas; ji neturi magnetinio lauko.

Žemė — trečioji planeta nuo saulės, turi vieną palydovą — mėnulį ir žmogui ji yra visatos centras, nes pagal Bibliją — Žemė ir viskas joje, taipogi saulė, mėnulis ir žvaigždės, buvo sutverta žmogui. Astronomų ir mokslininkų skaičiavimais bei samprotavimais, jau penktame šimtetyje prieš Kristų, graikas Parmenidas (Sokrato mokinys) skelbė Žemę esant sferinės formos. Parmenido teoriją, su mažais pajavirinimais, vėliau tvirtino Platonas (jei Žemė yra visatos centras, tai būdama centre turi būti sferinė). 230 metais prieš Kristų, graikas Eratostenas, praktiškai išmatavo Žemės skersmenį, kuris buvo nuostabiai

tikslus (skersmens skaičiavimo būdas davė pagrindo manyti Žemę esant sferinės formos)¹¹. Pitagoro mokinys Pilolaus skelbė Žemę sukantis apie savo ašį. Visos skelbtos teorijos nepriėjo iki Keplerio (XVII šimtmečio pradžios), nes nebuvo priemonių jas patikrinti. Įtakoje Koperniko žvaigždžių stebėjimų duomenų (1473-1543) ir Tycho Brahe (danas astronomas 1546-1601) skaičiavimų ir kruopščiai susistemintų stebėjimo duomenų, Kepleris (vokietis astronomas 1571-1630) nustatė saulės sistemą ir apytiksliai apskaičiavo Žemės formą — sferoidą. Pilnas Žemės vaizdas buvo gautas iš satelitų ir astronautų nuotraukų.

Žemė susideda iš vidinės "branduolio" dalies, kuri yra apie 3450 km. spindulio, skystos ir dujų mišinio karštos, apie 5000 laipsnių Celsijaus, masės (slėgimas ten yra penkios dešimtys milijonų svarų vienam kvadratiniam coliui) ir "lukšto", kurio storis yra apie 2900 km, susidedančio iš uolienų. Slėgimas (atmosferos) jūros lygyje yra 15 svarų kvadratiniam coliui. Keturis penktadalius Žemės paviršiaus dengia vanduo ir ledynai. Žemę supa atmosfera, susidedanti iš įvairių dujų (daugiausia azoto), vandens garų ir dulkių. Žemė turi stiprų magnetinį lauką, kuriame yra laisvų elektronų, beveik šviesos greičiu skriejančių tarp magnetinių polių, taip sudarančių radiacijos lauką (Van Allen gaubtą), kuris saugo Žemės paviršiuje esančią gyvybę, nuo didelio kosminių spindulių intensyvumo, — jie naikina gyvų celių struktūrą. Iki šiol yra manoma, kad Žemė yra vienintelė planeta su vulkaninio pobūdžio drebėjimais ir lavos išsiveržimais. Žemė susideda iš trijų medžiagos formų: kietos, skystos

ir dujų (pagal moderniąją fiziką, Žemės centre gali būti ir ketvirta forma — plazma). Visokios medžiagos formos susideda iš molekulių ir atomų, kurių sampratą pirmas apibūdino graikas Demokritas apie 460-tus metus prieš Kristų ir galutiną atomo vidaus struktūrą nustatė anglas Ernest Rutherford 1930 metais, jau turėdamas pagrindus nustatytus Newtono, Faradejaus, Maxwellio, Plancko, Enšteino, Bohro ir kitų (kvantų teorija)¹².

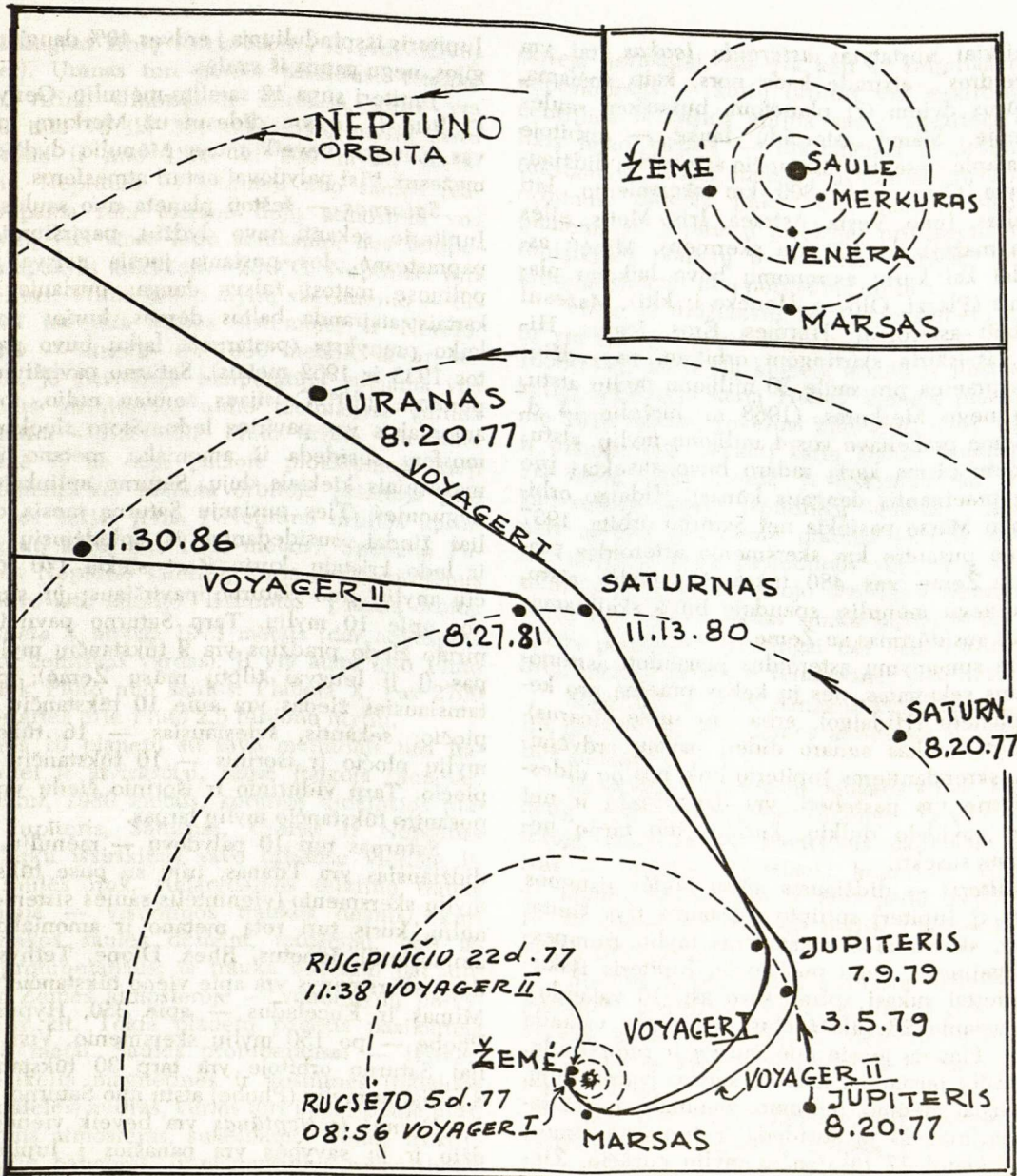
Mėnulis, ištikimas Žemės palydovas yra taisyklingos formos sferoidas, 2160 mylių skersmensio (3546 km), šešis kartus mažesnis už Žemę, kurią apkeliauja per 27,3 dienas elipsinėje orbitoje. Toliausiai nuo Žemės būna 252710 mylių (404336 km) ir arčiausiai — 221463 mylias (354351 km). Atlikdamas kelionę aplink Žemę, tuo pačiu laiku apsisuka aplink savo ašį, tokiu būdu, visą laiką savo "veidą" laiko atkreipęs link Žemės, kartu traukdamas su savim Žemės paviršiuje esančius vandenis (susidaro potvyniai ir atoslūgiai). Mėnulis neturi atmosferos ir jo paviršiuje, kurį apšviečia saulė, temperatūra pakyla iki 220°F, (105°C), kai tuo tarpu šešėlyje — 250° (107°C — šalčio). Mėnulio paviršius uolėtas, daugumoje padengtas dulkėmis, su daugybe duobių — kraterių, kuriuos "išmušė" meteorai. Pirmą kartą žmogus iškėlė koją ant Mėnulio paviršiaus 1969 metais liepos 20 dieną.

Žmogus visais laikais stebėdamas aplinką, at rado tapatumą atominiam pasaulyje ir visatoje — danguje. Amžiais ieškodamas žemės dulkėse ir žvaigždynuose reiškinį, kurie padėtų pažinti aplinką kurioje tarpsta žmogus. ProtAUDamas ir panaudodamas atrastas priemones, išmoko nustatyti gamtos dėsnius, pagal kuriuos žvelgė visaton ir žemės medžiagų sudėtin, tuo būdu atlasdamas tapatumus, tačiau skirtingų matų. Pažindamas aplinką — gamtą, panaudojo jos savybes savo gyvenimo pagerinimui. Technologijos pažanga įgalino žmogų išsiveržti į erdves (pasiekė mėnulį), iš kur atsirado didesnės galimybės gilesniam visatos pažinimui, tikslu išsiaiškinti dangaus kūnų pobūdį, juos supančią aplinką, kad gautus patyrimus nukėlus žemėn ir pritaikius sava aplinkai, didesniai jos pažinimui ir panaudojimui saviems tikslams, patogumams.

Marsas — ketvirta planeta nuo žemės. Ilgą laiką buvo spėjama ant Marso esant gyvybę, tačiau, paskutinės žinios, gautos iš erdvėlaivių, spėliojimų nepatvirtino. Planetą supa reta atmosfera, susidedanti iš vandens garų, anglies dvideginio ir didesnio kiekio azoto (panašu kaip Žemės atmosferoje). Planetos paviršius turi spalvotų dėmių, ašigaliai padengti sniegu, jos pavir-

PAGRINDINĖS PLANETOS SAULĖS SISTEMOJE

PLANETA	ATITUMAS NUO SAULĖS MILIJONAIS KM.	PLANETOS SKERSMUO KM.	SUKIMOSI APLINK AŠĮ LAIKAS	PLANETOS KELIAS AP- LINK SAULĖ
MERKURAS	58	4840	88 dien.	58.5 dien.
VENERA	108	12228	243 "	225 "
ŽEMĖ	150	12742	24 val.	365.5 "
MARSAS	228	6770	24.5 "	687 "
JUPITERIS	778	140720	10 "	11.8 metų
SATURNAS	1428	116820	10.5 "	29.6 "
URANAS	2872	47100	10 "	88.7 "
NEPTUNAS	4498	44600	12 "	166 "
PLUTO	5910	6400	—	248 "
X ATRASTA 1973	APIE 12000	—	—	464 "

šiuje yra labai mažas kiekis vandens. Labiausiai intriguojantys yra "kanalai", kurie buvo pastebėti Galilejo (italas Galileo Galilei 1564-1642), pasirodė esanti išdava Marso paviršiaus formavimosi ankstyvaisiais laikais, prieš milijonus metų. Marsas turi kai kurių fizinių panašumų žemei, pav. ašies pasvirimas į orbitos plokštumą yra $25^{\circ} 12'$, Žemės — $23^{\circ} 27' 8''$. Marsas apsisuka aplink savo ašį per 24,5 val. turi metų laikus, bet neturi magnetinio lauko; aplink Marsą keičia du palydovai: Demos — apie 10 km skers-

mens, 12 tūkstančių mylių atstu, apkeliauja Marsą per 30 val. 18 min., (1977 m. lapkričio mėn erdvėlaivis Viking 2, nufotografavo Demos iš 50 mylių atstumo. Iš nuotraukos paaiškėjo, kad jo paviršius yra visai lygus, matomai, padengtas stambiu dulkių sluoksniu) ir Phobos — 12 mylių skersmenio, apkeliauja aplink Marsą apie 40 tūkstančių mylių atstu, per 7 valandas ir 39 min. Marso gravitacinė trauka per pusę mažesnė už Žemės.

Po Marso seka Jupiteris, tačiau tame tarpe

yra aiškiai nustatytas *asteroidų laukas*, tai yra "skeveldros", atsiradę kada nors, kaip spėjama, susidūrus dviem (?) planetom, buvusiom saulės sistemoje. Šiame asteroidų lauke — orbitoje skrieja apie pusantro tūkstančio asteroidų; didžiausias yra Ceres apie 800 km skersmenio, kiti — Pallas, Juno, Vesta, Astraea, Iris, Metis, eilės tvarka mažėja iki 100 km skermens. Minėti asteroidai kai kurių astronomų buvo laikomi planetomis (Plazzi, Olbers, Hencke ir kiti). Mažesni pastebėti asteroidai: Hermes, Eros, Icarus, Hidalgo, išsiskiria skirtingom orbitom, pavyzdžiui Icarus praeina pro saulę 80 milijonų mylių atstu, arčiau negu Merkurus, (1968 m. birželio 14 d. pro Žemę prakeliavo vos 4 milijonų mylių atstu, tuo metu pirmą kartą radaro buvo susektas pro Žemę praeinantis dangaus kūnas). Hidalgo orbitoje nuo Marso pasiekia net Saturno orbitą. 1937 m. apie pusantro km skersmenio asteroidas prakeliavo Žemę vos 480 tūkstančių mylių atstu, arčiau negu mėnulis; spaudoje buvo skelbiamas galimas susidūrimas su Žeme.

Yra sumanymų asteroidus panaudoti astronominiams sekimams, nes jų kelias praeina pro keletą planetų (Hidalgo), arba pro saulę (Icarus). Asteroidų laukas sudaro didelį pavojų ardvėlaviams, skrendantiems Jupiterio link, nes be didesnių, kurie yra pastebėti, yra daug mažų ir net smėlio pavidalo dulkių, kuriuos tuo tarpu neįmanoma susekti.

Jupiteris — didžiausia mūsų saulės sistemos planeta (į Jupiterį sutilptų tūkstantis trys šimtai Žemių), skersmuo 5 tūkstančius mylių trumpesnis ašigaliuose, negu pusiaujyje. Jupiteris išskirtinai greitai sukasi aplink savo ašį (10 valandų), prie pusiaujo 28 tūkstančius mylių per valandą greičiu. Planetą juosia eilė rausvų ir rudų žiedų, lygiagrečių pusiaujui, kuriuos sudaro įvairių dujų, daugiausiai metano, heliumo, amoniako ir vandens deriniai. Iš jų susideda ir Jupiterio atmosfera, siekianti 17 tūkstančių mylių aukščio. Žiedai juda aplink planetą įvairiais greičiais. Jupiterio atmosferoje nėra deguonies, tačiau jis turi stiprų magnetinį lauką, kuriame yra didelės energijos kosminių dulkių, kurios gali būti priežastimi didelės raudonos dėmės. Jos padėtis ir dydis nuolat keičiasi. Temperatūra planetos paviršiuje yra žema, apie -140°C , dėl tirštai perpildytos dujomis atmosferos, pro kurią infraraudoni saulės spinduliai negali prasiveržti iki Jupiterio paviršiaus. Esant dideliem temperatūros skirtumams storoje atmosferoje, vyksta amarus dujų judėjimas — audros ir perkūnijos. Dėl savo dydžio, Jupiteris turi didelę gravitacinę trauką.

Jupiteris išspinduliuoja į erdves 40% daugiau energijos, negu gauna iš saulės.

Jupiterį supa 12 satelitų-mėnulių. Genymede, Callisto ir Io yra didesni už Merkurį; palydovas Europa, beveik mūsų Mėnulio dydžio. Kiti mažesni. Visi palydovai neturi atmosferos.

Saturnas — šeštoji planeta nuo saulės ir po Jupiterio sekanti savo dydžiu, paviršiumi daug paprastesnė. Jos pusiaują juosia gelsva juosta, poliuose matosi žalsva danga; pusiaujo srityje kartais atsiranda baltos dėmės, kurios po kiek laiko pranyksta (pastaruoju laiku buvo pastebėtos 1933 ir 1962 metais). Saturno paviršiuje temperatūra 180° Celsijaus žemiau nulio, todėl ir amoniakas yra pavirtęs ledu. Storo sluoksnio atmosfera susideda iš amoniako, metano ir kitų mažesniais kiekiais dujų. Saturno aplinkoje nėra deguonies. Ties pusiauju Saturną juosia didžiuliai žiedai, susidedantys iš apledėjusių dulkių ir ledo kristalų, kurių išorė siekia 170 tūkstančių mylių nuo Saturno paviršiaus; jų storis — vos apie 10 mylių. Tarp Saturno paviršiaus ir pirmo žiedo pradžios yra 9 tūkstančių mylių tarpas (į jį lengvai tilptų mūsų Žemė); pirmas, tamsiausias žiedas yra apie 10 tūkstančių mylių pločio; sekantis, šviesiausias — 16 tūkstančių mylių pločio ir išorinis — 10 tūkstančių mylių pločio. Tarp vidurinio ir išorinio žiedų yra apie pusantro tūkstančio mylių tarpas.

Saturnas turi 10 palydovų — mėnulių, kurių didžiausias yra Titanas, trijų su puse tūkstančio mylių skersmenio (vienintelis saulės sistemos mėnulis, kuris turi retą metano ir amoniako dujų atmosferą), Japetus, Rhea, Dione, Tethys palydovų skersmenys yra apie vieno tūkstančio mylių; Mimas ir Enceladus — apie 350, Hyperion ir Phobe — po 150 mylių skersmenio. Visi mėnuliai Saturno orbitoje yra tarp 30 tūkstančių ir 8 milijonų mylių (Phobe) atstu nuo Saturno.

Uranas ir Neptūnas yra beveik vienodo dydžio ir jų savybės yra panašios į Jupiterio ir Saturno. Dėl perdidelių atstumų Urano ir Neptūno paviršiaus pobūdžio tiksliau nustatyti nepavyko. Uranas išsiskiria iš kitų saulės planetų tuo, kad jo ašis yra beveik orbitos plokštumoje (visų kitų planetų ašys yra beveik statmenos orbitų plokštumoms). Temperatūra Urano paviršiuje tokia žema (-210°C), kad visas amoniakas yra sušalęs, atmosferoje yra daugumoje metanas (spėjama, kad Urano paviršių dengia apie šešių tūkstančių mylių sluoksnis ledo ir virš jo apie trys tūkstančiai mylių skystos atmosferos). 1977 m. pavasarį amerikiečiai (Cornell astr.) atrado ties Urano pusiauju du žiedus, panašius kaip Sa-

turno. Daugiau žinių reikia tikėtis iš erdvėlaivių (*Voyager*). Uranas turi penkis satelitus: Titania, Oberon, Ariel, Umbriel ir Miranda, kurie yra orbitose nuo 76 iki 364 tūkstančių mylių atstu nuo Urano ir nuo 1800 iki 200 mylių skersmenimis. Neptūnas — aštuntoji nuo saulės planeta, supama reta metano dujų atmosfera vos 200 mylių virš storo ledo sluoksnio, nes temperatūra nepakyla aukščiau -230°C . Neptūnas turi du satelitus: Triton (3000 mylių skersmenio — didžiausias mėnulis saulės sistemoje) ir Nereid.

Pluto — atrastas tik 1930 metais, neturi atmosferos, jo paviršiuje temperatūra spėjama vos 40°C virš absoliutaus nulio (žemiausia galima temperatūra $-273,16^{\circ}\text{C}$). Pluto orbita yra labai išcentrinė ir ne toje pačioje plokštumoje kaip kitų planetų; kai planeta orbitoje priartėja prie saulės, jos kelias į Neptūno orbitos aplinką (sekantį kartą bus 1989 metais). Spėjama Pluto buvus Neptūno satelitu, kuris prieš milijonus metų buvo kito satelito "išstumtas" į naują orbitą.

Planeta X atrasta 1973 metais (dar nesuspėta duoti jai žemiškas vardas). Ji yra atstu nuo Pluto tiek, kiek Pluto nuo saulės. Planeta X, kas 2700 metų priartės prie Pluto 2,5 bilijono mylių.

Visos 10 planetų su savo mėnuliais turi įtakos saulei ir atvirkščiai, saulė įtaigoja planetas. Pavyzdžiui, 1980 metais, keturios didžiosios planetos: Jupiteris, Saturnas, Uranas ir Neptūnas vienu laiku išsirikiuos savo orbitose vienoje linijoje saulės link, sudarydamos telktingą trauką (gravitacija — visuotinos traukos dėsnis), kuri turės įtakos saulės dėmėm, radiacijai, gali iššaukti protuberansus; ta trauka bus taip pat juntama ir Žemės atmosferoje — vandenynų potvyniuose ir kit. Tokia planetų padėtis pasikartoja kas 175 metai. Saulės protuberansai — išsiveržimai sukelia magnetines ir kosmines (palaidos atomų dalelės) audras, kurios turi įtakos planetoms, turinčioms atmosferas, sukeldamos vėjus, trukdymus radio bangoms, ir magnetinius nukrypimus.

Kometos — atskiri nedideli dangaus kūnai, skriejantys apie saulę labai ištęstoje orbitoje. Kai artėja prie saulės, kometa yra veikiamas saulės šilumos, išskiria dujas, nes prieš tai kometos paviršius būna padengtas ledu. Dujos ir smulkios medžiagos dalelės sudaro šviečiantį apvalkalą, paliekantį paskui kometa "uodegą", kurią saulės išspinduliuojanti energija (kosminiai spinduliai) nukreipia į priešingą saulės pusę. Kometai tolstant nuo saulės "uodega" mažėja ir pagaliau išnyksta.

Kometos skirstomos į periodines, kurių orbitos yra normalios elipsinės ir jos saulę ap-

skrieja normaliai, kas yra keli ar keliolika metų; neperiodinės — kurių orbitos yra išskirtinai išcentrinės ir kurios aplink saulę apskrieja dideliais laiko tarpais — tūkstančiais ir dešimtimis tūkstančių Žemės metų. Praskrendančių kometų orbitoms didelės įtakos turi saulės didžiosios planetos su Jupiteriu priekyje; priklausomai nuo tuolaikinės planetų ir kometos padėčių, jos nukreipia kometas nuo normalios orbitos.

Viena iš didžiausių iki šiol pastebėtų kometų yra Halley (pagal anglų astronomą E. Halley, 1656-1742, kuris šią kometa atrado ir nustatė jos kelią). Paskutinį kartą Halley kometa praėjo Žemę 1910 metais, sukėlusį žmonėms daug baimės ir pranašysčių. Sekantį kartą Halley kometa praeis žemę 1986 metais. Ji išskirtina dar ir tuo, kad sudaro didelę, įspūdingą "uodegą". Kiekvienais metais pro Žemę praeina keletas kometų, tik nevisos būna pastebimos dėl savo dydžio, tolio ir padėties stebėtojo atžvilgiu. Bendrai kometų pasirodymo laikas sunku nustatyti dėl daugybės priežasčių, ypatingai dėl netaisyklingų orbitų, kometų dydžio ir reliatyvinės padėties.

Meteorai — maži dangaus kūnai, kurie dideliu greičiu, įeina į Žemės atmosferą ir nuo trinties sudega.

Meteoritai — Didesni dangaus kūnai, turintys daug metalo, nesuspėję sudengti Žemės atmosferoje, nukrinta ant paviršiaus palikdami kraterius — duobes. Didžiausi krateriai: Arizonoje — mylios skersmenio ir 600 pėdų gylio; Sibire — skersmuo apie 20 mylių (meteoritas nukritęs 1908 metais).

Stebint dangų naktį, paprasta akimi galima pastebėti meteorus, kurių, paros bėgyje, šimtai sudega žemės atmosferoje. Meteorai ir meteoritai į Žemės atmosferą ateina iš visatos, jie yra erdvių tarša.

Mes, gyvendami Žemėje, sunkiai galim įsivaizduoti mus supančią aplinką ir jos apraiškas, tuo pačiu, kiek daug nuo jos priklauso mūsų būvis. Nuo ankstyvų amžių žmogus stengėsi tą aplinką pažinti, ją sekti ir surasti sau reikiamas žinias. Iki Žemės satelitų ir erdvėlaivių atsiradimo, palyginti menkais teleskopais ir radiospektrometrais buvo neįmanoma sužinoti ką nors smulkiau apie saulės sistemos planetas ir žvaigždes su jų aplinka. Pirmas didelis žingsnis buvo padarytas išsikelian mėnulyje; ten paliktos stebėjimo stotys, atsinešta Žemėn mėnulio medžiagų, kurios padėjo išsiaiškinti eilę mokslinių klausimų (mineralų sudėtį, jų kilmę, amžių, galimybes gyvybei ir kit.). Iš Mėnulio stebėta Žemė ir jos aplinka, artimesnės planetos ir žvaigž-

dės, be atmosferinių kliudymų, tuo būdu gaudant geresnes išdavas. Nuo 1969 metų, kai buvo pastatytos pirmos stebėjimo stotys mėnulio paviršiuje, iki šiandien, Žemėn yra siunčiamos žinios apie erdvių reiškinius.

Siekiant didesniuosna toliuosna, sekančia pakopa yra Marsas, kuris labiausiai panašus į Žemę ir geriausiai prieinamas. Naudojant erdvėlaivius, gauti nuostabiai geri duomenys apie planetą ir artimiausiu laiku (gal po dvejetainio metų) amerikiečiai numato ten išlaipinti astronautą.

1972 metais kovo mėn. 3 d. pirmą kartą link Jupiterio, amerikiečiai paleido erdvėlaivį "Pioneer" 10 ir 1973 metais — "Pioneer" 11. "Pioneer" 10, praskridęs Marsą, nugalėjęs asteroidų lauką, sėkmingai pasiekė Jupiterio aplinką 1973 m. gruodžio mėn. Iš ten, Jupiterio traukos veikiamas, įgavo didelį greitį (18 mylių per sekundę) ir, išvengdamas susidūrimo su Jupiteriu, 1979 metais praskris pro Saturno lanką ir iškelia iš saulės sistemos aplinkos į erdvę, pakelyje užtrukdamas apie 80 tūkstančių Žemės metų iki pasieks artimiausios žvaigždės aplinką. "Pioneer" 11 skrenda tuo pačiu keliu, vienais metais atsilikęs, tik arčiau planetų, kad papildytų "Pioneer" 10 stebėjimus, padarytus iš didesnių atstumų. Visi erdvėlaivių stebėjimo duomenys perduodami Žemėn radio signalų pagalba.

Iki šiol ilgiausiai užtruksiantis erdvių tyrinėjimo skridimas link Jupiterio, Saturno, Urano, gal ir Neptūno, vykdomas dviem erdvėlaiviais, "Voyager I" ir "Voyager II", kuris truks apie 12 metų. 1977 m. rugpiūčio 22 dieną, 11:30 mal., iš Cape Canaveral, raketa Titan Centaurus, buvo iškeltas erdvėlaivis "Voyager II", kuris 1979 m. kovo mėn. 173 tūkstančiu mylių atstu praskris Jupiterį link Saturno, kurio aplinką pasieks 1981 metais rugpiūčio 27 d. Iš ten jis pasuks link Urano, pro kurį praskris 1986 m. sausio 30 d. ir 1989 m. atsiras Neptūno aplinkoje. Jei pakelyje nesusidarys kliūčių, "Voyager II" bus bandoma nuvairuoti link Pluto. Iš ten jis išeis iš saulės sistemos link žvaigždžių.

"Voyager I" buvo iššautas 1977 m. rugsėjo 5 d., 08:56 val. Jis pasieks Jupiterį vėliau, būtent 1979 m. liepos 9 d. ir praskris artimesniam nuo planetos atstume negu "Voyager II", tačiau Saturną ir gal būt Uraną (žiūr. schemą), pasieks anksčiau, praskridamas 80 tūkstančių mylių atstu. Tolesnis skridimas eis į Paukščių Tako žvaigždynus. Abu erdvėlaiviai žvalgys ir siųs Žemėn gautas informacijas iš penkių Jupiterio ir septynių Saturno mėnulių, skiriant ypatingą dėmesį mėnuliui Titan. Pastaruoju laiku

atrasta, kad Uranas, kaip ir Saturnas, turi lankus — žiedus, kurių pobūdį bus galima sužinoti iš "Voyager II" pasiųstų žinių.

Tolimesnėje programoje 1978 m. pradžioje numatoma pasiųsti erdvėlaivį "Pioneer" Veneros link, gi 1983 metais, radaro pagalba, numatoma padaryti Veneros paviršiaus nuotraukas. 1985 metais bus tiriama eilė didesnių asteroidų, jų tarpe Vesta, kuris yra 240 mylių skersmens. Tais pačiais metais numatoma ant Saturno nuleisti aparatą planetos atmosferos ir paviršiaus tyrimui. Panašūs aparatai bus nuleisti ir ant didžiausio Saturno palydovo Titano.

Vienas iš įdomesnių bandymų, bus Halley kometos stebėjimas. 1982 metais numatoma paleisti erdvėlaivis, kuris artėjant kometai prie saulės, bus jos aplinkoje ir skrisdamas kometos greičiu stebės jos paviršių ir aplinką. Halley kometa praskris Žemę 1986 metais kovo mėn. nepaprastai didėjančiu greičiu. Visuomet yra spėjimų, kometa galint siekti Žemės atmosferą, ar net susidurti su Žeme. Kometa skrisdama link saulės, traukos tiek paveikiama, kad pasiekia 198 tūkstančių kilometrų per valandą greitį; tas jai padeda "išsprukti" iš saulės "glėbio" ir grįžti savon orbiton. Tokį greitį turės pasiekti ir kometos stebėjimui pasiųstas erdvėlaivis, tik kažin, ar erdvėlaivius pavyks nuo saulės pabėgti. Tokiu metodu kometos iki šiol dar nebuvo tiriamos.

Minėtų planų vykdymui numatoma išleisti virš 300 milijonų dolerių. Ir visa tai daroma, kaip jau nuo amžių įprasta, žmogaus smalsumo patenkinimui, atradimui ko nors naujo, na, o gal ir visa tai norint pritaikyti saugumui ir gynybai.

(1) Galaktika, pagal žodinę kilmę, nuo senų laikų astronomų buvo vadinama Paukščių Taku; kitose kalbose, paimta iš lotynų kalbos — *Via Lactea*, arba angliškai — *Milky Way*, kuri yra visų žvaigždžių, planetų, skeveldrų (asteroidų), kometų, dujų ir kitokios trapžvaigždinės aplinkos visuma, susidarius ir judanti pagal visuotinės traukos ir dinaminis dėsnius.

Kitos sistemos esančios už Paukščių Tako ribų, panašios savo sandara į Paukščių Tako Galaktiką, šiuo laiku taip pat vadinamos galaktikomis (pagal moderniąją astronomiją, visatoje jų yra bilijonai).

(2) Žvaigždė — astronomijoje yra dangaus (visatos) kūnas, kuris išspinduliuoja šviesą, panašiai kaip mūsų saulė. Mūsų saulė yra laikoma žvaigžde. Prie žvaigždžių priskaitoma novos, supernovos, kvarasai ir pulsarai.

(3) Šviesmetis — astronominis matas. Šviesa sklinda 186,000 mylių, arba 300,000 km per sekundę. Jei šviesos metus, t.y., šviesmetį, paverstume linijiniu matu, atrodytų sekančiai: 60 sekundžių x 60 minučių x 24

valandų x 365,5 dienu (tai yra vienu žemės metų) x 186,000 mylių, arba 300,000 km, tai išdavoje gautume 5873 bilijonus mylių, arba 9474 bilijonus km. Tai tiek šviesa nukeliauja per vienus žemės metus. Astronominiuose skaičiavimuose naudoti linijinius matavimus būtų labai nepraktiška, dėl neįsivaizduojamai didelių atstumų ir matų, todėl ir vartojami šviesmečiai. Gi didesniais patogumui, dar naudojami linijiniai matai "parsekai", kurių vienas prilygsta 3,26 šviesmečiams.

(4) Orbita — kelias, kuriuo dangaus kūnas skrieja erdvėje apie kurį kitą dangaus kūną, arba jų sistemą.

(5) Plazma — ketvirtoji medžiagos forma; bendrai apibūdinamos medžiagos kaip kieta, skysta ir dujos; plazma apibūdinta modernioje fizikoje tik šiame šimt-metyje. Plazmoje atomai yra ionizuoti, t.y., kiekvienas atomas turi mažiau elektronų, negu būdamas neionizuotam stovyje kitose medžiagos formose. Daug laisvos plazmos yra visatoje tarp žvaigždžių ir dangaus kūnų sistemų.

(6) Megatona — prilygsta vienam milijonui metrinų tonų TNT sprogstamos medžiagos atpalaiduotai energijai. TNT yra sutrumpintas pavadinimas Trinitrotolueno, kuris balistikoje naudojamas kaip palyginamoji sprogstama medžiaga. Degimo greitis — keturi tūkstančiai metrų per sekundę.

(7) Energija — (graikų žodis *energeia*) reiškia veiksmą, jėgą. Fizikoje energija yra pajėgumas atlikti kokį nors darbą.

(8) Atmosfera — dujinis sluoksnis, supantis saulę, žemę ar kitą kurį nors visatos kūną.

(9) Kinetinė temperatūra — mechaninio judėjimo energija, kuri yra susiduriančių dujinių molekulių netvarkingo judėjimo pasekmė.

(10) Infraraudoni spinduliai — dar vadinami šiluminiais spinduliai, tai yra elektromagnetinis spinduliuotumas šviesos spektre, nematomas akimi (dėl savo ypatingai trumpų bangų) ir eina betarpiškai po matomo akimi spektro raudonosios dalies.

(11) Eratostenas, Žemės pusiaujuje, Asvane prie Syene (Afrikoje) įsmeigė lazda. Kai buvo vidurdienis

(12 valanda) saulė buvo tiesiai virš lazdos ir nedavė jokio šešėlio. Tuo pačiu metu ties Aleksandrija, kuri yra beveik į šiaurę nuo Suene, vertikaliai įsmeigta lazda davė 7° 12' kampo šešėlį. Septyni laipsniai ir dvylika minučių yra penkiasdešimtoji apskritimo dalis. Atstumas tarp Aleksandrijos ir Syene buvo žinomas — 493 mylios. Tuo būdu, pagal jau tuo laiku žinomą taisyklę, kad turint du trikampio duomenis, galima surasti likusius; todėl vieną kraštinę 493 mylias padauginus iš 50, kas yra apskritimo dalis ir padalinus iš 3,14, kas yra santykis apskritimo lanko su spinduliu, davė 7850 mylių Žemės skersmenį. Pagal šiuometinius matavimus, Žemės skersmuo ties pusiauju yra apie 7927 mylios — 12863 km.

(12) Kvantas — lot. *quantum* reiškia kiekį, fizikoje — masę, kurioje yra fizinis dydis, vadinamas veiksmu, artimu Planko nustatytai konstantai (pastoviam skaičiui ($n = 6,624 \times 10^{27}$ ergų per sekundę (ergas yra darbo ir energijos vienetas). Jei veiksmas apibūdinantis tam tikrą fizinę sistemą yra artimas Planko nustatytam dydžiui, tai tokia sistema nusakoma su kvantinės mechanikos, ne fizikos, dėsnų pagalba. Kvantų mechanika tiria atomų dalelių judėjimo ir sąveikos dėsnius. Kvantų elektrodinamika tiria magnetinio lauko sąveiką su elektronais.

Literatūra

- Ben Nova — The New Astronomy, The New American Library 1974.
 Fred Hoyle — Astronomy, Crescent Books, In. 1962
 Patrick Moore — The History of Astronomy, Grosset & Dunlop 1967
 William Kaufman — The Cosmic Frontiers of General Relativity, Little Brown & Co. 1977
 A. G. van Nelsen — From Atoms to Atom, Harper Torchbooks, The Science Library, 1960
 Williams McCalfre — Modern Physics, Holt Library of Science, 1967
 Fred Hoyle — Frontiers of Astronomy, Signet Science Library, 1963.

GEN. POVILO PLECHAVIČIAUS MONOGRAFIJOS LEIDIMĄ

PARĖMĖ:

\$500.00:

Dr. Povilas ir Elena Legeckiai

\$300.00:

Gediminas Balanda

\$250.00:

Ričardas Legeckis

Regina Ošlapienė-Legeckytė

\$200.00:

Vanda Bagdonas

\$50.00:

Federation of Lithuanian Women's
Clubs

\$35.00:

LDK Birutės D-jos Detroit Sk.

\$25.00:

L.B. Queens Apylinkės Valdyba

Antanas ir Stasė Kenstavičiai

J. ir A. Pumpučiai

Regina ir Antanas Purai

\$21.00:

Steponas ir Stasė Visčiai

\$20.00:

Justinas Liaukus

Morkus Šimkus

\$15.00:

Bruno H. Michels

\$10.00:

Kazys Venclauskas

LAIŠKAS KARIUI

Siunčiu už KARIJ metinį mokestį už 1978 metus. Linkiu geriausio pasisekimo visam KARIO štabui, kad KARYS visa būtų toks kaip dabar įdomus, kad net ir moterys jį labai skaito ir taip jis eina nuo draugo — iki kito, per rankas.

Dėkinga Jums

Antanina Budzinauskas

DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAIKŠTIS ALGIRDAS IR JO LAIKŲ LIETUVA

600 metų jo mirties sukakties proga

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

(Pabaiga)

Taika neilgai truko; Kazimieras (1343-1349), susitaikęs su Vokiečių ordinu ir Bohemija, pasinaudodamas lietuvių pralaimėjimu prie Strėvos upės, 1349 m. atnaujino kovą prieš Liubartą. ir atėmė iš jo vakarinę Volinijos dalį ir Kęstučio valdomą Podlesę su Brasta. Sakoma, kad Liubartui likęs tik Luckas. Šis Kazimiero veiksmas susilaukė lietuvių reakcijos. Dėl to, 1350 m. gegužės pradžioje, Kęstutis su kariuomene įsiveržė į Lenkiją ir nuterėjo Lukovo, Radomo ir Sandomiero žemes ir išgriovė Čersko ir Varšuvos pilis. Bet, grįžtant per Mozūriją, pasivijo Kazimieras ir lietuvių sumušė.

Šis lietuvių pralaimėjimas, matyt, nebuvo didelis, nes Kęstutis tų pačių metų rugpiūčio mėnesį surengė didelį žygį į pačią Voliniją, sunaikino Kazimiero užimtas Brastos, Belzo, Vladimiro ir Chelmo pilis ir nužygiavo net į Haličo Lvovą.

Tuo tarpu Kazimieras, pasikvietęs Vengrijos karalių Liudviką, ruošėsi žygiui atgauti Voliniją. Kazimierui susirgus, jungtinėms vengrų ir lenkų jėgoms vadoavavo Liudvikas, tačiau jis nėjo Volinijon, bet nužygiavo į Kęstučio valdas. Čia, be kautynių, su Kęstučiu padarė taiką, paleido Kazimiero nelaisvėn patekusį Liubartą, už tai Kęstutis pažadėjo ir vyko Vengrijon krikštytis, bet pasinaudojęs nakties tamsa, pabėgo.

Po keisto Liudviko žygio finalo, Kazimieras su vengrais apgulė Belzo pilį, prie kurios atvyko ir Liudvikas. Pilį stipriai ginant Jurgiui Narimantaičiui, priešui nepavyko jos paimti ir jis pasitraukė. Tolimesnius Kazimiero ir Liudviko žygius sutrukdė staigus totorių įsiveržimas, kuriuos, pasak J. Dluogošo, paskatinęs Algirdas, keršydamas Kazimierui. Šių aplinkybių verčiamas, Kazimieras 1352 m. rudenį sudarė su Lietuvos kunigaikščiais jiems palankią sutartį. Jų rankose paliko "Vladimiro, Lucko, Belzo, Chelmo ir Brastos žemės". Lietuvai buvo pripažinta ne tik Volinija ir Podlesė, bet ir Būgo kairėje esančios sritys. Darant šią taikos sutartį dalyvavo Jaunutis, Kęstutis, Liubartas, Jurgis Narimantaitis ir Jurgis Karijotaitis, jie taip pat atstovavę Algirdą, Patriką ir jų sūnus.

Nežiūrint to, Liubartas 1353 m. gegužės ir liepos mėnesiais puolė lenkų Haličą, o rugsėjo mėnesį pasiekė net Zavihostą. Dėl to Kazimieras 1355 m. planavo didelį žygį prieš Liubartą. Žygis neatnešė jam lauktų vaisių ir lietuviai vėl puolė. Paskui, Kazimieras ilgesnį laiką su lietuviais gyveno taikoje. Tik Algirdo pasisekimai pietų Rusioje, Padolės ir Kijevo laimėjimai, paskatino Kazimierą kariauti. Jis 1366 m. vasarą, remiamas Mozūrijos Ziemovito, Jurgio ir Aleksandro Karijotaičių, su kuriais Liubartas nesugyveno, padarė žygį. Tada Kęstutis kovojo su Vokiečių ordinu, o Algirdas ruošėsi žygiui į Maskvą, dėl to vienas Liubartas buvo įveiktas. Jam vėl liko tik Luckas. Iš Liubarto atimtas pilis Kazimieras atidavė savo ištikimiems vasalams Karijotaičiams. Chelmą gavo Jurgis, o Vladimira — Aleksandras. Šis jo potvarkis 1366 m. rudenį buvo patvirtintas Algirdo, Kęstučio, Jaunučio ir Liubarto. Šios sutarties buvo laikytasi iki Kazimiero mirties (1370). Kazimiero įpėdiniu tapo Vengrijos karalius Liudvikas. Jis nekreipė daug dėmesio į pasienius.

Šį kartą taiką nutraukė Liubartas, Kęstutis ir Jurgis Narimantaitis, jie nuterėjo Sandomiero ir Turovo sritis, pasiekdami net Krokuvos apylinkes. Už tai Liudvikas keršto žygyje užėmė 4 pilis kairiajame Būgo krante, o už Lucką ir Vladimira iš Liubarto išreikalavo priesaiką ir jo sūnus paėmė įkaitais. Liubartas šį kartą iš brolių nesulaukė pagalbos. Vilniuje jau buvo miręs jo viso gyvenimo bendradarbis Algirdas, o Kęstutis atvykęs prie Belzo tik tarpininkavo ir bandė taikinti. Tik Liudvikui mirus (1383) Liubartas atsiėmė kelias pilis, kurias karalius buvo pavedęs vengrams.

Per 60 metų Liubartas, su Algirdo ir Kęstučio pagalba, Didžiajai Lietuvos kunigaikštijai apgynė Voliniją ir sulaukė Lenkiją nuo tolimesnio slinkimo į rytus. Jis visą laiką paliko ištikimas savo tėvo Gedimino įsakymui klausyti didžiojo kunigaikščio ir padėti jam ginti Lietuvą, dėl to dažnai jį randame kartu su Kęstučiu ir Algirdu žygiuojantį prieš Vokiečių ordiną. Iš kitos pusės, Algirdas ir Kęstutis, kiek jiems galimybės leido, padėjo jam ginti Voliniją.

4. ALGIRDO VARŽYBOS SU MASKVA

Teisingai prof. Z. Ivinskis sako, kad su Algirdo vardu yra surištas Lietuvos išsiplėtimas į rytus ligi Volgos aukštupių ir pietuose į Juodosios jūros stepių gilumą. Įjungdamas Lietuvai daug slavų žemių Didžiąją Lietuvos kunigaikštiją jis padarė didžiausia tų laikų Europos valstybę.

Išlaisvindamas Rusios žemes iš totorių jungo

ir po senovei (po staremu) palikdamas anksčiau buvusią tvarką, Algirdas palyginti lengvai išplėtė savo valdžią į rytus ir pietus. Tada smunkanti totorių valstybė suskilo į kelias dalis, dėl to Algirdas, pasinaudodamas totorių silpnumu, jau 1357 m. ėmė viešpatauti Dniepro kairėje, užimdamas didelius plotus Desnos baseine. Užimtų žemių valdytojais jis skyrė savo sūnus. Briansko

Lietuvos valdovai, iš k.: Gediminas, Algirdas ir Vytautas (grupė Naugardo paminkle "Rusijos Tūkstantmetis". Skulpt. M. O. Mekešinas, 1862 m.).

kunigaikštiją jis pavedė sūnui Dimitrui, o Sieversko Naugardą — Karijotui-Dimitrui. Kai Černigovo kunigaikštija pateko Lietuvos valdžion, tai Algirdo valdos pasiekė Okos šaltinius.

Kai Algirdas prie Būgo prieupio, Mėlynųjų Vandenių — “Sine Wody”, netoli Juodosios jūros, sumušė totorius, tai jis laimėjo ne tik pačią Padolę, derlingą žemę prie Dniestro, bet ir Dniestro žemupį, kuris tada buvo tuščias. Mažai apgyvendintoje Padolėje rado gerų žemių jo brolio Karijoto vaikai. Jie buvo Algirdui didelė parama, nes čia įvedė tvarką, statė pilis. Jie įkūrė Kamieniecą, Smotryčą, Bakotą ir šiame krašte pradėjo ūkininkavimą.

Kartu su Padole prie Lietuvos buvo galutinai prijungta ir Kijevo kunigaikštija, kuri jau Gedimino laikais buvo Lietuvos priklausomybėje, nes Kijevo valdė Gedimino brolis Teodoras. Algirdas senosios Rusijos sostinę išvadavo nuo totorių įtakos ir duoklės ir jai valdyti paskyrė savo sūnų Vladimirą.

Algirdui buvo palanki ir Pskovo kunigaikštija, nes jis, dar būdamas Kriavo ir Vitebsko kunigaikščiu, 1342 metais apgynė nuo Livonijos ordino Pskovui priklausantį Izborską. Už tai dalis Pskovo didikų, tikėdamiesi Algirdo pagalbos prieš Livonijos ordiną ir Didįjį Naugardą, vyriausį jo sūnų Andrių buvo išsirinkę savo kunigaikščiu, bet netrukus jis buvo paskirtas Polocko kunigaikščiu, dėl to, atrodo, kad išrinkimas nebuvo priimtas.

Stiprėjant Maskvos įtakai, 1349 m. Pskovas, o kiek vėliau ir D. Naugardas pasidavė Maskvos įtakai. Iki XIV amž. vidurio Rusijos gyventojai, nors buvo krikščionys stačiatikiai, noriai pasiduodavo lietuvių pagonių valdžion, nes jie juos išvaduojo iš totorių jungo. Tačiau sustiprėjusi Maskva stengėsi paimiti savo valdžion visą susiskaldžiusią Rusiją. Bet jai skersai kelią atsistojė Algirdas ir pasakė: “Visa Rusia turi priklausyti lietuviams”.

Algirdui nebuvo lengvos varžytinės su Maskva. Jis ieškojo sąjungininkų. Į savo pusę jis norėjo patraukti totorius, dėl to 1349 m. pas juos jis pasiuntė tuo reikalu tartis Karijotaičius, tačiau jie buvo totorių išduoti Maskvai. Tada, norėdamas išgelbėti brolio sūnus, taikydamasis su Maskva, Algirdas 1350 m. vedė Tverės kunigaikštę Julijoną.

Geriau Algirdui sekėsi rungtynės su Maskva Smolensko ir Tverės kunigaikštystėse. Smolenskas jau anksčiau buvo Lietuvos įtakoje, bet kiekvienam atveju galėjo pereiti į Maskvos sferą, dėl

to Algirdas pradėjo skaldyti didelę Smolensko kunigaikštiją. 1355 m. jis įsitvirtino Rževe ir Bialoje, 1362 m. užėmė Mogiliovą, Toropečą, Mstislavlį ir kt. Tad Smolenskas, Algirdo valdų apsuptas, jėga buvo izoliuotas nuo Maskvos įtakos.

Nežiūrint Maskvos stiprėjimo, Algirdas vis dar sėkmingai rytuose plėtė Lietuvos sienas. Gindamas savo svainio, Tverės kunigaikščio Mykolo teises, Algirdas ginklu trukdė Maskvai įsistiprinti Tverėje. Jis net tris kartus, 1368, 1370 ir 1372 m., žygiavo į Maskvą.

Pirmajame Algirdo žygyje, 1368 m. rudenį, dalyvavo Kęstutis su jaunučiu Vytautu, “visi lietuvių kunigaikščiai” ir “Smolensko jėga”. Nors Maskva buvo užklupta netikėtai, tačiau žiemos sąlygomis Algirdas nebuvo pasiruošęs ilgai apgulai, dėl to, po trijų dienų pasitraukė nuo Maskvos mūrų ir, nusiaubęs apylinkę, grįžo atgal.

Antrasis Algirdo 1370 m. rudens žygis, kuriame dalyvavo Kęstutis “su kitais lietuvių kunigaikščiais”, Tverės kunigaikštis Mykolas ir Smolensko Sviatoslavas, Maskvai jau iš anksto buvo žinomas. Kai Algirdui nepasisekė Volok-Lamskij, tai jis gruodžio 6 d. prisiartinio prie Maskvos mūrų. Tada Maskvos kunigaikštis Dimitras Donietis užsidarė Kremliuje ir buvo pasiruošęs gintis. Algirdas 10 dienų laikė apsiautęs Maskvą ir paskui, padaręs paliaubas, grįžo namo. Metraštininkai rašo, kad lietuviai grįžo “stipriai būkštaudami, žvalgydamiesi ir bijodami galinčių juos persekioti būrių”.

Trečiąjį žygį į Maskvą, 1372 m. balandžio mėnesį pradėjo Kęstutis ir Andrius, Algirdo sūnus, Polocko kunigaikštis, netikėtai įsiverždami į Dimitro Doniečio žemes. Algirdas paskui juos atvyko vasarą. Prieš Maskvą jiems kelią pastojė Dimitro Doniečio kariuomenė, bet nei vieni, nei kiti nestojė atviro kovon. Tada, po kelių dienų buvo padaryta taika ir varžovai grįžo į savo sostines, neišsikovoję aiškios persvaros ir pastovių laimėjimų.

“Kai į gyvenimo galą Algirdo aktyvumas rytuose sumažėjo, Maskvos kunigaikštija ėmė dar labiau stiprintis”. Ji pastoviai stengėsi savo įtakon patraukti nepriklausomas Didžiojo Naugardo, Pskovo, Tverės ir Smolensko kunigaikštijas, kurioms įveikti Algirdas jaunystėje buvo tiek daug skyręs dėmesio. Teisingai prof. Z. Ivinskis savo “Lietuvos Istorijoje” yra pastebėjęs, kad “Algirdui nepavyko sutramdyti kylančios Maskvos jėgos, kuri nuo XV amž. vis labiau iš rytų ims grasinti Lietuvai, panašiai kaip XIV amž. jos egzistencijai pastoviai grasė Vokiečių ordinas”.

5. BAIGIAMOSIOS MINTYS

Algirdas, tapęs didžiuoju kunigaikščiu, paveldėjo didelę Lietuvos valstybę, kurią sunkiai turėjo ginti nuo priešų ir išmintingai plėsti jos sienas ir įtaką rytuose. Vakarines ir šiaurines sienas nuo Vokiečių ir Livonijos ordinų jis apgynė Kęstučio narsumu ir sumanumu, Liubarto ir kitų brolių pagalba, kurie iš savo kunigaikštijų atsivesdavo dideles kariuomenes.

Nežiūrint nesekmių kovose su Lenkija ir pralaimėjimų varžytinėse su Maskva, jis pietuose ir rytuose žymiai praplėtė Lietuvos ribas. Jam valdant, Liubarto ir Kęstučio pastangomis, Volinija, Palenkė ir Pagirys buvo prijungtos prie Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Nuo Vokiečių ordino ją skyrė Sūduvos dykra. Beveik dabartinė Latvijos siena skyrė ją nuo Livonijos. Toliau šiaurėje ji susisiekė su Pskovo, Didžiojo Naugardo ir Smolensko kunigaikštystėmis, rytuose su Maskva ir Totoriais, pietuose su negyvenamomis Juodosios jūros stepėmis, už Dniestro su Moldavija ir toliau su Lenkija.

Algirdo ir Lietuvos stiprybę išryškino jo laiko Bizantijos istorikas Niceforas Grigoras (+1360). Jis sako, kad lietuvių karalius savo stiprybe ir militarinėmis savo kariuomenės ypatybėmis pranoksta visus kitus šiaurinės Rusijos kunigaikščius. Labai karinga lietuvių tauta esant neįveikiama. O jos valdovas "vienintėlis nemoka jokių duoklių, kadangi jo karalystė yra labai didelė ir gerai sustiprinta pilimis".

Tačiau didelius žemės plotus rytuose ir pietuose prie Lietuvos Algirdas prijungė, ne tiek juos užkariaudamas, kiek išvadudamas iš sunkaus totorių jungo ir jiems valdyti paskirdamas savo ir brolių sūnus. Dar Gediminas daug žemių ir

įtakos bei draugų įsigijo savo sūnų ir dukterų vedybomis. Algirdas šioje srityje buvo dar laimingesnis, nes jis turėjo 7 dukteris ir 12 sūnų. Dukterys ištekėjo už rusų, mozūrų ir lenkų kunigaikščių, o pirmosios žmonos Marijos Vitebskietės 5 sūnūs, išauklėti stačiatikių tikėjime, vedami stačiatikes, paveldėjimo teise ar tėvo paskyrimu, gavo savo dalis Rusioje. Tą patį galima pasakyti ir apie 7 antrosios žmonos Julijonos Tverietės sūnus, kurių daugumas taip pat gavo savo dalis Rusioje. Būdami stačiatikiai, stačiatikiams jie buvo savi, ir jie jų klausė, o būdami didžiojo Lietuvos kunigaikščio sūnūs, jie klausė savo tėvo ir taip Rusijos žemes jungė prie Lietuvos.

Visi čia suminėti veiksniai Algirdo viešpatavimo metu (1345-1377) leido jam išplėsti Lietuvos sienas rytuose ir bendromis Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos jėgomis apginti Lietuvą nuo galingų Vokiečių ir Livonijos ordinų, kurių žygis į pagonišką Lietuvą rėmė visa Vakarų Europa.

Šaltiniai ir literatūra

Joannis Dlugossi *Historiae Poloniae*, tom. III, Cracoviae 1876.

Hermani de Wartberge *Cronicon Livoniae, Scriptores rerum Prussicarum*, tom. II, Leipzig 1863, perspausdinta Frankfurt am Main 1963.

Die Chronik Wigands von Marburg, *Scriptores rerum Prussicarum*, tom. II, Frankfurt am Main 1963. Z. Ivinskis, *Lietuvos istorija*, I, Roma 1977.

A. Kučinskis, *Kęstutis Lietuvių tautos gynėjas*, Marijampolė 1938.

Paszkievicz, *The Origen of Russia*, London 1954.

P. Šlažas, *Bandymai apkrikštyti Lietuvą Algirdo ir Kęstučio laikais, Tiesos Kelias* (132), Nr. 12.

J. Wolff, *Ród Gedimina*, Kraków 1866.

PATIKSLINIMAS

Plk. ltn. D. Skučo str. KARIO 1 Nr., 7 psl., deš., 7 eil. iš ap. — vietoje Gruzius, turi būti Gruzdzius; 8 psl. kair., 10 eil. iš virš. — vietoje Šiaulius-Šaknius, turi būti Šiaulius-Zoknius.

PAIŠKINIMAS

7 psl. minimas aviacijos specialus junginys "Skridimo vadas Baltija" turėjo uždavinį naikinti Sovietų jėgas Baltijos jūroje; Skridimų saugumo centrinė — specialus štabas prižiūrėti, kad savi skridimo vienetai nesusidurtų ore ar žemėje; "Luftgau I" — administracinis vienetas, vadovaujamas generolo. Vieneto uždavinys — remti I oro laivyną tiekimu ir administracija. Jo sąstate buvo ir skridimų saugumo centrinė.

KAIP JIE KLAIPĖDĄ GYNĖ

Apie Klaipėdos krašto sukilimą daug rašyta, ypačiai jo gyvųjų liudininkų. Bet dar iki šiol neturėjome progos sužinoti kaip 1923 m. sausio 15 d. išgyveno "anoji pusė", t.y. prancūzai. "M. D-boote" tūlas H. Gawehn talpino gautą iš vieno prancūzų karininko, buvusio 1923 m. prancūzų okupacijos metu Klaipėdoje, ištisą tų įvykių aprašymą, paremtą Nancy mieste esančio 21 prancūzų šaulių bataliono archyvo duomenimis. RED.

1923 metai, sausio mėn. vidurys. Diena, kaip ir kitos praėjusios dienos, žvarbi ir šalta. Ji savo monotoniškumu ir Pabaltijo žiemai charakteringu pilkšvumu, tapo likiminė diena nedideliam skaičiui šaulių bataliono karininkų, kurių švarkų apikaklės buvo atžymėtos numeriu 21. Jie vadovavo aukštai kariuomenės medaliais atžymėtam batalionui, kuris jau tris metus šioje tolimoje teritorijoje buvo prancūzų armijos reprezentantu. Dabar jis žiauriai apkarpytas. Tik nedidelis iš jo paliko dalinys, kuris Klaipėdą laiko "okupuota". Ypatingų uždavinių jam jau nebegalima piktėti.

Apie vidudienį visi karininkai kviečiami atsilankyti į komendanto būstinę. Čia jie pirmą kartą sužinojo, kad jų dalinys, aukštojo komisaro Petisnė parėdymu, turi būti paruoštas parengties stovyje. Duodami nurodymai dėl amunicijos, maisto atsargų, šiltų drabužių (kanadiškų švarkų ir milinių čebatų). Dėl paties parengties stovio priežasties sužinome tik tiek, kad ginkluoti būriai peržengė Lietuvos sieną ir įsiveržė į Klaipėdos kraštą į šiaurę bei į rytus nuo Klaipėdos. Tačiau, kas tie būriai ir kas jiems vadovauja, nežinome.

Kai dailinius aliarmavę karininkai vėl renkasi komendanto būstinėje, jiems duodamas konkretus įsakymas — atmušti ginkluotų būrių įsiveržimą į miestą. Kur ledas leidžia laivams plaukti, Klaipėdos miesto policininkai Kuršių maršė ir Baltijos jūroje prižadėjo stebėti frontą. Gynimo pozicijos turi būti užimtos iki sutemos, tai yra, iki 3 valandos po pietų.

Trys karininkai, apie 170 puskarininkų, grandinių ir kareivių turi laikyti apie 8 km išsitiesusį miesto pakraštį. Atsarginių gynimosi linijų tokiu atveju neįmanoma sudaryti. Nežiūrint tai, komendantas prašo, kad linija būtų nukelta kiek toliau nuo miesto. Kiekvienas gynimosi postas gauna automatiškų ginklų — vieną ar du kulkosvydžius. Ryšius palaiko ryšininkai. Dalinių vadai turi apsiprasti su ta mintimi, kad jie negali sulaukti jokių rezervų.

Frontas padalinamas į keturias dalis: šiaurės — lt. Talmon; šiaurės-rytų — lt. Faure; rytų — viršila Baisson; pietų — kpt. Vaucaire. Vienas artilerijos atsargos kapitonas, iš profesijos vyno pirklys, pripuolamai lankosi Klaipėdoje. Kai jis mato, kad jam nebėra galimybių išvykti į Prancūziją, jis prisistato komen-

dantui. Jam pavesta vadovauti pietryčių gynimosi linijai. Kadangi jo baras labai išsiplėtęs, jam duodama daugiau šaulių.

Komendantas kareivinėse pasilaiko tik lt. Caiglo kaip ryšių karininką, viršilą ir kapelmeisterį Pierre maisto pristatymui, seržantą Ferrant ir vieną vežiką arklių prižiūrėjimui, virėjus, daktarą, sanitarą ir tam tikrą skaičių šaulių kaip simbolinę atsargą.

Ankstyvą popietę į kareivines automobiliu atvyksta aukštasis komisaras. Prie jo uniformos prisegta garbės legiono ženklas. Jis painformuoja komendantą, kad vyksias Palangos link ir mėginsias užmegzti kontaktą su ginkluotais būriais, kad sužinotus, ko jie nori. Komendantas bando jį nuo to žygio atkalbėti. Tačiau komisaras vistiek vyksta, nors jam ir tenka iš pusiaukelės grįžti nieko nesutikus.

Po pietų visi daliniai užima numatytas pozicijas. Taip įsibrovėlių belaukiant, praeina pirmoji naktis. Visi galvoja, kad jie turėtų pasirodyti šiauriniame ar rytiniame bare. Bet niekas nesirodo. Taip ramiai praeina ir antroji diena.

Toks prieš akcijos užvilkinimas panaudojamas gynybai pagerinti. Miesto šiaurėj ir pietuose pašalinami geležinkelio bėgiai. Keletas ritinių spygliuotos vielos panaudojama kliūtims pastatyti. Pietiniame sektoriuje maistas šauliams pristatomas tramvajais.

Iš pasienio policijos sužinoma, kad ties Tilže, į kraštą įsiveržę ginkluoti būriai, paėmę prie Luizės tilto stovintį prancūzų sargybinį. Koks kitų sargybinių likimas, nežinoma.

Jau kelinta diena kaip laukiame prieš. Tai labai vargina. Prie visiško nežinojimo apie prieš intencijas ir jo pajėgumą dar prisideda ir žiemos vargai, ypačiai šaltų naktų metu. Pajėgų nedateklus verčia šaulius budėti ištisą naktį. Tik dienos metu kiek pamiegama. Bet ir tai labai blogai. Vienas puskarininkis, kurio postas buvo visiškai atvirame lauke, buvo priverstas visą dieną nejudėti. Jis nušalo kojas ir teko skubiai vežti jį į ligoninę.

Priešpiet iš šiaurės ir rytų pusės pirmą kartą iš toli girdisi šūviai. Kiek vėliau puskarininkis Bonvoisin ir dar du šauliai, ginkluoti dvejais kulkosvydžiais, 300-400 m atstume pastebėjo judintį šešėlį. Palikęs vieną vyrą prie kulkosvydžio, jis su kitu šauliu slenka matyto šešėlio link. Čia jie užklumpa du ginkluotus vyrus ir paima į nelaisvę.

Abu belaisviai buvo kokių 20-25 metų amžiaus ir dėvėjo civilinius rūbus, kepure ir apdėvėtus paltus. Jie buvo jau kelias dienas nesiskutę. Jų šoviniai buvo palaidi kišenėse.

Kas tas priešas ir ką mes apie jį žinome? Iš pradžių tesužinota apie įsiveržimą ginkluotų civilinių būrių šiauriniame klaipėdos krašte. Vėliau sužinota ir apie pietinėj krašto daly įsibrovusius būrius. Neaiškios informacijos nedavė galimybės susidaryti tikro vaizdo apie būrių kilmę ir jų pajėgumą. Jau kelintą dieną, ypačiai prieš auštant, girdime iš šiaurės ir šiaurės-rytų šūvių garsus. Bet prieš, išskyrus du pagautus belaisvius, vis dar nebuvo galima matyti.

Neminint to didelio skaičiaus kareivinėse pasilikusių šaulių, viso bataliono kariai jau penkias dienas ir naktis išbuvo savo pozicijose. Kankino šaltis, nemigas ir dažnai tekdavo judėti, kad kojos nenušaltų. Maisto tiekimas dienos metu buvo geras. Tik nebuvo kaip jo sušildyti. Bet nežiūrint visų tų sunkumų, vyrai buvo gerame ūpe. Gal daugelis sau galvojo, kodėl nepasirodo nei vienas prancūzų karinis laivas.

Per Klaipėdą tekanti 50 m platumo Dangės upė padalina miestą į dvi dalis: pietinę ir šiaurinę. Aukščiausia vieta yra prie Klemiškės (?). Vienintelis miškuotas baras yra šiauriniame gynybos sektoriuje.

Priešas galėjo turėti du puolimo tikslus: aukštojo komisaro būstinę į pietus nuo Dangės upės ir kareivines šiauriniame miesto pakraštyje. Komisaro būstinei užimti nereikėjo keltis per Dangę.

Pasitaikė, kad tuo metu nesnigo, oėjimui nekliudė ir anksčiau iškritęs sniegas. Jeigu oras kiek prasišalavo, danguje matydavosi matinis saulės rutulys. Gal priešas turi kokių žinių apie orą ir pagal tai koordinuoja savo veiksmus.

Bataliono tikslas buvo visomis priemonėmis sulaukyti ginkluotus būrius nuo įsiveržimo į miestą. Tai buvo pats vyriausias uždavinys. Reikėjo apginti aukštąjį komisarą, misijos narius ir jų šeimas. Bet dažnas pagalvodavo ir apie galimą to uždavinio nepasisekimą.

KAUTYNĖS

Kautynės prasidėjo sausio 15 d., 8:30 ryto. Vis garsesni ir dažnesni šūvių garsai atsklido virš miško šiauriniame gynybos sektoriuje. Atrodo, kad priešas žymiai priartėjo. Kiekvienas šaulys užėmė savo postą ir pasiruošė atidengti ugnį. Tuo tarpu girdisi jau ir šūviai iš šiaurės rytų.

Slenka minutės, bet gynėjai vis dar nemato jokio priešo judėjimo. Tarp 9:30 ir 10 valandos, jau labai aiškiai girdisi šautuvų tratėjimas iš pietų. Šiaurinio ir rytinio sektoriaus gynėjai suspausta širdimi suprato, kad kpt. Vaucaire ginamas sparnas yra puolamas stiprių priešų pajėgų.

Kautynės tęsiasi. Pagaliau kpt. Vaucaire, pasinaudamas privačiu telefonu, skambina komendantui ir jam praneša, kad jo sektorių priešas puola labai stipriomis pajėgomis ir nežiūrint paplokščio tereno ir smarkios į priešą šaulių ugnies, priešas pamažu veržiasi pirmyn. Kapitonas dar pabrėžia, kad jis savo pozicijas laikys tol, kol tik pajėgs. Blogiausiu atveju pasitrauksias link miesto pakraščio.

Bet artėjo momentas, kad priešas jau taip priartėjo prie pietinės gynybos linijos, kad kpt. Vaucaire tikrai buvo priverstas skubiai pasitraukti į miesto pakraštį ir pradėti kautynes gatvėse. Ypatingai gatvių sankryžos buvo smarkiai apšaudomos. Viskas buvo mėginama, kad ko ilgiau atlaikius priešą.

Kiekvieni kautynių pertraukos metu kpt. Vaucaire vis skambino komendantui ir jį informavo apie padėtį. Tačiau po 11:30 val. komendantas daugiau žinių nebegavo.

Klaipėdos krašto sukilėlis S. Karušaitis. Nuotrauka daryta 1923 m. sausio 8 d.

Kituose gynimosi baruose, išskyrus kelis priešų klaidinimo tikslu daromus puolimus, padėtis buvo palyginamai rami. Kadangi komendantas nebeturėjo jokių rezervų pietiniam sparnui, tai jis tikėjosi apginti bent šiaurinę Klaipėdos miesto dalį. Buvo galima mėginti gintis palei Dangės upę prieš iš pietų besiveržiantį priešą. Į miestą pasiųsti žvalgai signalizavo, kad sukamasis Dangės tiltas atsuktas, o pakeliamasis pakeltas. Abu tiltai dar neužimti ir šiaurinė miesto dalys jokie priešų nesutikta.

Kaip tik tuo momentu, kai komendantas susiriša su šiaurinio sektoriaus leitenantais ir nori jiems duoti naujų nurodymų, suskamba telefonas. Kpt. Vaucaire iš aukštojo komisaro būstinės praneša, kad kautynės esančios baigtos ir kad tarp komisaro ir užpuolikų vado prieita prie susitarimo. Iš prancūzų pusės turima du negyvas ir sužeistų. Sužeistieji būsiantys patalpinti vietinėje ligoninėje, o likusieji šauliai su visais savo ginklais sugrįšiantys į kareivines.

Kas atsitiko? — visi klausia. Pasirodo, kad kpt.

LIETUVOS PILIAKALNIAI

J. V. SŪDUVAS

II

ŠALIES VARDAS IR ŽMONĖS

Žemės plotai į pietvakarius nuo Nemuno, Šešupės, Bebro, Juodosios Ančios ir Naros (Narevo) upių baseinuose, buvo apgyventi baltų-aisčių genties jotvingių-sūduvių, kurie, kaip ir jų vakariniai kaimynai prūsai, jau XIII a. buvo išnaikinti nuolatinėse karų su slavais ir kryžiuočiais. Dėl šalies vardo istorikai ir kalbininkai neturi bendros nuomonės. Istorijos šaltiniuose pirmą kartą šalies vardas buvo paminėtas Romos geografo Ptolemėjaus geografijoje II a., kur, tarp kitko, rašoma: "... Iš mažesnių tautų Sarmatijoje gyvena: prie Vyslos upės už venetų — gitonai, taip pat finai. Į rytus nuo paminėtų, už venetų yra galindai ir susinai..." X a. Kijevo Laurentijaus metraštyje rašoma, kad 983 m. "Vladimiras žygiavo prieš jotvingius, nugalėjo jotvingius ir paėmė jų žemę". Kryžiuočių kronikose dažniausiai rašoma: "... Terra Jatwezenorum...", tačiau lygiagrečiai, atskirai minimas ir Sūduvos vardas — Sudovia. Kronikininkas Petras Dusburgietis rašo: "... Sudovia in qua Sudowite". Žygimanto Liuksemburgiečio laiške kryžiuočių magistrui 1421 m. rašoma "terra

Sudorum et jacuitarum quod idem est" (žemė sūduvių ir jotvingių, kuri yra ta pati). Mindaugo 1261 m. donaciniuose raštuose, tikruose ar falsifikuotuose, rašoma Denova, Dainove, Deynove... Denove tota, quam etiam quidam Jatwensem vocant" (visa Dainava, kuri taip pat Jotvą vadinama). E. Volteris teigia, kad lietuviai, greičiausiai, Dainavos vardu vadinę vieną kurią Jotvos sritį, o bendrinėje kalboje šį vardą priskirdavę visam kraštui. Sūduvos ir Jotvos vardų tapatiškumas moksliskai nėra abejotinas, tačiau Dainavos sutapdinimas su Jotvą dar kelia abejonių. Mūsų vietovardžių tyrinėtojas, kalbininkas Petras Būtenas mano, kad pietinę Sūduvos dalį labiau tikty vadinti Jotva. Išvadoje, minimos šalies vardas galėtų būti trilypis: Sūduva - Jotva - Dainava, o jos gyventojai — sūduviai - jotvingiai - dainuviai⁵.

Toliau dėl parankumo juos vadinsime sūduviais, o šalį Sūduva. Kaip jau buvo minėta, senuosius sūduvius išnaikinus, dalis jų, persikėlę per Nemuną, susimaišė su lietuviais, kiti kryžiuočių buvo apgyvendinti Prūsijos žemėje. Manoma, kad lietuviai juos vadinę bendru sūduvių

Vaucaire negalėdamas daugiau atlaikyti priešo veržimosi į miestą, įsakė savo daliniams pasitraukti ir vykti ginti komisaro būstinę ir misijos narius. Jis dabar jau apytikriai žinojo priešo pajėgumą, nors jo puolimo tikslas jam dar nebuvo žinomas. Tad kova savo kulminacijos tašką ir pasiekė ties komisaro pastatu. Šauliai kovėsi gatvėse ir šaudė iš langų. Gatvėje kulkosvydį aptarnaujantis šaulys buvo vietoje nukautas. Krito negyvas ir kitas. Priešas užėmė artimų namų langus, o kairur net ir stogus. Jo būriai, puldami prefektūrą, turėjo ypatingų nuostolių. Vienas, mūsų akimis žiūrint jų vyresnysis, mirtinai sukrito prieš prefektūros durim. Vienam mūsų šauliui kulka suplėšė net šautuvo buožę!..

Priėjo momentas, kada pradėjo rasti ir amunicijos trūkumas. Pagaliau beliko tik nuogu durklu eiti prieš puolantį priešą, kuris ne tik viršijo mus savo skaičiumi, bet ir savo amunicijos atsargomis. Tokiu kritišku momentu kpt. Vaucaire buvo pašauktas pas aukštąjį komisarą Petisnę ir užklaustas nuomonės apie padėtį. Kapitonas aiškiai pasakė, kad pozicijos ilgiau nebeįmanoma laikyti. Tuo pačiu momentu kulka pramušė komisaro kabineto langą ir atsimušė į lubas. Tada komisaras liepė pro langą iškelti baltą drobę,

o kpt. Vaucaire įsakė savo šauliams visus šautuvų užraktus užkasti prie pastato esančiame mažame sode lyje. Po to kapitonas išėjo ir atsistojo prie pastato svarbiausio įėjimo, kur jį jau pasitiko vidutinio amžiaus žmogus. Jis davė suprasti, kad jis esąs būrių vadas. Kpt. Vaucaire jį nuvedė į komisaro darbo kambarį, kur šis žmogus nepasisveikinęs pradėjo kalbėti nugalėtojo tonu ir tuojau diktuoti savo įsakymus ir pageidavimus.

Komisaras Petisnę davė jam suprasti, kad jis esąs prancūzų prefektas ir Jungtinių Tautų atstovas. Jis pakartotinai prašė savo pokalbininko laikytis mandagumo. Pagaliau šis vyras nusiramino ir net paaiškino, kad jis esąs Lietuvos armijos kapitonas, kuris perėmęs bataliono vadovybę, nes jo vadas esąs nukautas prieš prefektūros. Jo faktinas viršininkas esąs pulkininkas ir šiuo metu randasi užmiestyje.

Dabar visi suprato, kad anie apginkluoti būriai buvo niekas kitas, kaip reguliarios Lietuvos armijos daliniai, persirengę civiliniais drabužiais, kad pavaizduotų Klaipėdos krašto gyventojų sukilimą. Karininkai ir puskarininkai nešiojo ant rankų raiščius, kuriuose buvo atžymėtas jų laipsnis. Ypatingai į akis krito trys spalvos — geltona, žalia ir raudona...

vardu, nes tokiu vardu Lietuvoje yra daug vietovardžių, pavadinimų, kur jie buvo įsikūrę. Sūduvius išnaikinus, jų šalis iki XV a. buvo apleista ir apaugusi neperžengiamais miškais, kuri sudarė ir kliūtį kryžiuočių veržimuisi į Didžiąją Lietuvą. Sūduvoje yra išlikę 50 didesnių piliakalnių, daug pilkapių ir sūduvių senų kapinynų. Kai kurie iš jų svetimtaučių ir lietuvių archeologų yra kasinėti ir tyrinėti. Juose surasti gausūs archeologiniai paminklai ir mirusių laidojimo būdas rodo gana aukštą sūduvių kultūros laipsnį. Įvairiose vietose surasti senovės Romos, Bizantijos ir arabų kraštų sidabriniai pinigai ir papuošalai liudija juos prekiavus su anais kraštais. Jie vertėsi žemdirbyste ir auginę daug gyvulių.

Ir taip, nelygiose kovose su slavais ir kryžiuočiais, išlikę dar gyvi sūduviai, buvo priversti palikti savo gimtąsias vietas, o apie jų kraštą Simanas Daukantas savo istorijoje taip rašė: „... Sudaujų kraštas, kuriame pirma džiaugėsi ūkės liuosybe ir linksmu gyvenimu, kur buvo kitą kartą dirvos brandingos, kur javai jūravo, bandos galvijų pievose būriais ganėsi, kaimos, žinyčios pilys ir rūmai puošė girias ir lieksnus, šiandien rūsti tyrai niuksojo, kuriuose vieni degėsi šmėžavo, dirvos ir pievos krūmais žėlė, o yrose žinyčių ir rūmų rūstos pelėdos gandinė keleivi, ilgentis draugo ir gaspados...“

Kaip jau pradžioje buvo minėta, piliakalniai žymėjo sustiprintą gyvenvietę ir būdavo įrengiami stačiuose upių slaitų iškyšuliuose, upių ir upelių santakose, tarpe sunkiai prieinamų pelkių. Jie, pavojaus atveju, visi tarp savęs palaikydavo ryšį ugnimi ir dūmais, kuri, priešui artinantis, būdavo uždegama ant aukščiausio pilies kuoro, arba viršijančio aukštumo piliakalnio, kur budinti nuolatinė sargyba pranešdavo gyventojams apie besiantinantį priešą. Šita piliakalnių reikšmė buvo būdinga visoms aisčių gentims ir yra istoriniai pagrįsta, kaip neginčijamas faktas. Kadangi aprašyti visą penkiasdešimti Sūduvos krašto piliakalnių čia būtų neįmanoma, toliau norėčiau su mielu skaitytoju pasidalyti pasakojimais ir žiniomis apie 5-kių Šešupės baseino aukštupyje esančių piliakalnių žiedą, dengusį pačios upės ir jos intakuose buvusias gyvenvietes, juose ir priešistoriniuose kapinynuose rastus archeologinius paminklus, kaip man pačiam teko juos matyti, arba surinkti iš naujausios tos rūšies literatūros.

Šešupės ir Kvietiško upelio santakoje XVII a. Prienų grafienė Butlerienė įkūrė upelio vardu pavadintą Kvietiško dvarą. Dvaro rūmai ir kiti

pastatai buvo pastatyti visai netoli esančio Letenkos kalno — piliakalnio, vakarinėje jo pusėje (Letenka, pagal P. Būtėną, yra labai retas ir senas baltų kalbos žodis). Letenkos kalnas stovėjo tarp Kvietiško ir Jėvonio upelių. Jėvonio upelis yra plataus slėnio ir vandeningas ir apie 2 km nuo Kvietiško į šiaurę įteka į Šešupę. Šioje santakoje esantis didelis Pašešupio kaimas 1736 m. buvo pavadintas Starapole, o vėliau Marijampole ir išaugo į didžiausią Sūduvos miestą. Kaip rodo archeologiniai priešistorinių kapinių radiniai, Pašešupio gyvenvietė nuo Jėvonio žiočių tęsėsi iki Šešupės aukštupio, iki jos didžiosios kilpos prie Kumelionių piliakalnio. Kairiuoju Šešupės krantu tęsėsi ilgas Kumelionių kaimas kryžiuočių kronikose minimas 1498 m. Apie 2 km į pietų vakarus nuo Kvietiško dvaro, kur Šešupė savo stačių skardžių kilpa daro staigų posūkį į rytus, stačiame jos kranto iškišulyje buvo įrengtas Kumelionių piliakalnis. Iš šiaurės pusės jį saugojo platus stačių krantų ledynų kilmės upelio slėnis iš šiaurės pusės labai status upės kairysis krantas ir iš rytų — Šešupės vaga. Vienintelis lengviau prieinamas vakarinis jo šonas buvo sustiprintas daugiau kaip 2 m aukščio pylimu, tačiau, atsižvelgiant, kad tais laikais kraštas buvo apaugęs tankiais miškais, vienintelė prieiga prie piliakalnio buvo vandens keliai Šešupe ir jos intakais. Tyrinėjant nustatyta, kad piliakalnis buvo įrengtas I a. po Kr. ir apleistas karų su kryžiuočiais metu⁷. Šimtmečių eigoje Šešupės staigaus posūkio vagai graužiant, šiuo metu piliakalnio yra išlikę tik vakarinis pakraštys, čia jo aikštelės plotis yra apie 60 m. Nustatyta, kad piliakalnis buvęs ilgas ir gerai įtvirtintas: jį mini savo raštuose dr. Jonas Basanavičius⁸, pažymėdamas, kad ant piliakalnio buvo deginama šventoji ugnis Perkūno garbei, 1922 m. vasarą, buvau tuo metu Kvietiško mokyklos tik II skyriuje, mokytojas Prapuolenis pirmą kartą nusivedė visą mokyklą ant Kumelionių piliakalnio: jis stovi nuo Kvietiško dvaro apie 1.5 km atstume. Mokytojas mums daug pasakojo apie piliakalnį ir Lietuvos istoriją. Atsimenu, tuo metu Šešupės vagoje prieš piliakalnį gulėjo didžiulis plokščias akmuo. Mokytojas Prapuolenis aiškino, kad minimas akmuo senovėje gulėjęs viršuje piliakalnio ir ant jo čia senovės lietuvių kunigai-kriviai deginę šventąją ugnį, kurią dieną ir naktį prižiūrėdavo vaidilutės. Šešupei griaunant piliakalnį, akmuo nuvirtęs į srovę.

Vėliau Kvietiško dvarą po žemės reformos išskirsčius į vienkiemius, jo laukuose pradėjo kurtis Liepynų kaimas. Minimoje Šešupės kil-

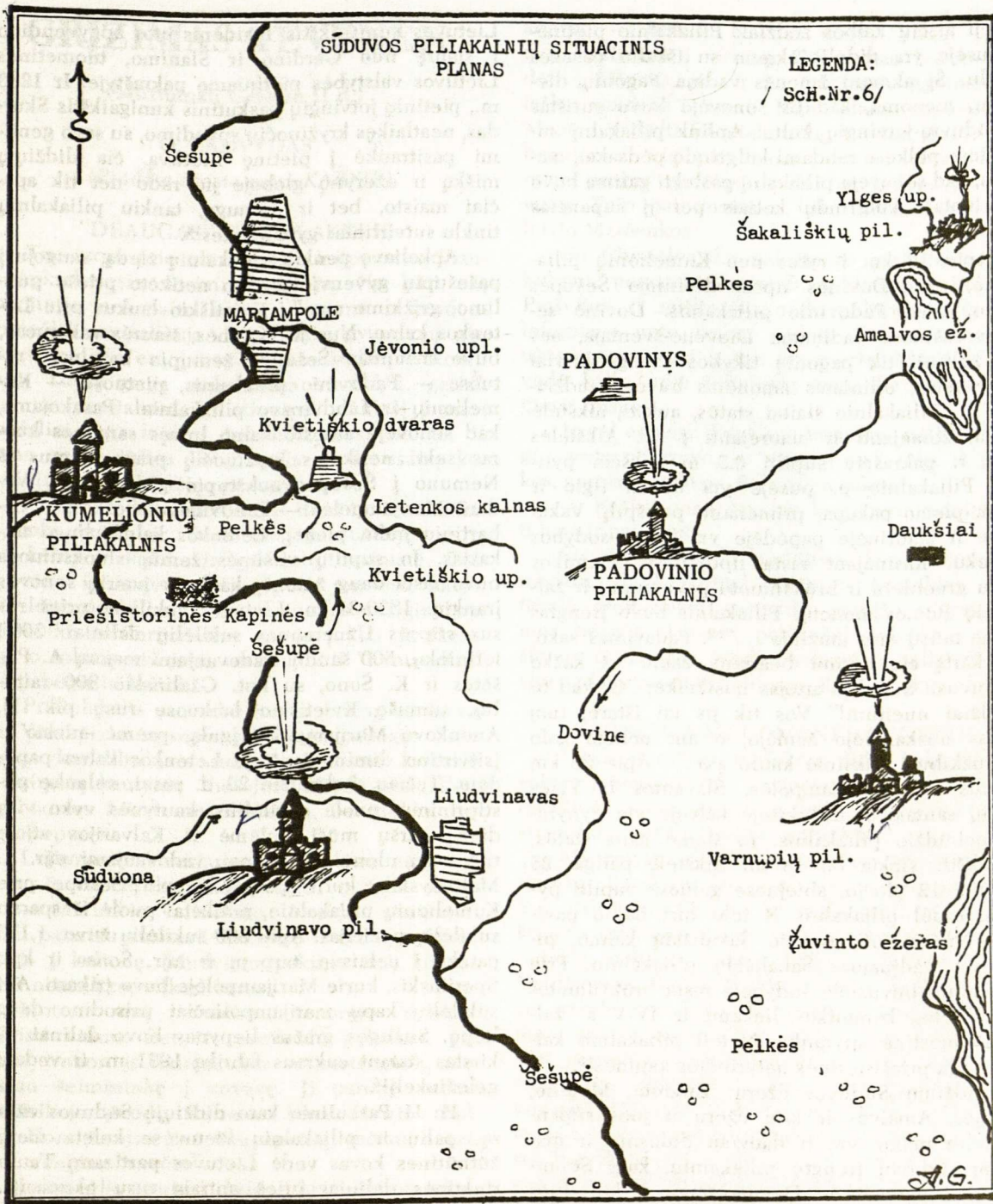
poje išsistatė penki vienkiemiai: prieš pat piliakalnį — Alberto Bretšneiderio, Jono Liutkevičiaus, Juozo Drūčio, Antano Gumausko ir Jono Vizbaro. Ant Gumausko ir Drūčio žemių ežios buvo žvyro kalvelė, o jos papėdėje, Drūčiaus žemėje, apie dviejų hektarų durpinis ežerėlis, iš kurio tekėjo mažutis upelis į Šešupę ties piliakalniu. Seni žmonės pasakodavo, kad minimam kalnely esančios senovės kapinės ir čia naktimis vaidenasi, dėl to naktimis vaikai tą vietą praeiti vengdavo. 1925 m. A. Gumauskas savo ūkyje įsisteigė cemento dirbtuvėlę ir jos gaminiams pradėjo iš minimo kalnelio kasti žvyrą. Laikas nuo laiko ūkininkas Gumauskas savo lauke ir prie kalnelio iškasdavo žmonių kaulų: kaukolių, įvairių titnaginių ir geležinių įrankių. Pasakodavo, kad rasti žmonių kojų kaulai būdavę labai stambūs, ilgi blauzdikauliai, visus tuos radinius jis laidodavęs atskiroje duobėje, kur buvo pastatęs kryžių. Mes vaikai klausydavome su baime ir vengdavome tos vietos.

1931 m. prie Kvietišio dvaro buvo pradėtas statyti pirmas Lietuvos cukraus fabrikas. Jo ir geležinkelio statybai iš Šešupės kilpos ūkių buvo masiniai vežama žvyras. Pradėjus kasti ežerėlio krante, prieš Kumelionių piliakalnį, esantį kalnelį apie 2 m gylyje buvo atkasti deginti kapai. Buvau tuo metu Marijampolės gimnazijos III klasėje, vasaros metu buvau namuose ir mačiau, kaip žvyrininkai, iškasę eilėmis sustatytus pilkai juodo deginto molio puodus, sustojo dirbę. Keletas puodų buvo iškelta iš duobės; juose buvo degintų kaulų likučiai ir pelenai. Vieną tokį puodą su degėsiomis, suvyniojęs į drobę nunešiau ir atidaviau Marijampolės istoriniam muziejui. Toje vietoje toliau žvyras nebuvo kasamas, duobė buvo užversta. Nežinau, dėl kurių priežasčių šis kapinynas buvo archeologiniai ištirtas tik 1938 m. "... Šešupės krante ties Liepynų kaimu buvo VII-VIII a. kapinynas, būdingas Užnemunei. 1938 m. ištirta 4 likę griautiniai žmonių kapai ir vienas žirgo kapas. Mirusieji laidoti 75 cm gylyje ir iš viršaus užversti 60 cm akmenų sluoksnius. Rasta geležinis peilis, diržo sagtis, smeigtukas, geležinės strėlės antgalis, žalvarinės skardelės, puodo šukės. Žirgo kape rasta daug degėsių. Radiniai laikomi Kauno muziejuje. Kapinynas visai sunaikintas kasant žvyrą..."¹⁰ Tokios istorinės žinios apie Kumelionių piliakalnį ir jo kapinyną.

Nepriklausomybės laikais piliakalnis būdavo gausiai lankomas jaunimo ekskursijų. Joninių šventės ir gegužinės būdavo rengiamos lankoje prieš piliakalnį, dešinėje Šešupės pusėje, nes dėl sta-

čių kalno šlaitų sunku būdavo į jį įkopti. Lietuvos partizanų kovų su rusais laikais, 1948-52 m., šioje Šešupės kilpoje veikė dvi gerai užmaskuotos ir vietinių ūkininkų remiamos Geležinio Vilko partizanų slėptuvės, iš kurių partizanai padarę okupantams daug nuostolių. Geležinio Vilko štabo slėptuvė buvo po stiprių kautynių sunaikinta tik 1952 m. sausio mėnesį, likusiems gyviems partizanams joje nusišovus. Tai mūsų laikų naujųjų sūduvių pasikartojančios istorijos maža dalelė.

Šešupės aukštupyje, 7 km nuo Kumelionių piliakalnio, Sūduonos ir Šešupės santakoje stovėjo, šiuo metu beveik sugriautas, Liudvinavo piliakalnis, o nuo jo į rytus netoli Žuvinto ežero kranto, tarp pelkių, 10-ties kilometrų atstume, stovi didelis Varnupių piliakalnis, tai vienas seniausių archeologinių paminklų. Manoma, kad jis lygumoje tarp pelkių buvo supiltas žmonių rankomis¹¹. Šio piliakalnio apačia, matuojant aplinkui, yra apie 240 metrų, jo aukštis 33-42 m. Piliakalnis pailgai apskritas, šlaitai krinta stačiai žemyn, viršus įdubęs, senovėje buvęs lygus, apaugęs skrobliais ir kirpštais. Seni žmonės pasakodavo, kad ant kalno viršaus buvusi kiaurymė. Senovėje piemenys buvo suaugę vyrai, pasakojo mano tėvukas, gimęs Varnupiuose. Piemenys kartą sugalvojo pasižiūrėti, kas gi yra ten giliai piliakalnyje. Su jais ganė mažas našlaitis piemenėlis. Atnešė tie piemenys didelį medinį kibirą, surišo daug vadelių, įsodino į kibirą tą piemenėlį ir nuleido jį į kiaurymę, pasakydami, jei kas atsitiks, pajudinti virvę, tai bus ištrauktas. Po kiek laiko virvė sujudėjo. Ištraukė, žiūri — piemenėlis sveikas, o kibire daug auksinių pinigų. Piemenėlis pasakojo, kad kalno viduryje jis matęs gražius rūmus ir jauna mergaitė jam davusi tuos pinigus. Kitą kartą į tą kiaurymę piemenys nuleido suaugusį, bet tas buvo ištrauktas negyvas. Vienas senelis, iš netoli esančio Šlavantų kaimo, pasakojo, kad naktimis, ganydamas arklius, dažnai matydavęs ant piliakalnio šviesos stulpą, pasirodantį ir pranykstantį. Jis manė, kad ten degdavo užkeikti pinigai. Vėlyvą šeštadienio vakarą Varnupių kaimo mergaitė, išėjusi į lauką pasisemti iš šulinio vandens, pamatė ant piliakalnio didelių šviesų apšviestus rūmus, skubiai nubėgus į gryčią pašaukti savo šeimą, kai visi išbėgo į lauką, pastebėjo, kaip apšviesti rūmai nugrimzdo į piliakalnį. Tokių ir panašių padavimų ir pasakojimų Varnupių ir aplinkinių kaimų žmonės žino labai daug, apie vaikščiojančias ugneses, apie keleivius sutinkančias dvasias, puošnias ponias ir t.t. Varnupių piliakalnis yra vienas

iš įdomiausių Sūduvoje ir jis dar nėra archeologiniai tyrinėtus.

Manoma, kad mūsų rašytojas V. Pietaris savo "Algimante", vaizduodamas Norkūno pilį, turėjo galvoje Varnupių piliakalnio vaizdą. Įdomu,

kad vietiniai seni žmonės Varnupių piliakalnį vadina V-o-r-n-u-p-i-ų kalnu. Mūsų vietovardžių tyrinėtojas, kalbininkas Petras Būtėnas tvirtina, kad *Vornupiai*, ne Varnupiai yra tikroji žodžio senoji lytis, kaip Mindaugo sostinė *Voruta*, tai

senieji aisčių kalbos žodžiai. Piliakalnio pietinėje pusėje yra didelis akmuo su iškalto pasakos ženkle. Šį akmenį žmonės vadina Pagonių dievaičiu, manoma, kad jis senovėje buvo surištas su sūduvių-jotvingių kultu. Aplink piliakalnį supančiose pelkėse randami kulgrindų pėdsakai, manoma, kad senovėje piliakalnį pasiekti galima buvo tik slaptais kulgrindų keliais per jį supančias pelkes.

Apie 10 km į rytus nuo Kumelionių piliakalnio, prie Dovinės upės, dešiniojo Šešupės intako, stovi Padovinio piliakalnis. Dovinė senovės raštuose vadinama Dievene-šventaja, nes joje žuvauti tik pagonių tikybos kunigai-kriviai turėję teisę, eiliniams žmonėms buvo draudžiama. "... Piliakalnio šlaitai statūs, aukšti, aikštelė pailga, žemėjanti ir siaurėjanti į š.r. Aikštelės p. ir r. pakraščiu supilti 0.5 m aukščio pylimai. Piliakalnio p. pusėje yra 30 m ilgio ir 25 m pločio pakopa, primenanti priešpilį. Vakarinėje ir šiaurinėje papėdėje yra senos sodybos pėdsakų. Kasinėjant rasta lipdytinės keramikos (lygiu gruoblėtu ir brūkšniuotu paviršiumi) ir žalvarinių Romos monetų. Piliakalnis buvo įrengtas I-jame mūsų eros amžiuje..."¹². Padavimas sako, kad kartą čia bernui beariant, žagrė už kažko užkliuvusi. Supykęs artojas nusikeikė: "O, kad tu skradžiai nueitum!" Vos tik jis tai ištarė, tuoj kažkas nuskambėjo žemėje, o ant norago galo liko užkibusi auksinio katilo aša... Apie 22 km į rytus nuo Marijampolės, Šlavantos ir Yglės upelių santakoje, neaukštoje kalvoje yra gynybinio pobūdžio piliakalnis. Jo šlaitai gana statūs, jų aukštis siekia iki 18 m. Aikštelė pailga, 25 m ilgio, 12 pločio, abiejuose galuose supilti pylimai, todėl piliakalnis iš tolo turi balno pavidalą. Nuo netoli esančio Šakališkių kaimo, piliakalnis vadinamas Šakališkių piliakalniu. Prie piliakalnio buvusioje sodyboje rasta brūkšniuotos ir groblėtos keramikos liekanų ir IV-V a. žalvarinė juostinė apyrankė. Netoli piliakalnio kalnelyje yra priešistorinės netyrinėtos kapinės¹³.

Didžiųjų Sūduvos ežerų: Žuvinto, Metelio, Obelijos, Amalvos ir kitų ežerų ir juos supančių pilių rajone yra ir daugiau didesnių ir mažesnių sūduvių įrengtų piliakalnių, kaip Seimiškių, Prielamciškės, Dambavaragio ir kiti. Juos visus čia aprašyti būtų neįmanoma. Jie visi tarnavo tam pačiam tikslui, ginti gyvenvietes nuo besiveržiančių grobuoniškų slavų ir kryžiuočių ordino. Iš senovės metraščių ir kronikų žinome, kad prūsai ir vakariniai lietuviai, po 1260-1274 m. Didžiojo Prūsų Sukilimo prieš Kryžiuočių Ordiną pralaimėjimo, bėgo į Lietuvą. Didysis

Lietuvos kunigaikštis Traidenis juos apgyvendino į šiaurę nuo Gardino ir Slanimo, tuometinės Lietuvos valstybės pietiniame pakraštyje. Ir 1283 m., pietinių jotvingių paskutinis kunigaikštis Skurdas, neatlaikęs kryžiuočių spaudimo, su savo gentimi pasitraukė į pietinę Lietuvą, čia didžiųjų miškų ir ežerų globoje jie rado net tik apščiui maisto, bet ir apsaugą, tankiu piliakalnių tinklu sutvirtintas gyvenvietes¹⁴.

Apkeliavę penkių piliakalnių žiedą, saugojusį pašešupių gyvenvietes nuo netikėto priešo puolimo, grįžkime atgal į Kvietiško laukus prie Letenkos kalno. Nuo jo viršūnės, šiaurės vakaruose, buvo matomas Šešupės žemupio baseinas, rytuose — Padovinio piliakalnis, pietuose — Kumelionių ir Liudvinavo piliakalniai. Pasakojama, kad senovėje ant šio kalno buvęs sargybos kuoras sekti netikėtus kryžiuočių prasiveržimus iš Nemuno į Šešupės aukštupio gyvenvietes. Vedant Marijampolės — Liudvinavo vieškelį, o dabartiniu metu plentą, Letenkos kalnas buvo nukastas. Jo supiltų viršūnės žemių sluoksniuose buvo rasta daug žmonių kaulų ir įvairių senovės įrankių. 1830-31 m. Lietuvos sukilime prieš rusus stiprūs Užnemunės sukilėlių daliniai: 3000 ietininkų, 500 šaulių, vadovaujami majorų A. Pušėtos ir K. Šono, su kpt. Gžalinskio 300 raitelių, sumušę Kvietiško laukuose rusų plk. N. Anenkovo Marijampolės įgulą, paėmė miestą ir įsitvirtino diminuojančioje Letenkos kalno papėdėje. Tačiau, balandžio 22 d. rusai, sulaukę pastiprinimų, puolė sukilėlius, kautynės vyko visą dieną. Aršų mūšį nulėmė iš Kalvarijos atjoję trys rusų ulonų eskadronai, vadovaujami mjr. A. Malinovskio, kurie perplaukė per Šešupę prie Kumelionių piliakalnio, netikėtai puolė iš sparno sukilėlių pozicijas. Apie 300 sukilėlių žuvo, 1,170 pateko į nelaisvę, tarp jų ir mjr. Šonas ir kpt. Sperjinskis, kurie Marijampolėje buvo pakarti. Ant sukilėlių kapų marijampoliečiai prisodino daug liepų. Suaugęs gražus liepynas buvo dalinai iškirstas statant cukraus fabriką 1931 m. ir vedant geležinkelį¹⁵.

Po II Pasaulinio karo didžiųjų Sūduvos ežerų, palių ir piliakalnių vietovėse keleta metų žūtbūtinės kovas vedė Lietuvos partizanų Tauro rinktinės daliniai prieš antrąją rusų okupaciją. Jų herojiškas kovas vaizdžiai aprašė savo dokumentinėje knygoje Juozas Lukša-Daumantas. Istoriniai įvykiai kartojasi ir kartosis ateity strateginėse laisvės kovų vietose.

(Sekančiame numeryje Žemaitijos ir Aukštaitijos piliakalniai.)

GRĮŽIMAS TĖVYNĖN

(Mirtininkų Gretose II d.)

O. ŽADVYDAS

(Pradžia sausio mėn. KARYJE)

“DRAUGAS” PRISIPLAKĖLIS

Tuo tarpu prie mūsų priėjo leitenantas, krauju apkrekęjusia nosim. Pasak jo, čia būti esą pavojinga, nes paio karinė drausmė ir raudonarmiečiai savivaliauja. Iš vietinių gyventojų girdėjęs, kad jie esą įnirtę ant komandirų ir komisarų. Tokią gaują neįmanoma suvaldyti, geriau nuo jos pasišalinti. Jis atkreipęs dėmesį į mus, nuošaliai nuo minios besilaikančius. Be to, iš mano geros rūšies batų, spėja mane esantį komandiru, todėl ir atėjęs pasitarti.

Iš Kauno kalėjimo mane išvežė vienmarškinį, toks buvau ir dabar. Sėdėjau uždėjęs paltą ant kelių ir kolchozinių kelnių nesimatė. Tai gi, vien iš apavo galėjo spėti, jog esu karys. Dėl leitenanto pareikštos nuomonės nesiginčijau. Bolševikų teritorijon dar galėjo įvykti netikėtumų, o tokiais atvejais, verčiau būti “komandiru” nei pabėgusiu kaliniu.

Prisiplakėlis pasisakė buvęs tankų būrio vada. Vokiečiams apsupus dalinį, jis pabėgęs. Sviedinio skeveldra jam sužalojusi nosies kremzlę. Pralaimėtų kautynių “herojus” atrodė pasigailėtinais: nosies žaizda neaptvarstyta, be ginklo, diržo ir kepurės.

Leitenanto klausiamas, pasisakiau esąs majoras, šarvuočių bataliono vadas, o šalia sėdintis — šarvuočio vairuotojas. Norėjau atsikratyti, todėl patariau susirasti nakvynę ir rytoj susitikus, leistas į kelionę. Mudviem pakilus eiti, komandiras neatsiliko, vilkosi kartu.

Moteris mus pamačiusi, nenorėjo “draugo” įsileisti vidun. Bet šis nesileido į kalbas. Įsibrovė trobon ir dairėsi, kur susirasti guolį. Nusėkiau šeimininkę į virtuvę. Ji parodė padėtą ant trikojo puodą, kuriame buvo išvirtos bulvės. Nors turėjau žvėrišką apetitą, tačiau nevalgiau, vengiau “svečio”.

Įsibrovėlis jautėsi kaip tikras šeimininkas. Man užleido siaurą suolą, pritvirtintą prie sienos. Sau vietą pasirinko prie sienos, ant grindų. “Vairuotojui” nurodė gulti prie durų ir įsakė:

— Jei kas belsis, neįleisk! Sakyk, kad užimta raudonarmiečių, nėra vietos!

— Neleisiu! — riktelėjo Anatolijus.

Deja, negalėjau pailsėti, atakavo “raudonoji

armija” — blakės. Nakties metu, “vadui” įmigus, nuslinkau į virtuvę. Tik spėjau bulves įsidėti į kišenes, jau ir jis prisistatė. Apsimečiau ieškąs vandens atsigerti. Mano planas nepasisėkė. Maniau prikelti Chmieliauską ir tyliai išeiti. Nebegulėm ir visi pajudėjom į Smolevičius. Neturėjau progos padėkoti gudei už bulves ir nakvynę. Taip pat nustojom vakarykščio bendrakeleivio Marčėnos.

Su Chmieliausku pakaitomis pasišalindami į krūmus, nematant komandirui, suvalgėm bulves. Prašvitus, iš miško išniro du politrukai. Jie painformavo apie fronto padėtį. Smolevičius esą užėmę germancai ir toli prasiveržę. Mūsiškis užvedė kalbą apie tolimesnį žygį. Jie nutarė žygiuoti miškais.

Ir vėl odisėja. Penkiese brendam mišku. Ženčiu greta politruko, o “vairuotojas” seka iš pasokos, gerokai atsilikęs. Politrukui sakau:

— Kažkas man graužia koją, turiu nusimauti batą ir patikrinti.

Šis gi, neįtarė ir nudūlino. Jam dingus už medžių, sprukau atgal. Skuto ir Anatolijus. Bet trijulė greit mūsų pasigedo, sugrįžo ir pamatė mus bėgant. Tuomet politrukai paleido į mus šūvius iš naganų. Mudu metėmės į šalis ir prisidengdami medžiais, dingom jiems iš akių.

VOKIEČIŲ KARIUOMENĖS GLOBOJE

Išėjus iš miško, pasiekėm didįjį kelią ir pasukom į Smolevičius. Vokiečių motorizuotų dalių begalinės voros judėjo į frontą. Galų gale išsinarpliojom iš raudonojo voratinklio.

Miestelyje užkalbinau priešais ateinantį karininką. Pasakiau, kas mes, prie kokių aplinkybių atsidūrėm Gudijoj ir paklausiau kur reikia kreiptis grįžimo į namus reikalui. Jis nurodė sekti rodyklę, geltonai dažytą raidę L. Susiradom be klaidžiojimo. Tačiau trobesio durys iš gatvės buvo užkalinėtos lentomis, kiemas aptvertas medine aukšta tvora. Ties vartais stovintį sargybinių paprašiau iššaukti budėtoją. Netrukus atėjo žilaplaukis viršila ir rusiškai paklausė, ko mes norime? Išdėsčius reikalą, mus įvedė į kiemą, kuriame buvo eilėmis sustatyti didžiuliai autobusai bei kitos susisiekimo priemonės. Prie vieno autobuso liepė luktelti ir pats įlipo vidun. Po keletos minučių buvau pašauktas pas karininką, o Chmieliauskas liko lauke.

Viršila pristatė mane generalinio štabo kapitoniui. Jis pasisveikinęs, rankos mostu parodė sėstis prie stalo. Padavė žemėlapią ir liepė pažymėti pieštuku ateitą kelią nuo Červenės. Kvotė iki smulkmenų. Atsakinėjau rusiškai per vertėją

viršilą. Po apklausinėjimo pasiūlė užsirūkyti cigaretę ir išgerti romo. Padėkojau, tačiau nuo abiejų prabangių dalykų atsisakiau. Pareiškiau, jog esu nerūkantis, o nuo svaiginančio gėrimo susilaikau, nes jaučiuos fiziniai nusilpęs. Tuomet jis padavė pusę stiklinės pieno ir gabalą šokolado. Prašiau, kad išduotų kelionės pažymėjimą. Tačiau jis nesutiko, motyvuodamas, jog korpo užnugaris dar esąs neišvalytas nuo sumuštų bei išblaškytų priešo likučių. Patekus į jų rankas su vokiečių išduotu pažymėjimu, būsim sušaudyti. Patarė porą dienų palaukti. Iš Minsko atvažiuos transporto dalinys ir grįždamas mus paims. Atsisveikindamas kapitonas pareiškė, kad iki išvykimo viskuo rūpinsis viršila.

Tuoj gavom kareiviškus pietus. Į pavakarę viršila atnešė skatimosi reikmenis, kūnšluostį ir švarius kareiviškus baltinius. Pranešė, kad turime eiti maudytis. Viename sandėly, netoli lauko virtuvės, stovėjo didelis, medinis kubilas, artipilnis šilto vandens. Kai išsimaudėm, nusiskutom, atgavom žmonišką išvaizdą. Po vakarienės, nakvoti paskyrė autobuse, kuriame buvo sukrauta patalinė lauko ligoninei. Vakare suvirtom į pūkinius patalus ir po visų rūpesčių, vargų, ramiai užmigom.

Nakčia, lyg per sapną jaučiu, kad autobusus šokinėja aukštyn, svyruoja į šonus, mėto, tartum laivą jūroj. Dairausi. Veža, aiškiai matau pro langą. Žadinu Chmieliauską, o šis knarkia, nereaguoja. Šauk, nešaukęs, padėties nepakeisi. Veža, bet nežinia kur. Supamas, kratomas vėl paskendau sapnų karalystėj.

BORISOVE, PRIE BEREZINOS UPĖS

Atsigulėm Smolevičiuose, o liepos 4-tos dienos rytą atsikėlėm prie Berezinos upės. Aplink gražus, sausas pušynas, kuriame pristatyta medinių barakų. Kudakuoja vištos, kareivių gaudomos. Jie pasakoja, kad čia stovyklavo ivanai su katiušomis. Šios gi, taip greitai išsinešdino, net paliko gyvąjį inventorių — vištas. Kareiviams buvo gera pramoga, katiušų virtuvėse šeiminkauti. Juk fronto sąlygose, toks gardumynas nekasdieninis.

Atžingsniavo viršila ir juokdamasis paklausė, ar žinom kur atvažiuom? Nelaukdamas atsakymo, pranešė, kad sustojom prie Berezinos upės, ties Borisovu.

Papusryčiaug, nuėjom pasižvalgyti prie upės. Ties tiltu riogsojo sudaužyti, sudegę tankai, traktoriais velkami pabūklai, sunkvežimiai. Bolševikams traukiantis čia buvo didelė kamšatis ir tuo laiku vokiečių aviacija juos subombardavo.

Vietoj artėjus į namus, nutolom. Tačiau nenusiminėm. Juk tai buvo vienkartinė proga pamatyti kraštą, kuris nuo XII a. priklausė Lietuvai. Neginčijamas faktas yra tas, kad 1514 m. prie Borisovo Žygimantas III-sis du kartus nugalėjo rusų kariuomenę.

MUMS SIŪLO ATLIKTI UŽDAVINĮ UŽFRONTĖJ

Atėjo generalinio štabo majoras ir pareiškė norįs su mumis kalbėti tarnybiniu reikalu. Jis aiškino, kad jų divizijai reikalingi vyrai, moką rusiškai kalbėti. Bus sudaryta parašiutininkų grupė iš radistų (vokiečių kareivių) ir žvalgų, kurių uždavinys — surinkti žinias apie raudonosios armijos dalių veiksmus. Tuo reikalu gausim smulkią instrukciją. Žinias perdavinėsim radistams. Vietovę, kurioj būsim parašiutais nuleisti, divizija užims po keletos dienų ir mes galėsime grįžti į namus. Vokiečių kariuomenės susisieki-mo priemonėmis pasirūpins divizijos štabas.

Mudu tarpusavy pasitarę, majorui pareiškėm, kad mielu noru atliktumėm mums patiktą uždavinį, bet tuo tarpu įvykdyti neįmanoma. Esame fiziniai nusilpę. Apranga skirtinga nuo vietinių gyventojų. Neturime praktikos leisti parašiutais. Trumpai nukirpti plaukai duotų pagrindą įtarti, jog esame dezertyrai, ar pabėgę kaliniai. Nusi-leisti parašiutais, kad būtume prieš paskersti — beprasmiška. Majoras neberagino ir tik mus įspėjo:

— Apie ką buvo kalbėta, turi būti pamiršta, nes tai yra karinė paslaptis.

NUSTOJOM PRIVILEGIJOS

Tuoj prisistatė viršila ir mus nuvedęs prie palapinės pabrėžė, kad nuo šio laiko nakvosim čia. Iš rajono niekur nepasišalinti. Palapinėj miegoti vasaros metu, vien tik malonumas, o neiš-eiti iš rajono, jokia bausmė. Laiką leidom šnekučiuodami su kareiviais. Jie papasakojo, kad Smolevičiuose mane klausinėjęs kapitonas esąs divizijos štabo II skyriaus viršininkas, o žilaplaukis viršila — I Pasaulinio karo dalyvis. Kariavęs Rytų fronte ir išmokęs rusiškai kalbėti.

Liepos 7 dienos rytą užbaigėm stovyklauti. Viršila pranešė linksimą žinią: skubiai papusryčiauti ir prisistatyti į štabą, važiuosim į Minską. Kai prisistatėm štabe, sužinojom, kad tarnybos reikalais leitenantas komandiruojamas į korpo štabą, Minske. Ta proga ir mus ten nuveš. Draugiškai atsisveikinom su mus globojusi viršila ir keturiose susėdė į lengvą "Opel Kapitana" išvykom.

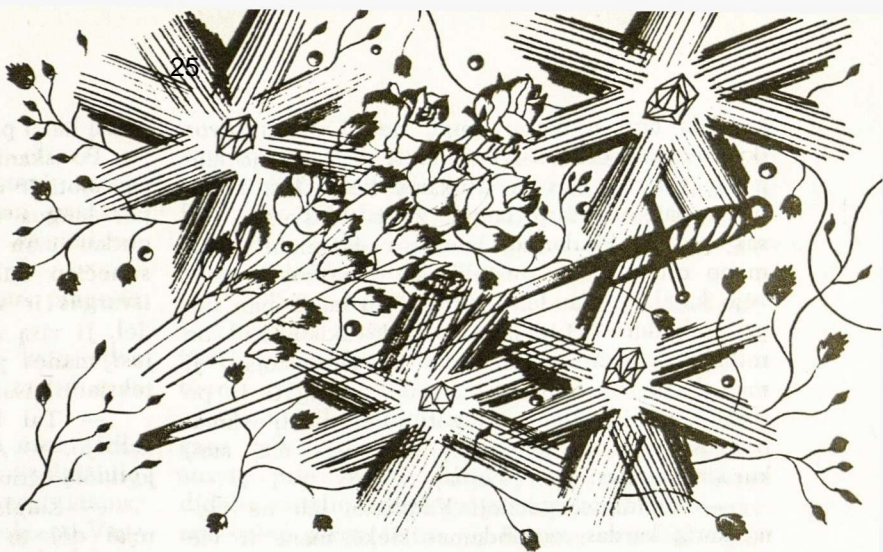
(Bus daugiau)

Jonas Navikas

Vandene

(iš lietuvių pasakų ir padavimų.)

(Pradžia sausio KARYJE)

Prieš atsisveikinant su ja, aš dar paklausiau:
— Iš kur brangi Vandene, moki mūsų kalbą?

— Tai seniausia ir gražiausia kalba, — ji atsakė. — Mano protėviai pirmučiausia ją girdėjo kalbant plačiame žemyne. Be to, kiekvieną vasarą, nuo pat vaikystės dienų, atvykę į mūsų vasaros dvarą, mes klausome jūsų jaunimo ilgesio dainų, sotiname savo akis jūsų gražiais miškais, upėmis ir ežerais ir džiaugiamės žavėtiniais šio krašto vasaros saulėleidžiais.

Baigus jai kalbėti, aš pasukau akmenį iš dešinės į kairę, įžengiau į atsivėrusią angą. Prieš angai užsidarant, dar kartą pamačiau mane laiminantį jos žvilgsnį.

Ilgai leidausi klaikioje ir nežinomoje tamsoje, kol pasiekiau orą praleidžiančias duris. Trenkiau keletą kartų į jas savo kardu.

Netrukus išgirdau artėjančius žingsnius. Koridorių apšvietė taukinės lemputės. Du ginkluoti vyrai skubiai artėjo prie mano daužomų durų. Iš jų veidų ir judesių supratau, kad jie yra labai nustebę, kad per šias duris kas nors galėjo ateiti. Nesipriešinau, kai jie, labai šiurščiai su manim elgdamiesi, atėmė mano kardą. Aš neatėjau čia kautis. Stumdydami jie vedė mane nežinomon vieton. Pradarę didžiules duris, įstūmė į platų ir aukštą kambarį. Stipriai mane laikydami, privedė prie karališkos kėdės, kurioje sėdėjo jau man žinomas žaliaakis.

— Kodėl su manim elgiamasi, kaip su vargimi? Aš čia atėjau tavo kviečiamas! — šaukiau supykęs. — Kokią teisę tu turi mane sulaikyti kaip vergą, pats būdamas įsibrovėlis į mūsų kraštą?

— Čia, kur tu dabar stovi, — jis tarė man ramiai, — yra aplinkui vanduo. Aš esu vandens karalius ir todėl nevadink manęs įsibrovėliu. Mano kariai nežinojo kas tu esi. Nuo

dabar tau bus paskirta atskiri kambariai ir niekas daugiau tavęs neįžeidinės. Tu būsi aprūpintas geriausiais valgiais ir gėrimais. Prieš parodant tau tavo kambarius, turiu tau paaiškinti, kad aš noriu tave padaryti galingiausiu valdovu. Tu man padėsi valdyti didžiausią pasaulyje karalystę, nes aš neturiu sūnaus. Prieš duodant tą galybę, tu turėsi atlikti tris užduotis, kurios mane įtikins, ar tu tinki tam darbui.

Pirma užduotis yra: šią naktį, šiame ežere turėsi pastatyti tokius pat rūmus, kaip šitie. Juose tu praleisi vasaros mėnesius.

— O jeigu aš nesugebėsiu pastatyti palocijų per naktį, tada tu liepsi man grįžti namo, ar ne taip, karaliau?

Jis yra pamišėlis, aš būdamas neramus galvoju.

— To nebus jaunuoli, tu per daug žinai, bet tik vieną patarnavimą tau galiu pažadėti, tai labai iškilmingas laidotuves, — jis kalbėjo garsiai.

— Tu labai gerai žinai, kad tavo užduotis yra nesąmonė. Užmušk mane dabar, kam laukti rytojaus! Negalvok, kad aš pulsiau tau po kojų ir maldausiu pasigailėjimo, — jam atkirtau.

— Aš tikiu, kad tu pakeisi savo užsispyrimą. — Tai pasakęs, liepė tarnams palydėti mane į man paskirtus kambarius.

— Jis pamišėlis, tikras pamišėlis! — kalbėjau eidamas.

Akmeniniai tarnų veidai nerodė žymių, kad jie mane girdi. Gražiai su manimi elgėsi, privedė mane prie stalo, apkrauto visokiais valgiais ir gėrimais. Uždarydami duris, paliko mane vieną.

Prisiminiau mano motinos ašarotas akis, kada ji man linkėjo laimingo kelio ir prakeikiau savo kvailumą. Kritau į paruoštą lovą ir mėginiau užmigti, kad negalvočiau apie budelio kirvij. Dau-

žymasis tarp dvigubų langų netoli mano lovos įkyriai mane erzino. Neiškentęs, priėjau prie langų ir suradau kas tą triukšmą kėlė. Kaž koku būdu patekusi tarp langų, žuvis blaškėsi į visas puses. Pradariau langą ir išėmiau ją ir, mano didžiausiam nustebimui, šalia manęs stovėjo karalaitė Vandene. Pirmučiausia, ji man liepė šnibždėti. Aš dejavau ir jai sakiau, kad be reikalo ją pažinau ir viską jai išpasakojau. Ji man liepė nusiraminti, stipriai pavalgyti ir po ilgų kelionių, ilgai miegoti. Per naktį rūmai bus pastatyti ir įėjimas į juos bus čia, štai, kur šitas langas.

— Vandene, gražioji Vandene, jau ne vieną kartą kardas zvimbdamas siekė mane ir vieną kartą jis mane pasieks, kodėl mane ramini su tokiais pažadais, — aš jai kalbėjau.

— Narūne, mano jaunystės džiaugsmė, — ji man aiškino, — aš esu vandenų karalaitė ir mano paliepiamų klauso kiekvienas vandens gyvis. Šitas telšėnų ežeras, po žeme jungiasi su didžiaisiais vandenimis. Per visą naktį šiame ežere bus bausis judėjimas. Jis bus panašus į didžiulį verdantį puodą. Jeigu kiekvienas gyvis priklijuotų vieną smėlio grūdėlį, rūmai netilptų šiame ežere.

Prispaudė mano galvą prie savo širdelės ir jos tyra meilė ramino ir svaigino mane. Ji išėjo ir dingo ežere tokiu pat būdu, kaip ir buvo atėjus.

Aš tikėjau jos žodžiais. Pasistiprinęs skaniais, bet niekad neregėtais valgiais ir gėrimais, kritau į lovą ir miegojau iki karaliaus tarnai išbudino mane ir pranešė, kad jis jau laukias manęs. Ten, kur karalaitė sakė bus įėjimas, gražiausios užuolaidos jį paslaptinai dengė. Taukinės lempos visur buvo užgesintos, nes pro vandenį, pro langus jau švietė saulės šviesa.

Sargai palydėjo mane ligi karaliaus sosto. Jis atėjo iš kito kambario ir aš nustebau — jis pirmą kartą priverstinai nusišypsojo.

— Aš taip ir galvojau, — sakė jis, — kad tu pakeisi savo nusistatymą. Tavo pastatytuose rūmuose aš radau pagerinimų, kurių mano jauniausioji duktė dažnai prašo. Dabar, jaunuoli, aš tau pasakysiu antrą užduotį, kurią turėsi išspręsti rytoj. Aš turiu dvylika dukterų ir tu turėsi atspėti, kuri iš jų yra jauniausioji.

Aš padėkojau karaliui už jo vaišingumą ir gyriau man jo duotą antrą užduotį, sakydamas, kad tai geriausiai tinkanti mano amžiaus vyrui. Palinkėjęs jam sėkmingos dienos, trunkausi po visus kambarius ir stebėjau pro langus žuvis. Labai laukiau vakaro, ilgesys pamatyti Vandene,

dieną labai prailgino.

Po skanios vakarienės, atsiguliau ant lovos pasvajoti ir užmigau kietu miegu. Prabudau, kai per langus matėsi, kad artėja rytas. Lange išgirdau man jau žinomą triukšmą. Pašokęs užsimečiau rūbus ir įleidau Vandene. Ji buvo išsvargus ir susirūpinus, ir aš ją paklausiau, kodėl. Ji visą naktį nemiegojusi, sakė, nes negalėjusi manęs prikelti ir galvojusi, kad manęs neteksianti visai.

— Tai būtų man baisiau, kaip mirtis, — kalbėjo. — Aš jau vakar sužinojau iš tėvo taujo duotą užduotį.

— Karalaitė, — aš jai sakiau, — tu neturėjai dėl to rūpintis, aš būčiau nevertas tave mylėti, kad nepažinčiau tos, kurią daugiau vertinu, kaip savo gyvybę.

— Narūne, tie tarnai, kurie mus užugdė ir tai negali mus atskirti. Tik vienas mūsų tėvas gali mus šaukti vardais. Laiko labai mažai, aš turiu greitai tave paruošti. Kada mes stovėsime eilėje, eik labai atydziai pro mus ir stebėk. Ant vienos iš mūsų ant kaklo pasirodys mažytė skruzdė. Iš to tu žinosi, kad ta yra jauniausioji duktė — tai aš. Būk labai atsargus, greitai atskaityk, kuri aš esu nuo krašto. Žiūrėk į mane kuo mažiausiai, praiek pro mus keletą kartų. Tada tėvas galvos, kad skruzdė pasirodė pripuolamai. — Pasakiusi, — Narūne, mano meilė bus visada šalia tavęs, — taip man brangi mergaitė pasišalino. Mane palydėti pas karalių, atėjo jo vyriausiasis karys. Karalius palinkėjo man sėkmės atpažinti jo jauniausią dukrą.

Žvelgdamas į eilėje sustatytas jo dukras, aš net sudejavau iš nustebimo, nes mažiausia rūbuose raukšlėlė visų buvo tokia pati. Lėtai eidamas pro merginas labai atydziai stebėjau jų stebėtino grožio veidukus, ypatingai, šių gulbelių kaklus. Niekad savo gyvenime nebuvau taip bijojęs galimo nepasisekimo. Ta baimė, kad galiu prarasti Vandene, atėmė man pasitikėjimą: dėl įtempto žiūrėjimo net man akyse ėmė raibuluoti.

Niekad nemėgau skruzdžių, bet ši viena, dabar pastebėta ant mergaitės kaklo, padarė mane jų dideliu gerbėju, lyg ji man padovanoję Vandene. Kada jau buvau tikras kuri iš jų yra mano numylėta, pradėjau mulkinti karalių, kad aš praradau pasitikėjimą atspėti.

— Na, jaunuoli, — jis sakė, — aš negaliu laukti visą dieną!

— Karaliau, — aš jam atsakiau, — niekas negalėtų žinoti, kuri iš jų jauniausioji, tik pripuolama spėjimo laimė gali pasakyti. Daleis-

kim, tegu būna šita mergaitė.

Karalius skubiai priėjo prie dukters, apžiūrėjo ar nėra ko nors įtartino, ir man pasakęs, kad aš buvau per daug sėkmingas, atleido visas dukteris.

Kada visi iš salės pasišalino, jis pranešė, kad rytoj paskutinė užduotis bus tokia:

— Tau bus duota dviem porom batų odos ir du šiaudai, ir mano akyvaizdoje turėsi juos pasiūti.

Aš žinojau, kad Vandėnė padės man viską išspręsti. Nusilenkęs karaliui, nuėjau į didžiulę salę šaudyti strėlėmis į taikinį. Vakarui atėjus, aš bijojau gulti į lovą ir svajoti laukiant Vandėnės, nes praeitas vakaras parodė, kad esu didelis miegalis.

Atėjus Vandėnei, pasakiau jai rytojaus užduotį.

— Vargas man, — ji ištarė ir pradėjo verkti, aimanuoti mane apkabinus.

— Kodėl tu verki, mano brangioji, — aš ją klausinėjau, — juk tu man padėsi, ar ne?

— Mano tėvas ieško tavo pražūties. Jo akyvaizdoje aš esu bejėgė, — ir toliau ji alpo, verkė mano apkabinta.

— Bėkim, — aš jai sakiau ir ji su tuo sutiko.

Ji padėjo į keturis kampus po vieną žodį, sakydama:

— Tie žodžiai prailgins mūsų bėgimo laiką.

Visi išėjimai buvo stropiai saugojami, bet ji mane ramino:

— Nenusimink, mano tėvas labai mane mylėdamas, parodė man labai svarbų ir slaptą išėjimą, kurio niekas nežino. Tuo aš dažnai nustebindavau visus, kai niekam nematant prapuldavau ir vėl atsirasdavau.

Ji išvedė mane į mišką, prie pat ežero. Suradau paslėptą balną, švilpimu prisišaukiau savo žirgą ir, prispaudęs prie širdies taip man brangią mergaitę, skubėjau su ja link tolimos mano pilies.

Ryte, kai saulė apšvietė ežerą, vandenių karaliaus tarnai atėjo žadinti Narūną. Radę duris užsklęstas, beldė į jas, o numesti kampuose žodžiai atsakė už Narūną:

— Aš keliuos.

Dar tris kartus tarnai atėjo raginti Narūną ir vis iš eilės girdėjo šiuos tris atsakymus:

— Aš rengiuos. — Aš valgau, — ir: — Aš jau einu.

Karalius, nesulaukęs Narūno, liepė duris išlaužti ir per prievartą jį atvesti. Neradus Narūno, karalius sušaukė sargybas ir klausė, ar

galėjo jis išeiti iš pilies jiems nematant. Visi tvirtino, kad negalėjo. Tada karalius suprato, kas jam pagelbėjo. Supykęs karalius pradėjo spardyti grindis, mėlynos gyslos iššoko jam ant kaktos ir kaklo ir jis šaukė:

— Baisų kerštą pajus mano duktė Vandėnė.

Karalius pašaukė būrį karių ir liepė jiems išeiti į miškus, kur jų arkliai ganosi ir raitiems vytiš pabėgėlius, sugavus atvesti pas jį.

Tuo laiku Narūnas ir Vandėnė jau buvo gana toli. Tik kitą dieną, karalaitė, pridėjusi ausytę prie žemės, pasakė, kad ne per daug didelis raitelių būrys greitai artėja. Du asmenys ant vieno žirgo lėtino jų bėgimą. Vandėnė patarė žirgą paversti į kūdrą, o juodu abu į anteles. Narūnas plaukiodamas kūdroje antinu, sako:

— Palikime žirgą, o mes skriskime ir bematant būsime mano tvirtoje pilyje.

— Skrisk, o aš tave seksiu, — Vandėnė jam atsakė.

Kaip neplasnojo antinas sparnais, jo pastangos buvo veltui. Yada Vandėnė ir sakė jam:

— Jei nebūčiau antis, tu matytum, kaip aš juokiuos, nežiūrint artėjančio pavojaus. Aš kikenau! Mielasai Narūne, nei vienas paukštis negali iš pirmos dienos skristi. Svarbiausia, kad tu nors galėtum greitai nardyti.

Narūnas pradėjo rodyti, ką jis gali.

— Tu geriau nardai už mane, — ji kalbėjo — neveltui tave vadina Narūnu.

Netrukus, pro kūdrą pralėkė būrys raitelių, bet pralėkė sustojo, nes pametė pėdsakus. Būrio vyresnysis liepė gaudyti antis, nes pėdsakai baigėsi prie kūdros. Jie mušė pagaliais ir botagais, net į vandenių subridę gaudė, bet ančių miklumas benardant, visus labai išvargino. O kas bus, vyresnysis sakė, jei tos antys yra antys, mes gaištam, o pabėgėliai bėga. Visas vyrų būrys grįžo atgal padėtį pranešti karaliui.

Tuo laiku, atvirtę į žmones, žirgum pailsėjus, Narūnas su Vandėne keliavo toliau.

Sugrįžę vijikai karaliui pranešė ką jie matė ir kur jie pametė pėdsakus. Karalius šaukė:

— Aš tas vietas gerai žinau, ten niekad kūdros nebuvo. Tai buvo jie!

Vandenių karalius liepė vyriausiam vadui paimti didelį maišą ir pagauti antis, ar kas jos bebūtų.

— Man labai svarbu, kad jie nepabėgtų, nes tada daug kas sužinotų mano slapto dvaro vietą.

(Bus daugiau)

VINCAS JONIKAS

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

Diena tautos apsisprendimo
Pareikalavo sau teisės —
Diena valstybės atgimimo
Visų pagarbinta šviesė.

Teisė, kur amžiuose neblėsta,
Graudžiai užmigusi tėvuose —
Teisė prikelt karalių miestą
Garsais garbingosios kovos.

Lietuviai pragaištį nustelbė
Atbudę Vilniuje dori
Ir laisvą Lietuvą paskelbė,
Teisybė kėlėsi švari.

Kova laimėti savo vietą
Piliečiui būti savimi —
Kova, kad amžiuose turėto
Nebevaldytų svetimi.

Diena tautos apsisprendimo
Pareikalavo sau teisės —
Diena be svetimio leidimo
Paskelbtą valią ištesės.

PALIKIMAS

Einu ir atpažinti ryžtuos
Teisėtas protėvių žemes —
Seni darbai sukilę grįžta
Iš tėviškės kapų gelmės.

Andien, kryžiuočius nugalėjęs,
Miškingą žemę nuvaliaiu.
Seinai, Suvalkai kilo, liejos
Taisybės potvyniu toliau.

Girdžiu, dantim po žemės griežia
Lietuvio jotvingio galva —
Staiga per širdį priešas rėžė,
Dejuoja mano Lietuva.

Andien tėvynę pralaimėjęs
Niekšybei poniškų vagių,
Dabar jau Priepetės gelmėje
Krivulę degančią smeigiu.

Einu ir atpažinti ryžtuos
Teisėtas protėvių žemes —
Jauni vaikai atgimę grįžta
Paskelbti ateičiai giesmės.

KALĖDŲ SENIS PENTAGONE

(Sekant Karl Rowan)

Pentagono aukštoji vadovybė Vašingtone, prieš 1977 metų Kalėdas, pasikvietė Kalėdų Senį tiesiai į penkiakampę centrinę salę, norėdama kaip nors išprašyti iš jo žaislų laivynui, aviacijai ir žemės jėgoms ateinančioms metams, kad tuo būdu palengvinus rūpestį, ką padėti Pentagono generolams po Kalėdų eglute.

Dar neįpusėjęs gruodžiui, Kalėdų Senis jau sėdėjo didelėje medinėje kėdėje Pentagono centrinės salės kampe. Prieš jį išsirikiavo eilė su prašymais. Pirmas prie Kalėdų Senio pripuolė admiras, kurį Kalėdų Senis švelniai pasisodino ant kelių.

— Ho, ho, admiras; ar buvai geras berniukas praeitais metais?

— Taip Seneli, aš visus metus buvau santūrus ir paklusnus, — neatsikvėpęs išpylė admiras.

— Tai labai gerai. Ko tu norėtum Kalėdoms ir naujiesiems metams, — patenkintas paklausė Kalėdų Senis.

Admiras nesitikėjęs tokio lengvo egzamino, ir giliai atsikvėpęs išpylė: — Tuziną "Trident" povandenių laivų, tris atominę energiją varomus lėktuvnešius, ginkluotus priešlėktuvinėm raketom, du šimtus naujų F-14 naikintojų, automatinį raketų, kurios pačios susiranda taikinius...

— Oho, ar ne per daug to nori! Ar tu tik negalvoji su tais žaislais kam nors padaryti nemalonumų? — nutraukė admiralą Kalėdų Senis.

Admiras, vos sulaikydamas ašaras, sušuko:

— Aš pasižadau, aš pažadu su jais žaisti tik mano tėčio vonioj...

— Gerai, jei jau taip pažadi, tai pažiūrėsim, ką bus galima padaryti, — ir, išspraudęs admiralui į ranką saldainį, pamojo pirštu sekančiam eilėje.

Nedrasiai prisirišęs keturių žvaigždžių aviacijos generolas ir stovėdamas, pradėjo savo prašymą:

— Aš noriu turėti strateginių bombonešių B-1.

— O! — nutraukė generolą Kalėdų Senis, — kiek aš atsimenu, tavo dėdė tau jų neleido turėti!

— Bet jie man dabar reikalingi. Man jie buvo pažadėti praeitoms Kalėdoms ir tu man juos šį kartą esi skolingas; be to, man reikalingi satelitų naikintojai, naujo tipo automatinės raketos, daug F-16 naikintojų, kuriuos dar praeitais metais davei žydams...

Bet visa tai labai brangu, kainuoja daug pinigų. Bet nenusimink, aš vistiek pažiūrėsiu, ką bus galima padaryti, o šiuo tarpu še tau porą saldainių.

Generolas į juos net nepažiūrėjęs nuėjo šalin.

Po jo, paskubomis, ant Kalėdų Senio kelių susirangė armijos generolas ir šelmiškai besišypsodamas nedrasiai prabilo:

— Man reikia naujų tankų, bet ne tokių, kokius gavau anoms Kalėdoms — tankų, kurie veikia ir va-

(Nukelta į virš. 3 psl.)

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

60 METŲ

Vasario 16-tą dieną sukanka 60 metų nuo Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo. Akto, kuris išvedė virš 120 metų vergavusią tautą į laisvų tautų tarpą. Tas Aktas sujungė tautą, išjudino dideliems darbams ir šviesiai ateičiai. Ką padarė nepriklausoma Lietuva per dvidešimt dvejus nepriklausomo gyvenimo metus, kitos, daug didesnės ir pajėgesnės tautos, ir šimtmečiais negali padaryti. Dvidešimt dveji atsikūrusios Lietuvos klestėjimo metai bus ateities istorikų atžymėti kaip auksinis amžius.

Bet, svarbiausia, tie dvidešimt dveji metai išugdė jaunų inteligentų kartą, kvėpavusią jau laisvos tėvynės oru, kuri nuolat judina Lietuvos išlaisvinimo klausimą, kuri yra kompetentinga atstovė kitataučių tarpe. Kartą, kuri sugebėjo perduoti savo vaikams Lietuvos laisvinimo misiją, kuri gautas žinias nepriklausomos Lietuvos mokyklose diegia į jaunų lietuviukų širdis.

Dvidešimt dveji nepriklausomo gyvenimo metai stiprins ir ateity lietuvių tautos ryžtą nepalūžti, neatsižadėti savų idealų "už gabalą aukso, ar gardaus valgio šaukštą". Išlaikys lietuvių širdyse viltį, kad ateis diena, kada sutruks vergijos pančiai, suskambės muziejaus bokšte Laisvės Varpas, pakils iš piliakalnių, iš kapų milžinų, savanorių, karių, šaulių, partizanų dvasios, kai dangaus skliaute pasirodys ant balto žirgo šventasis Kazimieras ir ves būrius jaunų lietuvių į pergales kovą, kai bėgs iš krašto okupantų ir jų pakalikų gaujos, kai pakils laisva demokratinė Lietuvos valstybė, kai nebemindžios mūsų krauju persisunkusios žemelės purvinas maskolio čebatas.

Lietuvių tautinė sąmonė gyvena išėivijoje, bet ji gyva ir mūsų brolių, sesių širdyse tėvynėj. Jų, persekiojamų už tikėjimą ir įsitikinimus, laikysena teismuose tai įrodo. Tik giliai tikintys ir tautiniai sąmoningi gali išdrįsti teismuose tiesą pasakyti, okupantų darbus teisingai nušviesti.

Mums nuostabu, kad jau komunistinėje santvarkoj išaugęs jaunimas turi tokį gilų tikėjimą,

tokią karštą tėvynės meilę, kad drįsta pasipriešinti ir reikalauti, nors gerai žino, kad už tai turės žiauriai nukentėti. Nuostabu, nes tik dalelytė žinių prasiskverbta pro geležinę uždangą, kad visų žiaurumų nežinom ir gal niekad nesužinosim.

Mes — laisvėje gyvenantieji — minėdami šešiasdešimtąsias metines susimąstykim, apsvarytykim — ar viską darome, ką privalėtume daryti Lietuvos laisvinimo byloje? Ar savo elgesiu,

savo kalbomis nepapiktiname vieni kitų, ar neįnešame erzelio ir neeikvojame jėgų peštynėms, kai jas turime naudoti pozityviam darbui? Ar mes visi judiname pasaulio sąžinę, stengiamės paskleisti kuo daugiau žinių apie Lietuvą? Ar minint Vasario 16-tąją užpildysime sales visi: vaikai, jaunuoliai, suaugę ir senimas bendrai, kaip viena šeima, ar savo nerangumui pateisinti ieškosim nereikšmingų pasiteisinimų? Ar pasistengsim tą dieną kuo nors ypatingai atžymėti?

Detroit vasario 16-tą dieną bus iškilmingai atidarytas Lietuviškas Kambarys valstybiniame Wayne universitete. Bus puiki proga priminti susirinkusiems pareigūnams lietuvių tautos norą būti laisva, atskleisti istorijos uždangą, parodyti lietuvių tautos dvasinio lobyno dalelytę. Tai prasmingas Vasario 16-tosios paminėjimas.

Kiekviena lietuviškoji kolonija, kiekvienas pa-

Mintys Kariuomenės Šventės Proga

V. TAMOŠIŪNAS

*O, skambink per amžius vaikams Lietuvos,
Tas laisvės nevertas, kas negina jos . . .*

Laisvė, brangiausia vertybė, kurią tikrai įvertiname tik jos nustoję, verta kovos ir didžiausių pastangų ją išsaugoti, o netekus — kovoti ir atgauti.

Lietuvis laisvas gimęs, norėjo ir tebenori laisvas gyventi, todėl nebijojo net savo gyvybę už laisvę atiduoti.

1918 metais Vasario 16 dieną, paskelbus Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, reikėjo tą Aktą lietuvių krauju užtvirtinti, jaunutės atsikuriančios valstybės laisvę nuo trijų plėšrių kaimynų: rusų komunistų, grobuoniškų “brolių” lenkų ir plėšikaujančių Bermonto armijos gaujų apginti.

Ir išėjo savanoriai, jaunutės Lietuvos kariuomenės kariai ir šauliai-partizanai su skaitlingais, iš visų pusių puolančiais, priešais kariauti. Pirmasis įsakymas Lietuvos kariuomenei buvo pasirašytas lapkričio 23 dieną — tai ir yra oficialioji Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės pradžia.

Nekalbėsiu kur ir kada, su kuriuo priešų teko kariauti, nes apie tai daug buvo rašyta. Paryškinsiu tik keletą faktų, kurie gal atvers akis kaikiuriems bendradarbiavimo su okupuotu kraštu “advokatams” ir parodys, kad tik tvirtas nusistatymas ir besąlyginė kova tegali išlaikyti tautą gyvą ir atstatyti Lietuvos suverenumą.

Susiorganizavusiai Lietuvos kariuomenei vadovauti stoji buvusios caristinės Rusijos kariuomenės karininkai lietuviai. Jie tuojau grįžo į atsikūrusią Lietuvą, kur žinojo būsią labai reikalingi.

Tačiau bolševikiniai generolai: Uborevičius, Putna, politrukas generolas Gruodis ir dar keli, pasiliko vadovauti komunistinės Rusijos raudonieš daliniams. Pažiūrėkime kokį atpildą gavo tie lietuvių tautos atskalūnai?

Per 1937 m. birželio mėnesį pravestą raudonojo armijoje valymą buvo nužudyta 30,000 karininkų, politrukų ir kitų. Sušaudyti buvo Uborevičius, Putna, Gruodis ir šimtai kitų komunistų lietuvių. Kulka į pakaušį — bolševikų atpildas

už atliktas misijas lietuvių tautos atskalūnams, taip ištikimai tarnavusiems raudonajai Maskvai.

Dauguma nužudytų nesena buvo reabilituoti ir jiems gimtiniuose kaimuose net paminklai pastatyti. Dabar į okupuotą Lietuvą nuvykusius į Kapsuko lituanistikos kursus generolas Petronis vežioja, rodo tuos paminklus ir aiškina, kad komunistai myli ir gerbia komunistinio “rojaus” kūrėjus.

Reiktų juoktis, bet ašaros byra, nes juk kiekvienas lietuvis atskilęs nuo savo tautos kamieno yra didelis nuostolis mūsų mažai tautai.

1940 metų Ribentropo-Molotovo sutartis iš mūsų tautos pareikalavo pusės milijono gyvybių, atnešė lietuvių tautai neįsivaizduojamą tragediją ir visą laisvąjį pasaulį pastūmėjo ant bedugnės krašto.

Generolų Uborevičiaus, Putnos, Gruodžio ir kitų, nuėjusių priešui tarnauti, tragedija nepamokė šių dienų lietuvių tautos atskalūnų, nuėjusių anųjų pėdomis. Maskvinis generolas Pranas Petronis, gimęs 1910 m. Kupiškio valsčiuje, Panevėžyje baigė mokytojų seminariją, o 1932 m. Karo Mokyklą. Kaip tautos išdavikas pasitraukė į Rusiją. Pakilo iki genrolo ir šiandien vadovauja “Tėviškės” d-jai ir yra Gimtojo Krašto, kurį kiekvienam siuntinėja veltui, pagrindinis cenzorius. Skaudi yra durklo žaizda, bet ji itin skaudi, kai ją padaro tautietis. Gimtasis Kraštas liaupsina komunistinę santvarką, komunistinę konstituciją, kurios kumunistiniai viešpačiai patys nesilaiko, dėkoja “vyresniam broliui” ruskiui už išlaisvinimą. Lietuvių tautos gražiausią žiedą — Laisvės kovotojus — vadina banditais, žudikais. Tame pačiame Gimtajame Krašte yra padėkos laišakai ir nuotraukos iš laisvojo pasaulio į komunistinius Lituanistikos kursus atvykusių jaunuolių. Ar ne ironija?

Mes, kaip šeimininko apmušti šuneliai, laizome okupantų, mūsų brolių kraujuje permirkusias, rankas ir kruvinus batus.

Ačiū Dievui, Lietuvos savanorių-kūrėjų, Laisvės kovotojų, karių, šaulių ir Lietuvos patriotų dvasia dar gyva ištikimųjų jės sūnų ir dukrų širdyse. Mūsų jaunimas pajėgia suruošti didingas demonstracijas Vašingtone ir visame laisvame pasaulyje. Jie reikalauja, kaip reikalavo degantis Romas Kalanta: “Laisvės, Laisvės Lietuvai!”

skiras lietuvis privalome tą dieną ypatingai atžymėti, parodyti kitataučiams kokia ji mums brangi.

Broliai ir Sesės šauliai, tą dieną padovanokim bent vienam įtakingesniam pareigūnui dr. Kosto Jurgėlos “Lithuania: The Outpost of

Freedom” knygą, ALToS, VLIko ir LB propagandines brošiūras apie Lietuvą, ar LK Bažnyčios Kroniką anglų kalba. Gal mūsų mestas grūdas pateks į gerą dirvą, gal atvers bent vienam akis, parodys didelį komunizmo pavojų.

Gal jų šauksmas pažadins ir tuos, kurie nuvažiavę į kursus, kasdien vodka girdomi ir maitinami komunistine propaganda, grįžta suklaidinti. Gal patriotų jaunuolių šauksmas paveiks ir kursantų tėvus, kad vietoj leidę į parsidavėlio Petronio ir kitų organizuojamus kursus, leis savąjį atžalyną į Lituaništinę mokyklą, į Pedagogikos Institutą, į daugelyje universitetų dėstomas lietuvių kalbos auditorijas ir gerai suorganizuotus vasaros metu Lituaništinės kursų laisvame pasauly — Dainavoj, Putname ir kitur. Tiesa, čia išlaidos, o ten tik už kelionę pačiam reikia apsimokėti. Štai kokia didelė Maskvos malonė.

Švęsdami mūsų šauniosios Lietuvos kariuomenės sukaktį, pagalvokime: ar, iškeliauvę į amžinybę, mes visi drįsime stoję prieš Viešpaties teismą pasakyti: “Buvau ištikimas savo tautos, kurią Tavo Apvaizda man parinko sūnus, dukra. Dirbau ir kovojau už jos laisvę, nei savo sveikatos, nei jėgų nesigailėdamas”. Ar drįsime susitikti tuos tūkstančių tūkstančius už tėvynės laisvę žuvusių, okupantų nukankintų, jos jaunųjų Laisvės Kovotojų vėles?

Būkime vieningi, besąlyginiai kovingi, kasdien prisiminkime nežinomo poeto, Laisvės Kovotojo, po sunkių kovų 1945 m. vasarą, Kalniškės miške, kai raudonosios rusų armijos apsupti retas išliko gyvas, žodžius:

*Lieknos pušys skilo, beržai virto kryžiais,
Kraujo klanai liejos Kalniškės miške,
Daug jaunų bernelių į namus negrįžo,
Nesugrįžo sesės, žuvo jos kartu . . .*

“Vytauto Didž.” šaulių rinktinės tautiniais ornamentais papuošta Kalėdų eglutė šaulių namuose. Nuotr. C. Genučio

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

PRAEINA METAI

*Praeina metai, kaip šešėliai nykūs,
Praeina metai, kaip šviesi žvaigždė, —
Tik tu, tik tu, su baime juos sutikus,
Tik tu lieki, silpna žmogaus širdie . . .*

*Žmogaus širdie, ant amžinojo kelio,
Kiek daug, kiek daug tu garbini stabų!
Drebi pabūgusi trapias rudens lapelio,
O nebijai nei vėtrų, nei žaibų.*

*Į vėtrą puoli, kaip balta plaštakė,
Pats žaibus sukeli, pats jų klane plakies,
Kol nesudegs gyvenimas, kaip vaško žvakė,
Kol amžių ryto saulė patekės.*

PIRMININKAS AR VADAS?

Dažnai spaudoje užtinkame, kad ten ar ten dalyvavo tokios ar tokios kuopos ar rinktinės šaulių vadas ar moterų vadė. Vienas pavyzdys: 1977 m. gruodžio 24 d. dienraštyje “Naujienos” Nr. 302 trečiame psl., atspausdintas Rockfordo 5 šaulių būrio susirinkimo aprašymas, kurio autorius Augius. Pradžioje rašoma: “Susirinkimą atidarė valdybos pirm., pasveikindamas svečius iš Čikagos ir visus susirinkimo dalyvius. Pristačius VDŠR vadą ir šaulių moterų vadę, abu pakviečiami prie prezidiumo stalo”.

Pasiėmiau LŠST statutą ir nuodugnai perskaičiau, bet niekur neradau tokio šaulių pareigūno-ės, kuris-i būtų vadinamas vadu ar vade.

ŠAULIŲ AVIACIJOS KŪRIMASIS

LIETUVOJE

Šaulys, lakūnas JULIUS KUMPIKEVIČIUS-KUMPIKAS

(Pabaiga)

1936 m. lapkričio 29 d. buvo įsteigtas šaulių aviacijos pirmasis būrys. Trumpą atidarymo žodį teko tarti man. Po mano kalbos Šaulių Sąjungos vadas plk. Saladžius padėkojo man už tokį didelį atliktą darbą, steigiant šaulių aviaciją ir pranešė, kad Kariuomenės štabo nutarimu šaulių aviacijos būrys bus priskirtas prie Karo Aviacijos tolimesniam vystymuisi. Sąjungos vadas pristatė man vyr. ltn. Krasnicką (dabartinį Audronį) kuriam ir perdavė būrio vadovybę. „Mauras atliko darbą, mauras gali eiti“, taip pasakė „Trimito“ redaktorius Jonas Kalnėnas.

Buvau priblokštas, bet ir toliau dirbau su Šaulių Sąjungos Centru. Ypač artimai susidraugavau su generalinio štabo plk. ltn. Žuku, o kiek vėliau ir plk. Saladžium.

Ateidavau į aerodromą paskraidyti, bet visų lakūnų akys žiūrėjo į mane nepalankiai. Tiesa, Aero Klubo lėktuvais teko šiek tiek paskraidyti, bet mano darbo sąlygos neleido vakarais atvykti į aerodromą. Savo lėktuvą „Šmoliką“ parduviau Aero Klubui. Aero Klubui lakūnai buvo gana silpnai paruošti. Teko su keliais paskraidyti, bet lėktuvą valdžiau aš.

Vis rečiau nueidavau ne tik į aerodromą, bet ir į Šaulių Sąjungos Centrą.

1938 m. perėjau tarnauti į Vyriausios Kelių valdybos užmiestinių autobusų judėjimo skyrių, inspektoriaus pareigoms. Darbas man patiko, bet dažniausiai būdavau komandiruojamas tikrinti kelius ir aiškinti skundus.

Vieną dieną į Kelių valdybą paskambino Šaulių Sąjungos adjutantas, kad štabe yra iš Amerikos atvykęs lietuvis lakūnas Paulius Šaltenis. Štabe buvau supažindintas su lakūnu Šalteniu. Buvo rugpiūčio 5 ar 6 diena. Lakūnas Šaltenis padarė man labai malonų įspūdį — puikiai kalbėjo lietuviškai, buvo draugiškas ir nuoširdus.

Berods, rugsėjo 19 d., vėl buvau iškvies-

tas į Sąjungos štabą. Gen. štabo plk. ltn. Žuko kabinete radau Paulių Šaltenį. Pasikalbėjus, plk. ltn. Žukas paaiškino, kad Paulius Šaltenis norįs suruošti Aviacijos šventę Anykščiuose ir skridimui pasirinkęs mane. Kadangi aš turįs šaulių uniformą ir lakūno ženklą ant jos, būtų puiki Šaulių Sąjungos reprezentacija. Sutikau, iš tarnybos gavau keleta laisvadienių.

Rugsėjo 21 d. 11 val., įsidėję į užpakalinę sėdynę atsarginį benzino baką, pakilome iš Kauno aerodromo.

P. Šaltenis paaiškino man pakilimo ir perskridimo greitį. Pirmą kartą pakilau su „Sakalu“. Jokio triukšmo, nei bildesio, vairai švelnūs. Oras puikus. Skrendame virš Ukmergės plento, aš visą laiką valdau lėktuvą. Matosi jau ir Anykščiai. Šaltenis perima vairą, suka ratą ir rengiasi tūpti. Anykščių „aerodromas“ — puikus doobilenos laukas. Užkurta ugnis vėjo kryptčiai rodyti ir raudonos vėliavėlės sustojimo vietai. Mums nutūpus, „Sakalą“ apsupo didžiulės žmonių minios ir daugybė šaulių. Dūdų orkestras pradėjo groti maršus. Pasibaigus viešoms ceremonijoms aerodrome, Paulius pasakė, kad neturėdami daug benzino, padarysime tik du skridimus virš Anykščių.

Paulius pasirinko savo šeimos globėju med. dr. Lisauską ar Leskauską. Padaręs porą ratų apie Anykščių miestelį, nutūpė. Nesustabdęs variklio, pasiteiravo, kas sekantis. Vienbalsiai buvo išrinktas Vienuolis Žukauskas, didelis Šaulių rėmėjas. Man buvo labai miela paskraidinti tokį garbingą asmenį. Pakilome, apukome porą ratų. Anykščiai atrodo lyg didelėje duobėje. Vaizdas puikus: teka upė, netoliese matosi Anykščių Šilėlis.

Nutūpę, pripylėme benzino iš atsarginio bako sekančios dienos kelionei į Kauną. Po to, Šaulių Klube buvo puikios vaišės. Sekančią dieną jau buvome Kaune. Paulių matydavau labai dažnai. Padarėme daug nuotraukų, tik gaila, teko jas palikti Kaune.

Išlydint Paulių Šaltenį į Ameriką, pasikeitėm adresais ir išsiskyrėm kaip tikri broliai.

Išsikalbėjus su P. Šalteniu apie Šaulių Są-

Ten sakoma, kad rinktinė, kuopa ar būrys išsirenka valdybos pirmininką, bet ne vadą. Apie šaulės moteris pasakyta, kad jos išsirenka moterų vadovę, bet ne vadę.

Nenaudokime tituly, kurie netinkami. Laikykimės statuto nuostatų, taip darydami parodysim, kad

esame sąmoningi S-gos nariai ir kartu parodysim deramą pagarbą S-gos pareigūnams.

Girdėdami tituluojant vadais ir vadėmis, pašaliečiai dažnai pasijuokia ir tik ieško progos prikišti prie S-gos.

Taigi, būkime valdybų pirmininkais, moterų vadovėmis, sporto vadovais ir panašiai, bet ne vadais arba vadėmis. Tai mano nuomonė, kurios laikausi išstudijavęs Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje statutą.

Alf. Gailius

jungai dovanotą lėktuvą, paaiškėjo, kad lėktuvas buvo nutartas dovanoti Aero Klubui, bet sužinoję, kad steigiama Šaulių Sąjungos aviacija, nuomonę pakeitė ir padovanojo šaulių aviacijai. Prie to nutarimo prisidėjo Pranas Narvydas ir Juozas Ginkus.

Vėliau sužinojau, kad mano skridimui į Anykščius buvo kliūčių, bet tik dėka plk. ltn. Žuko ir P. Šaltenio užsispyrimo, tas garbingas skridimas atiteko man.

Aukos vis plaukė. 1938 m. pradžioj Šaulių Sąjungos štabe buvo apie 60,000 litų lėktuvų pirkimui. 1939 m., užbaigus aukų rinkimą, kasoje jau buvo apie 117,000 litų. Buvo nupirkti trys K. L. 35 tipo lėktuvai. Teko skraidyti su vi sais. Vienas lėktuvas iš šaulių angarų dingo ir atsirado Karo aviacijos žinioje. Kas tai padarė, nežinau, bet faktas buvo nemalonus, nes pinigų suaukojo lietuvių visuomenė. Mačiau daugelį aukų lapų, kai kurie neturtingi šauliai aukojo po 14 ar 20 centų. Kaip galėjo Šaulių Sąjungos vadas perleisti pinigus Karo aviacijai? Tikiu, kad tai padarė plk. ltn. Gužas. per Ginklų Fondą. Asmeniškai perdaug nesirūpinau, nes šaulių aviacija dar turėjo tris lėktuvus: vieną Taylor "Cub" atvežtą Pauliaus Šaltenio ir du K. L. 35 pirktus už šauliams suaukotus pinigus, bet visuomenėj, ypač šaulių tarpe, buvo kilęs didelis nepasitenkinimas.

1939 metais teko nemažai skraidyti K. L. 35 lėktuvais. Juos vadinom Klemukais. Šaulių aviacijos būrys iš Kauno Miesto Savivaldybės, per sekretorių Pečiukaičių, Žaliakalny gavo sklypą. Ten buvo numatyta pastatyti šokimams su parašiuotais bokštus. Yam daugiausia padėjo redaktorius J. Kalnėnas. Susitikimuose su Pečiukaičiu keletą kartų teko dalyvauti ir man.

VĒL KARO AVIACIJOJ

1939 metų rudenį, paskelbus visuotinę mobilizaciją, parvykęs į savo butą, radau šaukimą tuojau prisistatyti į Karo Aviacijos antrąją oro eskadrilę. Kadangi buvo labai vėlu, paskambinau į Aviacijos štabą, klausdamas ką turiu daryti. Liepė atvykti 8 val. ryto. Nuvykęs į II oro eskadrilę, prisistačiau. Pasakė, kad esu paskirtas į Karo Aviacijos mokyklą. Liepė važiuoti į sandėlius gauti visą aprangą ir nurodymus kur apsigyventi.

Į sandėlius nuvažiavęs draugo paskolinta lengva DKV auto mašina, radau viršilą Karlą, savo buvusį viršilą kai atlikau tarnybą II eskadrilėje. Jis ant stalo sukrovė visus aprangos daiktus ir revolverį, berods sunkųjį F.N. Gerai, kad turė-

Autorius Karo aerodrome, Kauna, 1939 m.

jau auto mašinėlę, šiaip nežinau kaip būčiau viską panešęs. Apsigyventi paskyrė į lakūnų puskarininkių patalpas pačioje Fredoje.

Nuvykęs susipažinau su lakūnais puskarininkiais. Gavau gerą patalpą. Spintos buvo labai patogios, pakankamai vietos turtui išsidėstyti.

Nebeprisimenu kas buvo mano tikras viršininkas iš karininkų, galėjo būti aviacijos ltn. Bražėnas, tik žinau, kad turėjau gana smarkų viršilą.

Ryte keldavo maždaug 6:30 val. Trumpa mankšta, pasirinktinai, bėgti ar kitaip sportuoti. Po pusryčių skraidymas.

Aviacijos mokykloje išbuva dvi savaites. Visą laiką teko skraidyti su mokyklos lėktuvais. Daugiausia skraidžiau su visų dalinių karininkais, kurie buvo paskirti į lakūnų — žvalgų kursus.

Po dviejų savaičių Aviacijos mokykloje, pradėjo tikrinti mano skridimus mokyklos inspektoriai. Paskutinę dieną atlikau šaudymus į taikinius foto-kulkosvaidžiu su ANBO V. Vakare teko apsukti keletą ratų ir su "Foker", senu I Pasaulinio karo lėktuvu. Tai buvo paskutinė diena Karo Aviacijos mokykloje.

Sekančią dieną, kaip buvau įsakytas, pristačiau į I oro eskadrilę, kpt. Nausėdos žinion. Kpt. Nausėda buvo ne tik žymus karo lakūnas ir I eskadrilės vado pavaduotojas, bet ir auksinis žmogus. Jis painformavo, kad savo žinioje turėsiu K. L. 35 lėktuvą, su kuriuo, reikalui esant, turėsiu skraidyti su slaptais pranešimais tarp Kauno — Šaulių ir Panevėžio aerodromų.

Iš lakūnų puskarininkių mokyklos persikėliau į pastatą virš angarų, kur buvo I oro eskadrilės būstinė. Per visą laiką — apie 2-3 savai-

tes — nebuvo jokių užsiėmimų. Rytinių ar vakarinių patikrinimų nebebuvo. Visą laisvalaikį praleisdavau žaisdamas stalo tenisą. Kiek prisime nu, žaidėjų tarpe buvo ir karo lakūnas Juozas Pyragius.

Su pranešimais teko skristi du kartu: Kau nas - Šauliai - Panevėžys. Šaulių lėktuvas K. L. 35, kuris buvo mobilizuotas kaip ir aš, ore laikėsi labai gerai. Nebijojau jokio blogo oro. Mobilizacijai pasibaigus, grįžau į Vyr. Kelių Vald ybą, į savo buvusias pareigas.

Tuo baigėsi mano skraidymai Karo Aviacijoje.

ŠAULIŲ S-GA SAVISTOVI IR NEPRIKLAUSOMA

Lietuvos Šaulių S-ga Lietuvoje buvo viena iš populiariausių organizacijų. Jos reikšmė kuriant mūsų valstybę ir tautinį susipratimą ugdant buvo be galo didelė.

Lietuvos Šaulių S-ga buvo įkurta demokratiniais pagrindais, griežtai vengianti partinės politikos. Ant tokio pagrindo esančioj organizacijoje galėjo tilpti visokių politinių bei pasaulėžiūrinių įsitikinimų žmonės. Kitaip sakant, kas norėjo nepriklausomos Lietuvos, tas galėjo būti Šaulių S-gos narys — šaulys bei šaulė.

Atkuriant Lietuvos Šaulių S-gą Tremtyje yra įsakmiai Statute bendruose nuostatuose parašyta: L.Š.S.T. yra lietuvių tautinė, kultūrinė organizacija, kuri tvarkosi demokratiniais pagrindais. Organizacija nei pati nesudaro politinės partijos, nei priklauso kuriai nors politinei partijai. Ji lojaliu bendradarbiauja su Lietuvos valstybės išlikusiomis valstybinėmis institucijomis ir turimomis išgalėmis remia kiekvieną lietuvišką organizaciją, kurios dirba naudingą lietuvių darbą.

JAV pripažinimas Lietuvos diplomatinės tarnybos ir nepripažinimas Lietuvos okupacijos ir aneksijos mums šauliams duoda daug inspiracijų kovai už tautos laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę.

L.Š.S.T. organizacijos branduolys yra Šiaurės Amerikoje ir Kanadoje. Sąjungos padaliniai randasi Europoje, Pietų Amerikoje ir net Australijoje.

L.Š.S.T. yra ne tik kultūrinė, bet ir rezistencinė organizacija. Ji nėra niekam subordinuota, yra savistovi

ir nepriklausoma. Tokia ji buvo Lietuvoje, tokia ji yra ir tremtyje.

Yra užmetimų ir net nepasitenkinimų, kodėl Šaulių S-ga neįstoja į kai kurias kitas lietuviškas organizacijas.

Šaulių S-ga šiapus geležinės uždangos šauliams yra kaip simbolis laisvės, kuri suteikia daug stiprybės kovoje dėl pavergtos lietuvių tautos ir vergijoje kenčiančios tėvynės Lietuvos. Sąjunga savistoviai ir tik pati viena nepriklausomai nuo kitų organizacijų privalo savo uždavinius vykdyti.

Šaulių S-gos įkūrėjas Vladas Pūtvis yra užakcentavęs — sakydamas, kad esant reikalui šauliai privalo apsaugoti Lietuvos seimą, bet patys jame nedalyvauja.

L.Š.S.T. palaiko tamprus ryšius su visomis lietuviškomis organizacijomis, kurioms rūpi lietuvių reikalai, o ypač respektuoja tas organizacijas, kurios dirba Lietuvos vadyvimo darbą. Algirdas Budreckas

Šauliai Kalifornijoje

„Juozo Daumanto“ šaulių kp. jaunimo vadovas Saulius Stančikas, talkininkaujant K. Karužai ir Vl. Giliui, 1977 m. rugsėjo 3 d., surengė išvyką į kalnus Valencia apylinkė ir pravedė rudens šaudymo varžybas sportiniais šautuvais gražiame slėnyje.

Kaip ir kasmet, šauliai jau nuo ankstyvo ryto rinkosi prie „Trakų“ vilos ir riedėjo automobiliais Los Feliz plačiaja gatve į Golden State greitkelį šiaurės vakarų kryptimi.

Po valandos važiavimo privažiavome anksčiau minėtą gražią apylinkę, kuri 1971 m. buvo žemės drebėjimo sukrėsta ir kur žuvo virš 60 žmonių. Buvo sugriauta daug rezidencijų ir Silmar miestelio liginė.

Iš greitkelio pasukome į Valencijos bulvarą ir vingiuotais keliais važiuojame dar aštuoneta mylių aukštų kalnų papėdėmis iki numatyto slėnio — San Francisco Canyon. Kalnai buvo pliki, raudonavo smėlis ir granitas. Ten nėra vandens, augmenijos nei gyvių. Tik retkarčiais rieda vienas po kito automobiliai ir lauko patroliai, kurie saugo plačias apylinkes nuo įvairių pavojų.

Diena pasitaikė pasakiškai graži, šilta, saulėta, apie 90 laipsnių, bet sausa ir malonu.

Sustojome slėnio plokštumoje. Kai kurios vietos jau buvo užimtos sportininkų, kurie šaudė į taikinius. Toj vietoj leidžiama šaudyti visiems sportininkams. Išsirinkom vietą ir išsistatėm taikinius. Jaunimui vadovavo Saulius Stančikas ir K. Karuža. Pirma pasipraktikavome, po to prasidėjo varžybos. Kiekvienas gavo po 10 šovinių. Pradžioj varžėsi jaunia, pasukus vyresnieji — patyrę, Lietuvos kariuomenėj tarnavę. Buvo šaudoma iš sunkaus kalibro sportinių šautuvų: gulomis ir stačiomis, maždaug 450 pėdų nuo taikinio atstume. Jaunia pasiekė labai gerų rezultatų, žymiai pralenkdami net patyrusius šaulius.

Jaunių rezultatai: Julius Žukas — 99 t., Vytenis Vilkas — 90, Saulius Stančikas — 81, Tomas Stančikas — 75, Alvydas Paškauskas — 70, Algis Stančikas — 63. Vyresniųjų: Kazimieras Antanas Lebedžinskas — 88, Kazimieras Rakūnas — 69, Juozas Reed — 65, Kazys Karuža — 64, Vladas Gilys — 41, Vaclovas Tuminas — 30 ir Juozas Narkevičius — 23 t. Kiti po mažiau taškų. Skautų veikėjų p.p. Vilkų sūnus Vytenis, nors šautuvą turėjo pirmą kartą rankose, laimėjo antrą vietą. Visi jaunia studentai 19-24 m. amžiaus, visi gerų tėvų susipratę vaikai ir visi skautai.

Po sėkmingų varžybų, skautai riedant už kalnų, pavargę, bet patenkinti, automobiliais slinkome į milijoninį Los Angeles miestą.

Šaulys

Kalifornijos Šaulių Baliaus

Šv. Kazimiero parapijos didžiojo salė, 1977 m. spalio 1 d., įvyko "Juozo Daumanto" šaulių kuopos tradicinis rudens koncertas — balius.

Susirinkusius svečius pasveikino ir programą pravedė kp. p-kas K. Karuža. Jis pasiūlydė, kad kuopa ne tik didėja narių skaičiumi, bet ir jos veikla darosi vis šakotesnė ir gyvesnė.

Meninę balius dalį atliko žymieji losangeliečiai solistai: Janina Čekanauskienė, Antanas Pavasaris ir pianistė Raimonda Apeikytė. Solistai padainavo keletas liaudies dainas, akomponavo R. Apeikytė. Svečiai dainas palydėjo karštu plojimu. Šaulė mok. Rymantė Barauskaitė J. Čekanauskienei ir R. Apeikytei įteikė po gražią gėlių puokštę, o solistui A. Pavasariui prisegė baltą jazminą.

Po programos sesės šaulės vaišino svečius skaniais valgiais ir kepsniais. Šokiams grojo Continental orkestras. Veikė bufetas ir buvo pravaistas dovanų paskirstymas. Bufete svečius aptarnavo š. J. Paplauskas ir š. J. Paškauskienė.

Bilietus pardavinėjo J. Naujokas, Br. Žemaitaitis ir J. Venckus. Prie durų bilietus tikrino J. Uksas, o uniformuotos šaulės, Erna Šatnerytė ir moterų vadovė Paplauskienė, nurodinėjo svečiams stalus.

Baliaus metu buvo pasveikinti ir publikai pristatyti iš Londono atvykę Lietuvos Sodybos vedėjai, Bernadeta ir Justinas Snabaičiai, kurie atostogavo pas losangeliečius šaulius p.p. Sturonus ir iš New Yorko — dr. Leonida ir Juozas Giedraičiai, kurie atvyko aplankyti sunkiai sergantį brolių, ekonomistą Antaną ir jo žmoną Giedraičius. Jie buvo apsisostę pad. dr. Rolandą ir dr. Danutę Giedraičius.

Kp. p-kas pasveikino, o svečiai sugiedojo Ilgiausių Metų pianistei Raimondai Apeikytei, nes tą dieną ji šventė savo gimtadienį.

Dailininkas Jonas Andrašūnas loterijai padovanojo vertingą aliejinį paveikslą, kurį laimėjo, buvęs ilgus metus kp. vicepirm., Vladas Gilyas. Kitos dovanos atiteko kitiems svečiams. Loterijos bilietus pardavinėjo Rymantė Barauskaitė, Veronika Paplauskienė, Antanas Pinkus ir Judita Paškauskienė.

Baliaus metu buvo apdovanoti šaudymo varžybose pasižymėję jaunieji šauliai. Pirmą premiją, statula — Julius Žukas, II premija, rankinis laikrodėlis — Vytenis Vilkas ir III, knyga "Day of Shame" — Saulius Stančikas. Vyresnieji šauliai dalyvavę su jaunimu šaudymo varžybose, taip pat buvo pagerbti. Kuopa padovanojo statulą, prekybininkas Antanas Lebe-

džinskas — laikrodėlis, o "Lietuvių Dienų" leidėjas Antanas Skirius — knyga.

Kuopos valdyba nuoširdžiai dėkoja solistams J. Čekanauskienei ir A. Pavasariui ir pianistei R. Apeikytei, dail. J. Andrašūnui už paveikslą, A. Lebedžiui už laikrodėlį, A. Skiriuvi už knygą ir visiems, dovanojusiems fantus loterijai. Sesėms šaulėms ir viešnioms už paaaukotą maistą ir kepsnius.

Balius buvo visais atžvilgiais sėkmingas.

Kazys Šešupė

"Juozo Daumanto" šaulių kuopos susirinkimas

Lietuvos Šaulių Sąjunga tėvynėje buvo labai populiari, tokia ji yra ir tremtyje. "Juozo Daumanto" šaulių kuopa Los Angeles, vadovaujama K. Karužos, jau turi apie 150 narių. Kuopos veikla gyva.

1977 m. lapkričio 27 d. įvyko kp. susirinkimas, kuriame dalyvavo apie 80 narių. Susirinkimui gražiai pirmininkavo raš. Jurgis Gliuda, sekretoriaus Justinas Naujokaitis.

Pirmininkaujantis J. Gliuda paprašė tylos minute atstojos pagerbti šiemet mirusius šaulius: generolus K. Musteikį ir J. Černių, buvusį LŠST narį Vyčio Kryžiaus ir Šaulių Žvaigždės kavaliierių inž. Jurgį Preikšaitį, dr. Z. Kungį, P. Vidugirį ir D. Mekišį.

Buvęs Šiauliuose 1928-29 m. šaulių būrio vadu, Šaulių Žvaigždės ordino kavalierius savanoris-kūrėjas M. Barauskas perskaitė praėjusio susirinkimo protokolą.

Kuopa jau formaliai įregistruota — inkorporuota Kalifornijos sekretoriaus įstaigoje. Formalumus, be atlyginimo, sutvarkė jaunas lietuvis advokatas Romas Rakūnas (šaulio Kazimiero Rakūno sūnus). Susirinkimas įgaliojo kuopos valdybą jam nusiųsti padėkos laišką. Susirinkimas pavedė iš kuopos valdybos išrinkti 5 korporacijos direktorius. Kadangi kuopa įregistruota State Department Secretary įstaigoje, Sacramento, dabar nėra pavojaus, kad policija uniformuotą šaulį temptų policijon tardyti ar jį sulaikyti.

Šaulys žurnalistas Alg. Gustaitis padarė platų pranešimą apie Brazinskus ir jų deportacijos bylą. Keli kalbėtojai labai piktingai JAV įstaigų elgesiu su mūsų šauniaisiais laisvės kovotojais. Nutarta ir toliau juos visokeriškai remti ir jiems, kaip ir iki šiol, padėti.

Kp. p-kas K. Karuža ir kp. patarėjas dr. Valančius padarė pranešimus apie dr. K. Jurgėlos knygos "Lithuania: The Outpost Of Freedom" platinimą. Iki šiol jau išplatinta 20 egz. Dr. Gr. Valančiaus knygai "Žemaičių Didysis" surinkta \$1,100 prenumeratorių bei rėmėjų įnašų ir persiūsta į Brooklyną, kur

Franciškonų spaustuvė jau baigiamas spausdinti 662 psl. I-asis tomas, o II-as, apie 400 psl., seka ikandin.

Pirmojo tomo pardavimo kaina \$12.50 plus 45 centai persiuntimo išlaidoms, o antro \$8.50 ir 45 centai persiuntimo išlaidoms. Šauliai ir nešauliai maloniai kviečiami šias knygas užsisakyti pas autorių dr. Gr. Valančių, 3111 Ettrick Str., Los Angeles, Cal. 90027 arba pas "J. Daumanto" kp. p-ką K. Karužą, 3675 Manon Str., Los Angeles, Cal. 90027. Pabaltiečių žygiui už žmogaus teises paremti kp. p-kas Karuža surinko ir žygio išd. dr. J. Valaičiui persiuntė \$430.

Kuopon įstojo 10 jaunuolių, pusė jų jau dalyvavo susirinkime. Susirinkimas ragino juos verbuoti studentus ir kitus jaunuolius. Taip pat ragino juos įsijyti uniformas (kp. padėsianti) ir dalyvauti jaunimo sekcijos sporto bei šaudymo varžybose. Jaunimo vadovas yra stud. Saulius Stančikas.

Kolonijos pamėgtas deklamatorius, aktorius šaulys Jonas Janušauskas (jis yra ilgametis kp. išdininkas) su patosu perskaitė LŠST CV aplinkraštį, raginantį skaityti Karį, remti Šaulių Kultūros fondą ir susipažinti su S-gos ideologija, skaitant ir diskutuojant Vl. Pūtvio raštus. Dėl Kario platinimo buvo įdomios diskusijos, kaip ir koku būdu surinkti daugiau prenumeratorių šaulių tarpe ir paremti Karį ir Trimitą pinigais. Visa bėda, kad nei šaulių kuopa nei "Ramo-vės" skyrius neturi Kario atstovo.

Pirm. K. Karuža padarė pranešimą apie šią vasarą Union Pier, Mich įvykusią LŠST CV suorganizuotą Kultūrinę savaitę. Kultūrinė savaitė buvusi įspūdinga, gerai suorganizuota ir naudinga. Jis taip pat paragino prisidėti savo aukomis prie Romo Kalantos paminklo pastatymo Čikagoje.

Susirinkimas buvo darbingas, visi reikalai svarstomi nuodugniai be kivirčių, todėl nenuostabu, kad susirinkimai taip gausiai lankomi.

Baigę posėdį visi skubėjo prie darbščijų sesių: š.m.v. V. Paplauskienės, pad. J. Paškauskienės, Reg Jurkūnienės, M. Uksienės, Ir. Janušauskienės, O. Bielskienės ir kitų paruoštų skanių kepsnių, pyragų, kavos ir kitų patiekalų. Prie vaišių buvo progos ilgiau pasižmonėti, pasikalbėti ir peržvelgti ateities darbus.

Iz. L.

Naujosios Anglijos šaulių rinktinės suvažiavimas

Rodos vos kelios savaitės prabėgo nuo Naujosios Anglijos Šaulių Rinktinės įsteigimo, bet, štai, praėjo trys metai, ir jau vėl šaukiamas suvažiavimas — naujos valdybos rinkimai. Suvažiavimas

įvyko 1977 m. lapkričio 26 d. Worcesterio Lietuvių Klube, 67 Vernon St., todėl visi paruošiamieji darbai teko "Dr. Vinco Kudirkos" kuopai.

Paskutiniam rinktinės valdybos posėdy, kuris įvyko lapkričio 5 d., mandatų komisijos nariai R. Bielkevičius ir A. Zenkus, pranešė, kad į pirmininkus kandidatuoja "Jono Vanagaičio" kuopos vicepirm. Povilas Tyla ir "Dr. Vinco Kudirkos" kuopos pirm. Algirdas Zenkus. Į valdybą kandidatai bus siūdomi susirinkimo narių. Nutarta išsiuntinėti kvietimus-pranešimus visiems rinktinės nariams su nustatyta suvažiavimo programa ir įgaliojimo lapeliais. Kurie negalės dalyvauti suvažiavime, galės perduoti įgaliojimus kitiems nariams. Balsavimas bus slaptas ir lapeliai išduodami atvykus ir užsiregistravus į susirinkimą, arba pristačius balsavimo įgaliojimus. Registraciją pavadė J. Bajerčienė, V. Ilgūnas ir Rupšys, kiekvienas iš kitos kuopos. Atvyko 53 šauliai ir gauti 57 įgaliojimų lapeliai.

Suvažiavimą, pasveikindamas visus susirinkusius, atidarė rinktinės pirm. inž. Juozas Stašaitis, ir paprašė įnešti kuopų ir tautines vėliavas. Invokaciją sukalbėjo šv. Kazimiero parapijos klebonas A. Miciūnas, MIC. Pristatyti garbės šauliai: suvažiavime dalyvaujantis LŠST garbės narys A. Mantautas, Sofija Pūtvytė-Mantautienė, kuri dėl ligos negalėjo dalyvauti, ir Mažosios Lietuvos atstovas A. Puskopalaitis, kuris išsaugojo šaulių vėliavą ir atvežęs įteikė atsikūrusiai Šaulių Sąjungai tremtyje. Suvažiavimui pirmininkauti pakviestas K. Čėsna, vicepirm. A. Zenkus ir P. Tyla, o sekretoriauti St. Gofensienė ir V. Tumienė. Susirinkimas darbo prezidiumą patvirtino. Perskaitytas ir patvirtintas I-mo suvažiavimo protokolas. Visų skyrių veiklos pranešimą padarė rinktinės pirm. J. Stašaitis. Turėta 13 valdybos posėdžių ir 2 pasitarimai. Surošta kultūrinė savaitė Centro valdybos pavedimu ir 2 kultūriniai savaitgaliai, pravesta priziniai ir pratybiniai šaudymai. Įsteigta "Geležinio Vilko" jaunimo kuopa, kurios veikla silpna. Turim Darbininke savo puslapį "Lietuvos Šaulių Gretose", kurį redaguoja pirm. J. Stašaitis. Moterys dirba lygiagrečiai su vyrais, įeidamos į kuopų ir rinktinės valdybas. Iždininkas P. Tyla pranešė, kad ižde turim 515.68 dol. Revizijos komisijos narė A. Baškauskienė pareiškė, kad patikrinus kasos knygą, rasta ta suma, yra visi pateisinami dokumentai ir viskas vedama tvarkingai.

Toliau sekė valdybos rinkimai. Pirmiausia balsuojama už pirmininką. Kandidatai Algirdas Zenkus ir Povilas Ty-

la. Suskaičius balsus, paaiškėjo, kad maimėjo A. Zenkus — 56 balsai ir P. Tyla — 53. Į kitus valdybos narius kandidatai pasiūlyti: P. Tyla, B. Šakenienė, E. Gorodeckienė, A. Maskeliūnienė, Vl. Gedmintas, R. Griauslys ir Vl. Pajėda. Kuopų pirmininkai į rinktinės valdybą įeis kaip vicepirm., todėl bus renkiami tik trys nariai: sekretorius, iždininkas ir kultūrinį reikalų vedėjas, balsuojama tik už tris asmenis. Suskaičius balsus rasta: E. Gorodeckienė — 71, P. Tyla — 69, B. Šakenienė — 63, R. Griauslys — 45, A. Maskeliūnienė — 39, Vl. Gedmintas — 19 ir Vl. Pajėda — 12. Trys pirmieji išrinkti ir pareigoms pasiskirstys per pirmą valdybos posėdį, ir susirinkimo pasiūlymu du sekantieji lieka nariais kandidatais.

Naujai išrinktasis rinktinės pirm. A. Zenkus dėkojo už pasitikėjimą ir suteiktą garbę. Rinktinė jauna — reikia daug dirbti, stengtis narių neapvilti. Perskaityti sveikinimai gauti raštu. Suvažiavimo proga sveikino "Vytauto Didžiojo" rinktinės vadas Vl. Išganaitis ir A. Venclauskas, buvęs Alytaus rinktinės pirmininkas. A. Mantautas irgi linki pasiryžimo ir sėkmės. Kai kur veikloje reikia reformų — jis tikisi, kad naujasis pirmininkas eis tinkamu keliu.

Toliau sekė pasiūlymai dėl tolimesnės veiklos. J. Stašaitis pasisakė, kad naujoji valdyba numatytų asmenį šaulių puslapio Darbininke redagavimui, jis nuotų pareigų nutaręs atsiskyti. Be to, reikia rasti naują jaunimo kuopos vadovą, jei norim sustiprint jaunimo veiklą. Suvažiavimo pirm. K. Čėsna padėjo visoms komisijoms už darnų darbą. Sugiedotas Lietuvos himnas, išneštos vėliavos ir tuo baigtas suvažiavimo posėdis.

Ta proga "Dr. Vinco Kudirkos" kuopa suruošė vakarienių šokių su programa, kuri buvo to paties klubo didžiojo salė. Vakarą pradėjo E. Meilus, jaunas, pristatydamas "Geležinio Vilko" kuopos šaulę Marytę Bizinkauskaitę, jauną dainininkę, kuri nuotainingai ir su įsijautimu padainavo 7 dainas. Jai akomponavo jos tėvelis dr. P. Bizinkauskas. "Dr. Vinco Kudirkos" kp. š. A. Maskeliūnienė paskaitė savo kūrybos jumoristinių eilėraščių, kurie susirinkusius linksmiai nuteikė. Abiems programos atlikėjoms prisegti korsažai, o akompaniatoriui — baltas gvazdikas. Vakarą pelnas skirtas paminklo "Žuvusiems už Lietuvos laisvę" statybos fondui. e. g.

"Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopa Worcestery

Šv. Kazimiero parapijos klebono A. Miciūno, MIC, paskatinta, šaulių kuopa nutarė pastatyti paminklą "Žuvusiems

už Lietuvos laisvę". Jis bus statomas prieš bažnyčią, šventoriuje. Sudaryta statybos fondo komisija: pirm. A. Zenkus, vicepirm. K. Prapuolenis, sekretorė E. Gorodeckienė, ižd. K. Čėsna ir spaudos atstovė J. Miliauskienė. Kadangi paminklas bus statomas Worcesterio lietuvių vardu, tai laiškais kreiptasi į visas organizacijas, kad skirtų tam tikslui auką. Jau padarytas paminklo projektas ir sutelkta maždaug pusė reikiamos sumos.

Rugsėjo mėn. jaunimo ruoštame "Žygyje už žmogaus teises", Washington, dalyvavo 18 kuopos narių. Kelionę organizavo jauniausias narys E. Meilus, jaun. Vykstantiems pusė kelionės išlaidų buvo apmokėta iš kuopos iždo. Nors kelionė varginanti, nes dvi naktis reikėjo praleisti autobuse, to vargo nepabijoję seniausi amžiumi kuopos šauliai — Kazys Prapuolenis ir Antanas Tamkus, ir dalyvavo tame žygyje.

Spalio mėn. šaulės aplankė gimimo dienos proga, Sofiją Mantautienę-Pūtvytę, kuri dabar gyvena Worcestery. Jai įteikta dovana visos kuopos vardu. Nors sunkiai serganti, bet rūpestingai globojama vyro A. Mantauto, ji dar gana guvi ir turi gerą atmintį, viskuo domisi. Ypatingai rūpinasi šaulių veikla ne tik Worcestery, bet ir kitose vietose.

1977 m. lapkričio 27 d. kuopa suruošė Kariuomenės atkūrimo minėjimą. 10 val. ryto šauliai, organizuoti, su vėliavomis, dalyvavo pamaldose. Šv. Mišios buvo laikomos už žuvusius šaulius, karius ir partizanus.

3 val. p.p. Maironio parke buvo diena pritaikyta paskaita ir programa. Worcestery tokius minėjimus anksčiau ruošdavo skautai. Bet tai būdavo iškilmingos sueigos formoj ir dalyvaudavo skautai ir jų tėvai. Šiais metais šaulių kuopa nutarė surengti minėjimą visai visuomenei.

Kuopos pirm. A. Zenkus pradėjo minėjimą paprašydamas įnešti vėliavas. Sugiedotas Tautos himnas, o invokaciją sukalbėjo šv. Kazimiero parapijos klebonas A. Miciūnas, MIC. Pradžiai A. Zenkus paskaitė straipsnį skirtą "Lietuvos Kariams", kuriame nupasakota, kaip Lietuvoje švęsdamo Kariuomenės šventę ir kaip gerbdavo kritusį karį. Po to kvietė pagrindinį kalbėtoją š. K. Čėsna. Jis kalbėjo tema: "Pirmasis Lietuvos karys — savanoris". Prisiminė pirmuosius žuvusius už Lietuvos laisvę — P. Lukšį, Eimutį ir Juozapavičių. Jų neužmiršo Lietuva ir pastatė jiems paminklus, nes tai buvo didžiausi patrijotai. Ir taip perėjo iki šių laikų partizanų, kurie irgi nebus užmiršti.

Meninėj daly šv. Kazimiero parapii-

L.S.S. "Simo Kudirkos" kuopos New Yorke, uniformuoti šauliai, dalyvavę L.K.V. "Ramovės" New Yorko Skyriaus suruoštos Kariuomenės atkūrimo sukakties minėjime, 1977 m. lapkričio 20 d., Apreiškimo parapijos salėje, Brooklyne, N.Y. (Iš k. į d.): s.š. Albinas Sakalas, Vaclovas Lukoševičius, Kęstutis Miklas — pirmininkas, kun. Antanas Račkauskas — "Ramovės" sk. kapelionas, Juozas Jurkuvėnas, Kazimieras Bačasuskas. Nuotr. L. Tamošaičio

jos vyrų choras, vadovaujamas muz. Z. Snarskio, padainavo 6 liaudies ir kariškas dainas. Akomponavo tos parapijos vargonininkė O. Keršytė.

Pirm. A. Zenkus, padėkojęs paskaitininkui ir programos atlikėjams, pakvietė visus atsilankiusius prie sesių paruoštos kavutės. Vaisinantis dar buvo parodytas filmas, gautas iš vietos bibliotekos apie amerikiečių kariavimo būdą I-mo Pasaulinio karo metu.

e. g.

"Simo Kudirkos" kuopos New Yorke 1977 metų veiklos apžvalga

1977 m. balandžio 22 išrinkus naują kuopos valdybą, kuopa aktyviau įsijungė į visuomeninę veiklą.

Gegužės 30 d. L.K.V. "Ramovės" skyrius suorganizavo kapų lankymą. Pamaldose ir kapinėse dalyvavo ir šauliai. Po kapinių lankymo suruošė bendrą posėdį, o po jo — vaises.

Birželio 11 d. kuopa Kultūros Židinyje supažindino su dr. Kosto Jurgėlos parašyta, LŠCV išleista knyga "Lithuania: The Outpost Of Freedom". Tą dieną buvo parduota apie 20 egz. knygos ir kuopa jau išplatino 20 egz.

Liepos 17 d., Dariaus-Girėno Paminklo Statybos Komiteto pakviestas, kp. P-

kas Kęstutis Miklas prie paminklo pasakė pagrindinę kalbą. Kuopos šauliai dalyvavo su vėliava.

Birželio 19 d. Lietuviško Kryžiaus Globos komitetas suruošė prie kryžiaus Flushing Meadows Park, N.Y., baisiojo birželio minėjimą. Šauliai su vėliavomis dalyvavo iškilmėse ir vaišėse. Iškilmėse dalyvavo N.Y. valstijos senatorius ir keli New Yorko miesto atstovai.

Rugsėjo 8-tosios šventę suruošė Apreiškimo parapija rugsėjo 10 d. Atlaikytos koncelebracinės mišios ir suruošta akademija. Šauliai su vėliava dalyvavo pamaldose ir akademijoje parapijos salėje.

L.K.V. "Ramovės" New Yorko skyrius suruošė Kariuomenės Atkūrimo sukakties minėjimą lapkričio 20 d. Apreiškimo parapijos bažnyčioje ir salėje. Šauliai su vėliava gausiai dalyvavo pamaldose, akademijoje ir vaišėse. Dalis šaulių buvo uniformuoti.

Kuopa su L.K.V. "Ramovė" ir kitomis organizacijomis sausio 15 suruošė Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo sukakties minėjimą Kultūros Židinio žemutinėje salėje, su akademija ir menine dalimi.

škb

Daukantėnų Kūčių vakarienė Čikagoje

Š.m. gruodžio 17 d. Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa Vyčių salėje surengė Kūčių vakarienę, kuri, dalyvaujant netoli dviejų šimtų asmenų, pradėjo rimties bei susikaupimo dvasioje. Gausiai susirinkusiųjų tarpe matėme LŠST pirmininką K. Milkovaitį su ponia, Lietuvos Kūrėjų Savanorių ir jūrų šaulių "Nemuno" rinktinės pirm. plk. J. Švedą, DLK Birutės Dr-jos atstovę Z. Juškevičienę, "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės pirm. V. Išganaitį, Klaipėdos krašto atvadavimo kovų dalyvį p. Pronsų, LKVS "Ramovė" Čikagos skyr. vald. vicepirm. A. Juškevičių, Vilniaus krašto lietuvių dr-ją atstovaujantį J. Truškuną, "Naujienu" vyr. red. M. Gudelį ir K. Austin, LJS sktn. J. Butkų, Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos seses bei brolius ir daugelį kitų svečių.

Pasveikinęs gausiai susirinkusius į šį religiniai tautinio susikaupimo parengimą, Kūčių vakarienės programą pradėjo "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirm. E. Vengianskas, kviesdamas visus atsistojus išklausti Tėvynės prisiminimo maldą, kurią perskaitė j.š. B. Aniulis.

Toliau, aidint "Lietuva brangi" jaus-

Garbės svečiai 1977 m. gruodžio 17 d., Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos Kūčių vakarienės metu Vyčių salėje. Iš kairės: "Vytauto Didž." šaulių rinktinės pirm. V. Išganaitis, p. Milkovaitienė, LŠST Pirm. K. Milkovaitis, "Gen. T. Daukanto" kp. pirm. E. Vengianskas; sveikinimo žodį taria LKVS "Ramovės" Čikagos skyr. vicepirm. A. Juškevičius, Lietuvos Kūrėjų Savanorių S-gos pirm. plk. J. Švedas, LDK Birutės Dr-jos ats. Z. Juškevičienė ir p. Pronskus. Nuotr. jung. P. Malėtos

mingai melodijai, girdėjome Lietuvos laisvės kovotojo — miško brolio, kaž kur Lietuvos žaliojo eglyno globoje eiliuotas mintis, skirtas savo motinai šventą Kūčių naktį. Sekė tradicinės žvakučių uždegimo apeigos: Lietuvos laisvės kovotojo, partizano ir miško brolio prisiminimui žvakutę uždegė Lietuvos Kūrėjų-Savanorių S-gos pirm. plk. J. Švedas, Lietuvos karių prisiminimui — LKVS "Ramovė" Čikagos skyrių atstovaujantis kpt. A. Juškevičius, prisimenant lietuvius jūrininkus, šiandien plaukiojančius po svetima mums vėliava — Lietuvos pajūrio sūnus p. Pronskus, už ištremtuosius ir Tėvynėje likusius šaulius — Vytauto Didž. rinkt. pirm. V. Išganaitis ir prisimenant visus artimuosius likusius pavergtoje Lietuvoje — LDK Birutės Dr-jos atstovė Z. Juškevičienė. Visus Kūčių vakarienės dalyvius ir čia aukščiausiai paminėtus, kurių garbei bei prisiminimui buvo uždegtos žvakutės, vienon didingon patrijotinėn šeimon simboliniai apjungė Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremyje pirmininko K. Milkovaičio, spalvingomis šviesomis įžiebta Kalėdų eglutė.

Ši įspūdinga Kūčių vakarienės programa privertė bent minutėlei kiekvieną susimąstyti ir mintimis skristi į brangią tėvynę Lietuvą, pas savo artimuosius, kenčiančius pavergėjo priespaudą, kanki-

namus Sibiro koncentracijos lageriuose ir plačiai pasklidusius po platųjį pasaulį, toli, toli nuo gimtojo krašto.

Uždegus žvakutes buvo laužiama lietuviškoji duonelė. Vieni kitiems linkėjo džiaugsmingų šv. Kalėdų. Prasidėjo "Gen. T. Daukanto" kuopos sesių skaniai pagamintos Kūčių vaišės. Vaišių metu sveikinimo žodį tarė šaulių S-gos pirm. K. Milkovaitis, ramovėnų vardu kpt. A. Juškevičius, kūrėjų-savanorių vardu plk. J. Švedas, birutininkes atstovavusi Z. Juškevičienė, "Vytauto Didž." šaulių rinktinės pirm. V. Išganaitis ir vilniečių vardu J. Truškūnas. Visiems linkėdamas džiaugsmingų Kalėdų ir laimingų Naujųjų 1978 Metų, padėkojo "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirm. E. Vengianskas.

Vaišių metu skambėjo lietuviškos kalėdinės giesmės, giedamos vakarienės dalyvių. Triukšmingai atvykę į salę Kalėdų Senelis, j.š. K. Vidžius, visus pralinksmo ir gausiai apdovanojo. Dovanas gavo visi — dideli ir maži Kūčių vakarienės dalyviai.

Kalėdinės dvasios pagauti visi jautėsi vienos didžiulės lietuviškos, šauliškos šeimos nariais, vieni kitiems tikrai buvo broliais, sesėmis ir džiaugėsi artėjančiomis Kalėdomis.

"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos sesės U. Zinkienė, L. Litvinienė,

G. Kuzmienė, G. Martinkienė, A. Malėtienė, L. Klimienė, H. Martinkienė, B. Pumputienė, S. Aleksandravičienė, M. Gidienė ir A. Turnevičienė — skaniai pagamino Kūčių vakarienės maistą ir paruošė vaišes. B. Aniulis ir A. Aniulienė gražiai papuošė eglutę. V. Zinkus ir L. Trakselis pasitiko svečius. J. Pitpirka aukojo žuvį, N. Martinkus su J. Laurinaičiu aprūpino gėrimais, po žuvies ištroškusius. Visų padėka aukojusiems dovanas Kalėdų Senelio krepšiui ir bet kuo prisidėjusiems prie kalėdinio parengimo suorganizavimo bei pravedimo darbų, taip pat mieliems svečiams, gausiai atsilankiusiems ir remiantiems jūros šaulių veiklą.

Ed. Vg.

A.A. BRIG. GEN. JONAS ČERNIUS

Kaip iš gojaus audra, su perkūnija ir žaibais, išverčia gražiausius ir stipriausius ažuolus, taip ir iš mūsų mažos tautos kasmet mirtis pasiima žononiausius ir iškiliausius asmenis. Asmenis subrendusius ir išsimokslinusių Lietuvos nepriklausomo gyvenimo metu.

Liepos 3, 1977 m., Claremonte, Ca. (Los Angeles apylinkėje), mirė brig. gen. Jonas Černius. Jo žemiški palaikai liepos 8 d. tamsiame karste, pridengtame Lietuvos tautine vėliava, buvo atvežti į Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos

ietuvių bažnyčių. Klebonas prel. J. Kučingis, apibūdinęs gen. J. Černiaus nuėitą gyvenimo kelią, būdą, sukalbėjo rožinį. Bažnyčioje dalyvavo apie 70 žmonių. Savo kalboje prel. Kučingis pasakė, kad velionis Černius pagal savo padėtį turėjo būti laidojamas Vilniaus katedroje prie didelės spūsties žmonių, dalyvaujant visoms organizacijoms, mokykloms ir kariuomenei.

Bažnyčioje prie karsto per kalbas ir rožinį, stovėjo sargyba, šauliai: K. Karuža, J. Naujokas, J. Uksas, Račius, Lebedžinskas, Galdikas ir ramovėnai — plk. J. Andrašūnas, plk. teis. Sereika, mjr. Radavenis, J. Venckus, Apeikis ir kpt. Šūmanas. Gretimai iš abiejų pusių karsto stovėjo Jungt. Amerikos Valstybių, vietos šaulių "J. Daumanto" kuopos, Lietuvos tautinė ir ramovėnų vėliavos.

Liepos 9 d. 9 val. velionio generolo karstas vėl buvo apsuptas sargybos ir vėliavų. Po prel. Kučingio pamokslu ir giedotinių gedulingų mišių, karčiais smilkalais pasmilkytas karstas buvo išleistas į kapines. Ėjo kryžius, vėliavos, kunigas, karstas (nešamas ramovėnų ir šaulių), artimieji ir giminės bei minia apie 100 žmonių, visi maldai susikaupę, išlydėjo iš bažnyčios. Apie 50 auto mašinų vilkstinė nulydėjo gen. Černiaus palaikus į Holly Cross kapines, Los Angeles Co.

Mišių metu giedoję solistai: Birutė ir Rimtautas Dabšiai ir Janina Čekanauskienė. Komp. B. Budriūno parinktos giesmės nuteikė dalyvius giliai mistiškai, o šaulių ir ramovėnų sargyba bei vėliavos suteikė iškilmingumą.

Laidotuvių apeigas kapinėse atliko kun. dr. A. Olšauskas. Tvarškai vadovavo A. Dabšys. Prie duobės plk. Andrašūnas perskaitė Lietuvos atstovo JAV-se dr. St. Bačkio ir gen. Raštikio atsisveikinimo žodžius. Jie savo laiškuose paminėjo gen. Černiaus taurumą, pasišventimą pareigai ir meilę tėvynei. Vyt. Vidugiris, atsisveikindamas LB vakarų apygardos vardu, priminė gen. Černiaus nuopelnus, kuriuos atžymės lietuvių istorikai. Atsisveikindamas vietos šaulių "J. Daumanto" kp. vardu, J. Naujokas pabrėžė: po 120 su viršum metų vergovės, Černius išgirdęs tautos šauksmą, stojo savanoriu į kariuomenę. Po karų sveikas ir laimingas grįžo. Pasiliko ir toliau tautos ir valstybės sargyboje. Pasiekė aukščiausio laipsnio ir rango. Apdovanotas daugeliu įvairių ordinų.

Neramiais Europoje 1939 metais, Lietuvos politinės partijos įnešė nerimą valdžioje. Tuomet tylų ir tolerantišką gen. Černių prezidentas Antanas Smetona parinko ministriu pirmininku. Jis sudarė Bendro Darbo kabinetą, įtraukiant ir di-

Los Angeles kapinėse gen. Jono Černiaus karstą neša (iš k. į d.): J. Venckus, Račius, Apeikis, Lebedžinskas, J. Naujokas, K. Karuža. Galuose du laidotuvių namų tarnautojai.

džijų politinių partijų atstovus. Tai buvo paskutinis Lietuvos suvereniteto kabinetas. Kalbėtojas priminė ir Trispalvę, kuri dengė velionio gen. Černiaus karstą, kad ji išliks lietuvių širdyse; su ja liks tautoj gyvas ir gen. Černius. Gal jis bus įrikiuotas į Lietuvos apaštalų, patriarkų, pranašų ir vadų eiles. Tai vėliavai laisviau suplevėsavus, šalia Basanavičiaus, Kudirkos, Maironio, Smetonos dvasių, eis generolų — Plechavičiaus, Kubiliūno, Musteikio, Černiaus ir kitų dvasias, vadovauti Lietuvos vyrams, moterims ir vaikams dėl išsilaisvinimo. Vėliava bus perduota sūnui Vytautui Černiui kaip negęstantis žibintas, pereinantis antkams ir proanūkiam, ugdydama ryžtą, kovą ir pasišventimą tėvynei, bei pasiryžimą ruošti naujus vadus. Atkovojuis laisvę mūsų šaliai, žemiški palaikai gen. Černiaus ir kitų, turi grįžti į Nemuno ir Neris baseiną. Gen. Černiui ir visiem kitiem išvykstantiems iš Lietuvos, nebuvo leista grįžti ir atsigrįžti. Vincė Jonuškaitė-Zaunienė sujaudino laidotuvinius, paminėdama pirmuosius žygiuojančius apginti kraštą savanorių būrius. Architektas A. Arbas atsisveikino inžinierių vardu. Vyt. Čekanauskas — ALTos vardu ir išreiškė gilią užuojautą sūnui Vyt. Černiui, jo šeimai bei giminei.

Šaulių kp. pirm. K. Karuža ir plk. teis. Sereika, dengusią karstą vėliavą sulankstė ir perdavė sūnui Vyt. Černiui. Gen. Jonas Černius buvo šaulių "J. Daumanto" kp. garbės narys. Jo karstą vėliava padengė šaulių "J. Daumanto" kuopa. Jaudino laidotuvinius, kai sūnus Vytautas užbėrė ant tėvo karsto saują žemių, iš generolo Černiaus gimtojo Kupiškio. Žemę atvežė J. Kaributas. Po to buvo sugiedota Marija, Marija ir Lietu-

vos himnas.

Po laidotuvių p. Norkus pakvietė į parapijos salę pabendrauti su liūdesio prislėgtais artimaisiais ir giminėmis, p. Noreikienė su savo draugėmis, atjausdama mirusio gimines, pavaišino.

Brig. gen. Jonas Černius gimė 1898 m. sausio 6, Kupiškio priemiesty — Zentėje, mūrininko šeimoje. Buvo 4 sūnūs ir 5 dukterys. Baigęs Panevėžio gimnaziją, 1919 m. kovo 4 stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Tais pačiais metais liepos 6 d. baigė Lietuvos karo mokyklos I-ją laidą. Buvo paskirtas į 3-čią pėstininkų pulką ir dalyvavo kautynėse su to laiko Lietuvos priešais. Vėliava buvo perkeltas į inžinerijos dalinius. Buvo karo technikos štabo dalies v-ku ir vėliavų štabo v-ku, kartu Aukštųjų Karininkų kursų lektorium. Tam laikotarpiu buvo išsiųstas ir baigė Briuselyje, Belgijoje, aukštąjį inžinerijos mokslą, o 1932 m. Paryžiaus Karo Akademiją. 1934 m. Černius buvo pakeltas pulkininku ir paskirtas Pirmo Lietuvos Prezidento Antano Smetonos karo mokyklos v-ku. Tais pačiais metais perkeltas į Vyriausią štabą — generalinio štabo valdybos v-ku. 1937 m. lapkričio mėn., pakeltas brig. generolu. Nuo 1935 m. iki 1939 m. kovo 30 d. buvo kariuomenės štabo v-ku. Minėta data atleistas iš kariuomenės štabo, prisieimė ministerio pirmininko pareigas, ir buvo iki 1939 m. lapkričio 22 d. Po to, grįžo į kariuomenę I-mos divizijos vadu. Užėję bolševikai Lietuvos kariuomenę pakeitė į Lietuvos "liaudies" kariuomenę. Kiek vėliau į 29-tąjį korpa. To korpo štabo v-ku paskyrė brig. gen. J. Černių ir suteikė rusų kariuomenės generolo majoro laipsnį. Prieš pradžią vokiečių-rusų karo, gen. mjr. Černius buvo

1977 m. gruodžio 15 d.
Chicago, Illinois

KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS II TOMAS

PREMIJŲ KOMISIJOS AKTAS

Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos "Ramovės" Centro Valdybos buvo sudaryta Premijų Komisija iš Centro Valdybos atstovo Jono Švedo, "Kario" žurnalo atstovo G. J. Stankūno ir Chicagos skyriaus atstovo Balio Brazdžionio. Jai buvo pavesta išrinkti "Kario" žurnale išspaudintus 1976 metais tris geriausius straipsnius ir paskirti jų autoriams premijas.

Premijų Komisija, susipažinusi su išspausdintais "Karyje" straipsniais ir apsvarsčiusi jų karinę ir istorinę vertę bei svarbą, o taip pat atsižvelgusi į "Kario" redaktoriaus siūlymą, nutarė paskirti premijas žemiau išvardintų straipsnių autoriams:

1. A. Budreckis — Salaspilio mūšis, Kario Nr. 1 ir 2.
2. M. Boguta — Amžių dulkes pažarsčius, Kario Nr. 5, 6, 7 ir 8.
3. A. Skopas — Nuo mozūrų iki Sembos, Kario Nr. 1.

Šių straipsnių autoriams skiriamos lygios po penkiasdešimt (50) dolerių premijos.

Premijų Komisijos nariai:

Jonas Švedas

G. J. Stankūnas

Balys Brazdžionis

Lietuvių Karių Veteranų S-gos "Ramovės" Centro Valdybos pakviestas istorikas dr. Antanas Rukša yra paruošęs spaudai pirmąją dalį II tomo "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės". Toje dalyje patiekiami plati istorinė lietuvių lenkų santykių apžvalga nuo pat pradžios, ligi ginkluoto konflikto 1920-1921 m. Taip pat nušviečiamos lenkų pastangos okupuoti Lietuvą 1919-20 m. Šiuo metu autorius ruošia antrąją dalį, apimančią kovų laikotarpį. Abi šios dalys numatomos išleisti viename tome, tuo būdu patiekiant mūsų tautai atbaigtą, rūpestingai paruoštą, mūsų kovų dėl nepriklausomybės istorinį dokumentą.

Tad bus didžiai svarbus veikalas mūsų ateinančioms kartoms, kurios gal neturės galimybės sužinoti tikrą, nesuklastotą tiesą apie anų laikų įvykius, kadangi lietuviškieji žinių šaltiniai okupacinės rusų valdžios parėdymu yra sunaikinti, juos pakeitus vien bolševikiniam tikslui tarnaujančiais surogatais.

Autoriaus ir leidėjų mintis buvo išsamiau ir plačiau nušviesti lietuvių — lenkų santykių istorinę raidą, privedusią abi tautas ligi ginkluoto konflikto ir trečdalis Lietuvos teritorijos su sostine Vilniumi okupavimo. Rūpestinga ateities galimybių prognozė neteikia vilčių, kad ir ateityje lietuvių tautai pavyks išvengti konfliktų su pietų kaimynu. Todėl kiekvienas susipratęs lietuvis turėtų gerai susipažinti su visu kompleksu tų pinklių, į kurias galingą Mindaugo-Gedimino, Algirdo-Vytauto imperiją įvėlė Jogailaičių dinastija, sukūrusi Lenkijai keletą aukščiausios garbės ir galybės šimtmečių, o Lietuvai nenutrūkstančią grandinę nesekmių, vargų ir praradimų. Teisingas tų nelemtųjų amžių pažinimas turės suteikti imunitetą ateinančioms kartoms, kada ir vėl teks susidurti su unijos reminiscencijų ir "od morze do morze" svajonių, didybės manijos nepametusia lenkų tauta.

L.K.V.S. "Ramovės" pastangos išleisti šį veikalą vertos visų paramos. Todėl kviečiame ir prašome būti tos knygos leidėjais-mecenatais ar garbės prenumeratoriais. Knyga bus virš 1000 psl., su daugybe iliustracijų, schemų bei žemėlapių. Garbės prenumerata — 25 dol. Neturėtume gailėtis tų smunkančios ir praeinančios vertės dolerių šiam svarbiam išliekančios vertės veikalui. Mes nuoširdžiai kviečiame ramovėnus, šaulius ir visus taurius lietuvius į talką. Leidėjų-mecenatų ir garbės prenumeratorių sąrašai pradėti L.K.V.S. "Ramovės" Centro Valdyboje. Adresas: Ant. Jonaitis, 1223 E. 175 Str., Cleveland, Ohio 44119.

Kviečiame "Ramovės" skyrius būti pirmaisiais mecenatais ir taip pat padėti telkti mecenatus bei garbės prenumeratorius.

LKVS "RAMOVĖS" CENTRO VALDYBA

pakeistas rusų plk. Tiščenko. Gen. J. Černius taip ir atsipalaidavo nuo svetimųjų. Vokiečių okupacijos metu aktyviai nepasireiškė. Bolševikams artėjant, 1944 m. gen. Černius su šeima pasitraukė į Vokietiją. 1947 m. išvyko į Angliją. Dirbo žemės ūkyje. 1948 m. atvyko į JAV-bes, dirbo Balfe, važinėjo su paskaitomis ir rinko aukas. Po dviejų metų gavo darbą General Motors Co., kurioje dirbo, kol atėjo pensijos laikas. Apsirūpinęs materialiai, apsigyveno, kartu su žmona Veronika, Claremont, Ca. Nebuvo lengvas ir nustojus dirbti,

likusis Černiaus gyvenimo laikas. Susirgo žmona amnezijos liga. Sveikas būdamas, gyveno kartu su žmona. Kai jis susirgo vėžiu, žmoną patalpino ligoninėn. Po to, atsigulė ir jis pats į ligoninę. Žmona Veronika nežino kas atsitiko su jos vyru, gal jau ir niekad nesužinos.

Gen. Černių ligoninėje, be kitų, lankė ir prel. Kučingis. Paskutinį kartą lankant, Černius buvo ramus, sutinkąs su Aukščiausiojo paskyrimu, tik dar sielajos žmonos likimu.

Generolas Černius turėdamas laiko

rašė savo atsiminimus ir krovė rankraščius į didelę kartoninę dėžę. Jam mirus, jo raštai buvo perduoti prof. Vladui Juodeikai, bet ir šis po neilgo laiko mirė. Raštai pateko pas Al. Dabšį. Kada jie išvys saulės šviesą? Čia surišta su pajėgumu, paruošimu, iniciatyva sudaryti komitetą, paruošti juos spaudai, sutelkti lėšas platinti ir sužadinti visuomenės norą.

Dar gen. Černiui būnant pajėgiam, jo būdo savybes aprašė A. Merkėlis, Prezidento Antano Smetonos biografijos

Justinas Naujokas

Dr. Paulius A. Vakselis baigė gydytojų karinį apmokymą Ft. Houston, Texas ir buvo pakeltas į majoro laipsnį. Jis kilęs iš Chicagos ir dabar dirba karinėje ligoninėje.

Stasys Pacitūnas, sav.-kūrėjas, Klaipėdos krašto atvadavimo dalyvis, gyvenantis Toronte, artimų bičiulių tarpe atšventė savo 75 metų gyvenimo sukaktį. Jis veikia ir dirba lietuviškose organizacijose.

LS 8591 kuopos vadas J. Valiūnas atšventė 60 metų gyvenimo sukaktį. Buvo surengtas jam pagerbimas, kuriame dalyvavo virš 150 žmonių, jų tarpe ir kitų tautybių. LS 8591 kuopa yra V. Vokietijoje, kur ji buvo sudaryta prieš 25 metus.

Sav.-kūrėjas Vincas Avyžius buvo pagerbtas Šaulių Namuose jo deimantinio amžiaus proga. Dabar Avyžius sunaikiai serga.

Ray Kilikauskas, Amerikos karinės aviacijos kapitonas, dirba rusų karinių jėgų vertinimo skyriuje, todėl dažnai jam tenka keliauti ir suteikti žinias kariniams daliniams apie Sovietų naujus ginklus.

Rasa Šilėnaitė jau baigianti studijuoti mediciną, Pensylvanijoje. Jai mokslo siekti padėjo JAV karo aviacija ir baigus, jai suteiks leitenanto laipsnį. Ji kilusi iš Erie, Pa.

Manchesterio "Ramovės" skyriaus Anglijoje pastangomis, buvo suruošta išvyka į Londoną, kur 23 žmonės aplankė lietuvių centrus ir žymesnes vietas.

Kpt. Petras Vainis išlaikė JAV aviacijos rezervinių jėgų kandidato egzaminus ir po atitinkamo apmokymo, priimtas aviacijos rezervan. Šiais metais jis pasitrauks iš karinės aviacijos ir peris į civilinę.

Mikas Krasinskas, sav.-kūrėjas, mirė Urugvajuje, Montevideo mieste. Laisvės kovose ties Suvalkais buvo patekęs į nelaisvę. Tarnavo 4 artil. pulke ir policijoje. Kilęs iš Kražių km. Amerikoj yra likę jo giminių.

Mjr. Bronius Karevičius, kuris buvo baigęs IV Karo Mokyklos laidą, tarnavo 1 pėst. pulke, mirė okup. Lietuvoje, Lydukiuose, 1977 rugs. 11 d.

JAV marinų vadovybė ieško dvikalbių jaunų vyrų ar moterų, vertėtų pareigom. Šalia eilinio atlyginimo, teikiamos ir marinų privilegijos. Prašome skambinti: 800-AX-1-4600 Ext. 212. Pašaukimas jų apmokamas.

Kpt. L. Baršauskas, išbuvęs 6 mėn. tarnybos pakaitoje Kanados kariuomenėje Graikijoje, grįžo į Valcatier, Quebec ir dirba kar. įguloje.

Plk. ltn. C. Stulga tarnauja Foth Bragg karinėje bazėje. Jis kilęs iš Čikagos.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

Dr. Klemensas Lietuvininkas, ilgą laiką dirbęs Peralta Community kolegijoje, Kalifornijos apskrities administracijoje, pasitraukė į pensiją. II Pas. karo metu jis buvo 4 metus JAV laivyne. Kilęs iš Wilkes Barre, Pa.

Aleksas Leonavičius praneša, kad 1977 m. kovo mėn. mirė kūrėjas-sav. Pranas Ramanauskas, gimęs 1901 m., Preikapių km., Pernaravos vlsč., Kėdainių apskr. Išėjęs savanoriu, pirmą kovos "krikštą" gavo prie Kėdainių, Taučiūnų km., kur žuvo Povilas Lukšys. Tarnavo kulkosvaidžių komandoje.

Kaip kūr.-sav. buvo gavęs žemės iš Gožių dv. ir buvo gerai įsikūręs. Ilgus metus išbuvo Pernaravos seniūnu ir šauliu.

Ištremtas 1945 m. į Sibirą, mirė Smelnoj vietovėje, Ukrainoje, kur pastaruoju metu gyveno, nes į Lietuvą maskoliai neleido jam grįžti.

Okup. Lietuvoje liko jo žmona, dvi dukros ir sūnus — kunigas, dabar Kelmės klebonas. Kadangi tėvas buvo ištremtas, kaip kūr.-savanoris, tai ruskiai neleido jo sūnui gauti kunigo šventimų per ištusus 12 metų. Turėjo būti išventintas 1945 m.

Jaun. psk. Jonas Hermanas, 1938 m. ulonų pulke Alytuje (žiūr. nuotrauką žemiau). Dabar jis gyvena Vakarų Vokietijoje ir gražiai prisimena savo tarnybos dienas Lietuvos kariuomenėje. Savo kambario sienas jis puošia karinėm nuotraukom. J. P.

— Amerikiečiai pritaikė automatinį granatų svaidytoją, laidyti naujo tipo 40 mm M384 granatas, kurios turi apie pusę svaro — 260 gr. didelio galingumo sprogstamos medžiagos. Granatų svaidytojas panašus į sunkųjį kulkosvaidį ant vamzdinio trikojo, maitinamas unitarinio tipo granatų šoviniiais iš dėžės, nareliniu metalo kaspiniu. Veikimo principas panašus į "Browning" kulkosvaidžio. Vienos minutės bėgyje, granatų svaidytojas gali sutelktai iššauti virš 300 svarų — 140 didelio galingumo sprogstamos medžiagos iki 2200 metrų atstumo. Automatinis granatsvaidis sėkmingai išbandytas ir numatomas įvesti amerikiečių kariuomenės ginklaviman.

— 1977 m. birželio 16 d., Alexandrijoje, Va., apleido šį pasaulį šio šimtmečio kartinis akmuo astronautikoje, mokslininkas vokiecis Verner von Braun, sulaukęs vos 65 metų amžiaus, palikęs žmoniją pasukusią nauja kryptimi, kuri prasidėjo 1932 metais, kaip jam pavyko sukonstruoti ir sėkmingai išbandyti pirmą raketą, Peenemuendėje, Vokietijoje. Vėliau jo raketos nešė per Kanalą sprogstamą medžiagą ant Londono. 1945 metais, nežiūrint didžiausių rusų pastangų von Brauną pagrobti, jis su apie 100 savo bendradarbių atsirado pas amerikiečius. Čia gavęs pilną paramą, konstruavo ir bandė eilę raketų. Jų galingiausia ir sėkmingiausia buvo penkių variklių raketa "Saturn", kuri nuo žemės iškėlė pirmus astronautus mėnulin. Jo idėja ir pirmos apybraižos buvo erdvių lėktuvus (shuttle), kuris šiuo metu bandomas pirmiems skridimams erdvėsna. Šalia raketų, von Braun sėkmingai konstruavo žemės satelitus ir erdvių kapsules ir ilgą laiką vadovavo erdvių tyrimo centrui. Jis yra išsireiškęs — "technologijos istorija yra turtingiausias šaltinis žmogaus paskirties šioje žemėje supratimui, taip pat labiausiai artima sritis Visatos Tvėrėjo pažinimui. Technologija, su pirmu svirties principo supratimu, kėlė žmogų iš primityvaus, gyvu-

liško gyvenimo į protaujančio tvarinio pilnutinį dvasinį išsivystymą — mintyją, idėjų praktišką įgyvendinimą, supančios aplinkos supratimą, atradimą kelių Visatos Tvėrėjo patiekian pasaulin".

— Amerikos senatas, 72 prieš 3 balsus, nutarė neleisti kariuomenėje ir rezervuose unijų. Bandymas organizuoti unijas ar vesti kolektyvias derybas baudžiama 5 metus kalėjimo ir 10,000 dolerių. Propagavimas unijų kariuomenėje yra prasidėjęs prieš trejetą metų.

— Amerikiečiai planuoja statyti naują bombonešį FB-11, kuris turės stotomo bombonešio B-1 variklius. Naujam bombonešiui yra skirta pradinio biudžeto 20 milijonų dolerių 1978 metams.

— Š.m. rugsėjo mėn, Ročesteryje įvykusioje konferencijoje (MIRADCOM) kariuomenės raketų tyrimų ir bandymų skyriaus atstovai, dr. D. Howgate ir dr. C. Bowden, paskelbė antradę būdą pagerinti laserio (Light Amplification of Superradiant Emission of Radiation) spindulius. Bandymai buvo pradėti 1976 metais kovo mėn. Pagerintas laser, pavadintas PFRASER (Pulse Formation by Amplification of Superradiant Emission of Radiation) gaunamas skirtingais metodais, naudojamos skirtingo ilgio bangos ir yra inten-

syvesnės. Laserio šviesos spindulys yra vieno bangos ilgio. PFRASER gavimui naudojami mažesni įrenginiai, nereikalingi gramozdiškos aušinimo sistemos, nekluido atmosferiniai pasikeitimai ir kit. Šiuometinis PFRASER prototipas, naudotas Ročesteryje demonstracijai, pagamino vieno milijono vatų srovės intensyvumo impulsą, kuris tęsėsi 20 bilijoninių dalių sekundės. Pagamintas šviesos pluoštas, buvo infraraudonoje spektro srityje ir paprasta akimi nebuvo matomas. Naujas išradimas bus panaudotas ginklų taikymo įrengimams ir sekimo aparatams.

— Kaip paprastai, amerikiečių spaudoje plačiai gvildenami visokie projektai, planai, tarp jų ir gynybos. Dieninėje spaudoje buvo plačiai diskutuota bombonešio B-1 gamyba, o šiuo metu, jo pakaitalas, daugiagalvė, su 12 atskirų užtaisų, neutroninė, tarpkontinentinė raketa, kuri pavadinta MX. Ši raketa turės pralenkti esamas tarpkontinentines raketas savo tolinasa — 6000 mylių, 9600 km., kludymo tikslumu, apie 5 kartus didesniu, skridimo greičiu, apie 16,000 mylių per valandą, 25,000 km. val., raketos kaina apie 5 kartus mažesnė už turimų Minuteman. Įdomu pastebėti, kad nauja raketa bus laidoma iš horizontalinių požeminių tunelių, tuo būdu raketos stovėjimo vieta nebus galima nustatyti — susekti iš satelitų. Šios raketos projektavimui jau išleista virš 160 milijonų dolerių. Jei raketa MX praeis visus reikiamus formalumus vyriausybėje, spėjama, kad po dešimties metų visos turimos strateginės raketos bus pakeistos naujomis, neutroninėmis MX.

— Rusai apginklavo lenkų armiją pagerinta "Strela" raketa, naudojama pėstininkų prieš žemai skrendančius lėktuvus. Ji yra didesnio greičio, didesnės tolinasos ir taiklesnė. Raketos laidytojas turi sekimo įtaisą, kuris įspėja apie artėjantį priešo lėktuvą.

Automatinis šautuvas su laserio taikikliu

L.D.K. Birutės Draugijos Čikagos centrinio skyriaus valdyba su talkininkėmis, po surengto rudens baliaus, 1977 m. lapkr. 20 d., Tautiniuose namuose, Čikagoje. Iš k. į d.: Irena Kulikauskaitė — valdybos narė, renginių vadovė, V. Genienė — kontrolės komisijos pirm., V. Kulikauskienė — talkininkė, J. Kerevienė — vicepirm., K. Leonaitienė — skyriaus pirm., Z. Juškevičienė — sekretorė, B. Gustaitienė ir L. Dainauskienė — talkininkės. A. Plaušinaičio nuotr.

ŽVILGSNIS Į ČIKAGOS BIRUTININKIŲ VEIKLĄ

Atsimenant, kad šiuo metu pučia gana stiprūs tarporganizaciniai politiniai vėjai, politinių fanatikų sukelti ir šių pat žmonių kontraversinės politinės taktikos nuolat palaikomi, nepaprastai neigiamai atsiliespė į veik visą išeivijos organizuotą veiklą: atsiliespė sklaidančiai ir veiklos ryžtą slopinančiai. Tad jeigu dar kuri organizacija atsilaiko prieš šiuos politinius vėjus ir vis dėlto dar vysto veiklą, tenka ir džiaugtis ir respektuoti dirbančiuosius, kad ir nepalankiose sąlygose, besiaukojančius visuomenės labui, tautos interesui.

Viena tokių, politinių vėjų nenugalima "tvirtovė" yra LDK Birutės draugijos Čikagos Centrinis skyrius, kuris pasigėrėtinau gražiai, ryžtingai ir darniai veikia. Čikagos birutininkės nesiriboja vien vidaus veikla, jos stipriai jaučia laiko, aplinkos reikalavimus ir gana intensyviai jungiasi į išeivijos centrinių organizacijų veiklą. Birutininkės itin aktyviai reaguoja į Lietuvos laisvinimo vyksmą. Pagal reikalą, rašo protesto ar padėkos laiškus, siunčia telegramas JAV politi-

kams, ar šiaip įtakingiems asmenims. Pav., šiuo metu, Belgrado konferencijai vykstant, birutininkės ne tik pačios už save rašė padėkos laiškus, bet taip pat pagelbėjo ir kitiems juos rašyti, kaip tai: JAV ambasadoriui Art. Goldbergui ir senatoriui Dole, pasigėrėtinau ginantiems žmogaus teises ir Lietuvos laisvės reikalą šio meto didžiausiame pasaulinės politikos forume.

Čikagos birutininkės taip pat seka ir remia vietos kultūrinę veiklą: Naujųjų Metų proga skyrius finansiškai parėmė lietuvišką spaudą, radijo valandėles, Lietuvių televiziją, pasiuntė aukas BALF-ui ir ALTai, tik susilaikė nuo LB-nės, kol ji susveiks ir susivienys...

Birutininkės, tarsi tos darbščiosios bitelės, kasmet aktyviai talkina ramovėnams pravesti Kario žurnalui paremti finansinį vąjį. (Kaip jau žinoma, šiemet jau ir šaliai oficialiai įsijungė į šį Kario finansinį vąjį ir visi drauge sėkmingai jį pravedė, sutelkę keleta šimtų dol.) Birutininkės visu dvasiniu nusiteikimu dirba šio vąjaus naudai, kad tik daugiau pinigų sutelkus, kad tik šis žurnalas ilgiau išsiląkytų, kaip jungęs ir ateityje

jungtų nepriklausomos Lietuvos karių ir šaulius, išeivijos tautinę misiją vykdančius.

Šie metai yra nepriklausomos Lietuvos sukaktuviniai metai, šiemet jau sueina šešiasdešimt metų, kaip atsikūrė Lietuvos kariuomenė ir garbingai atliko tautinį, istorinį uždavinį: iškovojo Lietuvai laisvę. Tad birutininkės jau iš anksto rūpinasi, planuoja kuo ir kaip prisidės prie šios šventės išryškimo, kuo ir kaip talkint ramovėnams surengti šią ne eilinę šventę, nepriklausomos Lietuvos kariuomenės šešiasdešimtmečio sukaktį. Kad jos garsas pasiektų ir pasaulio lietuvius ir įtakingus politikus.

Baigiant šį rašinį tenka pastebėti, pasakyti, kad jeigu birutininkės sekasi vystyti organizacinę veiklą, tai tik dėl to, kad jos išskirtinai stropiai budi tarpusavio darnos sargyboje, tarsi anos istorinės Lietuvos vaidilutės prie aukuro... Birutininkės tarpusavio darną saugoja, kaip didžiausią dvasinę vertybę, ir ją saugoja didžiu žmogišku respektu viena kitai ir nuoširdžia meile sesei lietuvei.

Z. Juškevičienė

Kariuomenės Atkūrimo Minėjimas Omahoje

Išvakarėse prieš minėjimą, ramovėnai bei kitų organizacijų valdybų asmenys buvo sukviesti į informacinį pokalbį (p. Skaudžių namuose). Plk. Antanas Šova kalbėjo apie mūsų tautos paskutinių keletos dienų tragiškus įvykius, okupuojant rusams-komunistams Lietuvą. Jis patiekė kiek užkulisinių žinių, kurių neteko niekur spaudoje užtikti. Plk. Šovai labai artimai teko stebėti vyriausybės veiksmus. Jo žinių bagažas nemažas, todėl ir buvo įdomu iš jo išgirsti autentiškų žinių apie paskutiniuosius mūsų tautos tragiškas dienas. Jis kalbėjo objektyviai nieko nekaltindamas — tik paminėdamas grynus faktus.

Sekmadienį, t.y., lapkričio 20 d., šv. Antano bažnyčioje, 10:30 val. buvo atnašaujamos mišios už žuvusius — karius bei partizanus. Jas atlaikė klebonas kun. P. Žarkauskas. Po pietų 3 val. parapijos salėje vyko minėjimas. Minėjimą atidarė "Ramovės" skyr. p-kas dr. Juozas Skaudys. Minutės susikaupimu buvo pagerbti visi skyriaus mirę ramovėnai. Prieš perduodamas žodį plk. A. Šovai, jis trumpai supažindino su jo asmeniu, pabrėždamas, kad prelegentas yra laimingai iš po lavonų išlindęs Červenės apylinkėse, kur masinėse žudynėse daug mūsų tautiečių buvo sušaudyti. Jis besislapstydamas grįžo Lietuvon. Antru kartu, kai vokiečiai areštavo visus gen. Plechavičiaus rinktinės štabo narius, juos bevežant per Latviją kalėjiman, iš autobuso pabėgo. Trečią kartą, išliko gyvas Čikagoje, auto katastrofoje buvo sunkiai sužeistas, kad net kurį laiką ligoninėje išbuvo be sąmonės, o šiandien yra atvykęs su paskaita Omahon. Toliau perdavė tarti žodį plk. A. Šovai.

Paskaitininkas priminė pirmųjų dienų mūsų kariuomenės sunkią kūrimosi pradžią, kai nieko neturėta, nei tinkamų ginklų nei rūbų, net ir maisto trūko. Kai viską po truputį reikėjo organizuoti, o laiko daug nebuvo, nes priešai puldinėjo besikuriančią iš po griuvusių tėvynę. Daug energijos ir drąsos teko pirmiesiems savanoriams pakelti. Daug kovota su bolševikų gaujom, lenkais ir bermontininkais, kol galutinai pradėtas normalus visoje Lietuvoje gyvenimas. Daug atskirų kovų vietovių, net ir su datomis, paminėjo paskaitininkas, nes jam pačiam asmeniškai daugelyje jų teko dalyvauti.

Po paskaitos vyko meninė dalis. Mažų mergaičių 6 poros pašoko šokį "Piemėnėlis". Didesniųjų grupė pašoko 2 šokius — Lenciūgėlių ir Gyvatarų. Eileraštį "Ilgesys" sukūrė ir pats padėklamavo Stasys Radžiūnas. Ištrauką iš operos "La

Traviata" solo padainavo Marija Wolz. Toliau, moterų sekstetas, kurį sudarė Laimutė Antanėlienė, Valerija Prišmantienė, Irena Lileikienė, Gražina Reškevičienė, Irena Šarkaitė-Matz ir Marija Wolz, sudainavo eilę dainų. Akomponavo Teresė Prišmantaitė-Bartlett. Papildomai buvo grojama trumpete — Martis Metz; mažaisiais vargonai grojo Aliukas Prišmantas ir būbnu — Mike Bartlett. Tas viskas sudarė gerą įspūdį, dainos praskambėjo satarčiai ir harmoningai.

Po programos skyr. p-kas daugiausia prisidėjusiems prie minėjimo išpildymo, viešai padėjo.

Užbaigai, kartu su programos dalyviais, visa publika sugiedojo Tautos himną. Aukų Lietuvių Karo Invalidams surinkta 104 dol.

Kapsas

Rochester, New York

Lapkričio 27 dieną ramovėnai vėl surengė Lietuvos kariuomenės 49 metų sukakties minėjimą.

Iš ryto, 8:30 val. radijo programa "Dainos Aidai", pašventė visą pusvalandį tos šventės progai. Specialias dainas parinko ir žodį tarė Aldona ir Raimondas Kiršteinai. Šv. Jurgio bažnyčioje 11:00 val., buvo atlaikytos šv. mišios už mirusius ramovėnus, žuvusius karius bei partizanus. Mišias atnašavo tėvas Justinas Vaškys ir ta proga pasakė pritaikytą, gražų pamokslą. Per mišias giedojo lietuvių Bendruomenės choras ir solistė Birutė Čipkienė. Vargonais solistė ir chorą palydėjo Raimondas Obalis. Bažnyčioje nuotaika tikrai buvo šventiška. Į pamaldas žygiavo su vėliavomis ramovėnai, skautai ir ateitininkai.

3 val. p.p. parapijos salėje įvyko šventės minėjimas. Ramovės sk. pirmininkas A. Beresnevičius pasveikino visus svečius, gausiai susirinkusius, tarė trumpą žodį ir perskaitė minėjimo programą. Į sceną buvo pakviesti buvę pirmieji Lietuvos kariuomenės savanoriai: Raimondas Liormonas, Zigmas Arlauskas, Petras Druseikis ir Edvardas Petkevičius. Paprašyta, Lisa Šikštėnaitė prisegė visiems savanoriams po tautinį ženklelį. Po to, pirmininkas paprašė visus atsistoti ir tylos minutę pagerbti mirusius bei žuvusius.

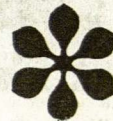
Toliau sekė tėvo Justino Vaškio paskaita "Patriotizmas ir kariuomenė". Paskaitininkas apibūdino pirmųjų Lietuvos kariuomenės pulkų kūrimasi ir Lietuvos jaunų vyrų tuo laiku didelį entuziazmą ir pasiaukojimą savo gimtajam kraštui. Apibūdino pirmas vargo dienas mūsų buvusių karių ir jų didelę meilę savo kraštui, už kurį net savo gyvybę daugelis paaukojo.

Po paskaitos sekė linksmoji dalis. Pirmiausia, B. Čipkienė padainavo keletą dainų, kurios nukėlė publiką mintimis į gimtąją šalį bei jos numylėtus laukus ir miškus. Solistei pianu pritarė Kęstutis Saladžius. Dainininkė po kiekvienos dainos buvo lydėta gausiais plojimais. Lisa Šikštėnaitė įteikė jai raudonų rožių ir baltų gvazdikų puokštę.

Sekančią minėjimo dalį išpildė tautinių šokių grupės "Lazdynas" jaunieji, tik pradendantieji šokti šokėjai. Šokių mokytojos J. Reginienės jauna pavaduotoja Birutė Stankutė paruošė jaunučius šokiams. Akordeonu grojo Regina Urban. Jaunučiai širdingai nuteikė žiūrovus ir susilaukė nemažai pagyrimų ir katūčių.

Po visų linksmybių "Ramovės" sk. pirmininkas padėjo paskaitininkui tėvui J. Vaškiui, solistei B. Čipkieni, šokėjams, muzikantei ir publikai už skaitlingą atsilankymą. Tuo minėjimas ir buvo baigtas.

Dalyvė

A.A. KPT. PRANAS GUDYNAS
eidamas valstybines pareigas, tragiškai žuvo nuo teroristų kulku 1929 m. V 6 d., Kaune prie Valstybinio Teatro rūmų. Jo draugai, 1977 m. XI 4 d. įamžino jį Lietuvių Fonde (2422 W. Marquette Rd., Chicago, Ill. 60629), sąsk. Nr. 4387 ir taip pat įrašė jį į L.F. narių albumą.

Norintieji prisidėti prie a.a. kpt. Prano Gudyno įamžinimo, savo aukas gali siųsti L.F. sąsk. Nr. 4387.

A.a. kpt. Prano Gudyno portretas yra pakabintas L.L. Kovų Muziejuje, Čikagoje, Jaunimo Centre, greta portretų Lukšio, Eimučio ir kar. Juozapavičiaus, žuvusių už Tėvynę, kad mes gyventumėm laisvi.

GINKLO DRAUGAI

P.S. Plačiau žiūr.:

1. "Mūsų Žinios", Lietuvių Jėzuitų ir Jaunimo Centro Čikagoje Biuletėnis — viršelis ir 153 psl.
2. "Karys" nr 18 (518) Kaunas, 1929.V.9 d. 24 psl.
3. "Draugas", Chicago, 1977.5.10.
4. "Karys" nr. 7 (1534) rugp.-rugs. mėn. 1977, JAV, 281-2 psl..

A.A. KPT. JONAS TELKSNYS

Jonas Telksnys buvo gimęs 1895 m. spalio 21 d.

Pusę metų sirgęs vėžio liga, mirė 1977 m. balandžio 18 d. Palaidotas Holy-Rood kapinėse, Westbury, Longs Island, N.Y., kur palaidota jo žmona Ona Kubiliūnaitė-Telksnienė, generolo P. Kubiliūno sesuo.

Gedulingas pamaldas bažnyčioje laikė kun. Jonas Pakalniškis, kuris lydėjo karstą į kapines, pašventino naują kapą ir tarė žodį. Pamaldose dalyvavo ir į kapines velionį palydėjo giminės ir būrys bičiulių. Tarp jų buvo gyd. plk. V. Ingelevičius, rašytojas Aleksandras Merkelis, generolas Stasys Pundzevičius ir kiti su šeimomis. Prie kapo, Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų-Savanorių Sąjungos New Yorko skyriaus vardu, kpt. Petras Jurgėla išreiškė užuojautą velionio šeimai ir giminėms. Priminė, jog jis, kaimynas Juozas Valaitis ir Jonas Telksnys drauge lankė Lietuvos Karo Mokyklą. II laidą, kurią visi trys užbaigė 1919 m. gruodžio 16 d. P. Jurgėla pabrėžė: "Tai buvo sunki Lietuvos kariuomenės pradžia. Iš kariuomenėje jau tarnaujančių ir specialiai mobilizuotų inteligentų 1919 metų vasarą į Karo Mokyklą buvo atsiųsta apie 800. Sveikatos tikrinimo komisija iš jų priėmė tik 595. Dar neturėjome spausdintų vadovėlių. Slapta lenkų karinė organizacija POW ruošė sukilimą, tikslu prijungti Lietuvą prie Lenkijos. Bet sukilimas buvo staiga išardytas. Suimtieji sukilėlių vadai buvo laikomi Karo Mokyklos rūmuose, kur įvyko ir karo lauko teismas. Apie tris savaites kariūnai ėjo sargybas prie Respublikos Prezidento, Lietuvos Banko ir Vyriausiojo Štabo rūmų, ginklus iš centrinio ginklų sandėlio A. Panemunėje atgabeno į Karo Mokyklą ir pan. Iš sargybos grįžę ir nemigę kariūnai eidavo į pamokas ir į pratimus lauke. Dėl tokių sunkumų II laidą baigė, kvotimus išlaikė ir į leitenanto laipsnį buvo pakelta tik 200, o 24 buvo pasiūti į augančius pulkus puskarininkio laipsniu ir su teise po 12 mėnesių būti pakelti leitenantais. Tas rodo, jog Jonas Telksnys labai mylėjo savo Tėvynę Lietuvą, savanoriu įstojo į steigiamą Lietuvos kariuomenę, labai sunkiose sąlygose baigė Karo Mokyklą, taigi, dvasiškai ir fiziškai buvo ištvėrimingas. Pakeltas karininku, savo pareigas atlikdavo labai gerai, buvo doras ir darbštus. Mielas lietuviškojo ginklo drauge, savanori ir kapitone Jonai Telksny, išsėkis amžinuoju poilsiu toli nuo savo Tėvynės, kurią taip labai mylėjai".

Pakeltas leitenantu, Jonas Telksnys tarnavo 2-me pėstininkų DLK Algirdo pul-

ke ir ulonų LD Birutės pulke. Išėjęs atsargon, buvo pasienio policijos rajono viršininkas. Vėl grįžęs į kariuomenę, tarnavo 2-me pėst. pulke, Kauno karo komendantūroje, priešlėktuvinės apsaugos rinktinėje. Lietuvos okupantai rusai kapitoną J. Telksnį paleido iš kariuomenės.

Po to J. Telksnys tarnavo auto transporto įstaigoje, o vokiečių okupacijos metu dirbo valstybės kontrolėje Vilniuje. Įstojo į generolo P. Plechavičiaus steigiamą Vietinę Rinktinę ir dirbo V. Rinktinės Štabo mobilizacijos skyriuje. Vokiečiams panaikinus V. Rinktinę, J. Telksnys pasitraukė į Vokietiją ir dirbo lietuvių sargybų kuopoje. Amerikoje dirbo kaip sodininkas.

Velionio posūnis Vytautas Norkus buvo Lietuvos kariuomenės leitenantas. Būdamas kariūnu, pasižymėjo šaudyme. 1938 m. kariuomenės šaudymo varžybose už taiklų šaudymą iš lengvo kulksvydžio laimėjo laikrodį su grandinėle.

Laidotuvių dalyvius V. Norkus su žmona pakvietė pas save pietų.

P. J.

A.A. JONAS LAUKAITIS
(Buvęs Lietuvos policijos valdininkas ir šaulys)

Neilgai, bet sunkiai sirgęs, po įvairių tyrimų, gavęs plaučių uždegimą, 1977 m. lapkričio 14 d. mirė Jonas Laukaitis.

Buvo pašarvotas Marquette Petkaus laidojimo namuose, Marquette Parke, Čikagoje. Lapkričio 17 d. po šv. mišių Marquette Parke lietuvių bažnyčioje, palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Šv. mišias atnašavo, pamokslą pasakė ir į kapines palydėjo kun. V. Zakarauskas.

Atsiveikinant su velioniu laidojimo namuose, visų dalyvių buso sugiedota "Marija, Marija", o kapinėse "Viešpaties Angeles" ir Lietuvos himnas. Laidotuvsė dalyvavo apie šimtas jo giminių, draugų ir pažįstamų.

Jonas Laukaitis buvo gimęs 1908 m. birželio 14 d., Rytų Prūsijoje, Nassau km., prie Stalupėnų, Vokietijoje.

I Pasaulinio karo metu Laukaičių šeima pateko rusams. Rusai juos nusivarė iki Vilniaus. Tėvą buvo paėmę darbams, bet vokiečiams rusus nustumus tokiau už Vilniaus, Laukaičiai keliavo namų link. Atsiradus Mauručiuose, tėvas čia gavęs darbo pas vokiečius Mauručių geležinkelio stotyje, sulaukė ir karo pabaigos, o Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, jie pasiliko Lietuvoje. Tėvas toliau dirbo jau Lietuvos geležinkeluose, Mauručių stotyje.

Jonas buvo vyriausias penkių vaikų šeimoje. 1929 m. baigęs Aukštesniąją Lietuvos policijos mokyklą Kaune, buvo paskirtas Policijos nuovados viršininko padėjėju III nuovadoje, Kaune. Vėliau perkeltas į Lietuvos Valstybės Saugumo Policijos departamentą valdininku. Čia

dirbdamas, daug kartų buvo Lietuvos prezidento Antano Smetonos saugotojas, jam kur nors keliaujant ar atostogaujant.

Sovietų Rusijai, 1940 m. birželio 15 d. okupavus Lietuvą, rusų buvo ieškomas, todėl turėjęs visą laiką slapstytis. 1941 m. kovo 23 d. repatriavo Vokietijon. Prasidėjus vokiečių-rusų karui, velionis sugrįžo Lietuvon, bet prie naujų okupantų negalėjęs pritaipyti ir vėl turėjo slapstytis kaime.

1944 m. liepos mėn. rusams vėl okupuojant Lietuvą, jis apleido kraštą ir išvažiavo Vokietijon. Netrukus ten buvo areštuotas ir uždarytas koncentracijos

**PADĖKIME JAUNAI LIETUVAITEI
ĮSIGYVENTI IR PRAPLĖSTI
“LIETUVOS AIDŲ” RADIO VALANDĄ**

stovyklon. Artėjant rusams ir vokiečių sargybiniams pabėgus, velionis išsilaisvinęs bėgo paskui sargybinius, kad nepatektų rusams. Nors iškankintas, suvargęs, basas ir apiplyšęs, bet sukaupęs paskutinįs jėgas, pasiekė ateinančius anglius.

Amerikoje velionis jau buvo išsidirbęs pensiją ir planavęs ramiai leisti senatvės dienas. Be šaulių, dar dirbo LB (kelis metus buvo Gage Parko LB apylinkės izdininku) ir lietuvių klubuose, meškeriojotų ir tauragiškių. Velionis buvo sugyvenamas, draugiškas ir patriotas. Šelpė ir vargan papuolusius, rėmė Balfą aukomis. Labai sielojosi Lietuvos ir lietuvių tautos nelaime. Norėjęs dar su laukti nepriklausomos Lietuvos ir sugrįžti, o ten atsigulti amžinam poilsiui.

Pasiliko žmona Petrė, podukra Regina su šeima, motina Ona Laukaitienė (tėvas Andrius miręs čia Amerikoje 1957 m. spalio 13 d., motina lapkričio 2 d. atšventė 95 gimtadienį, gyvena Baltimorėje, Md.), brolis Andrius su šeima, žuvusios sesers Onutės vaikai (ji žuvo Lietuvoje turėdama 37 m. amžiaus), brolis Kazys su šeima ir brolis Vacius, dar keli pusbroliai ir pusseserės, o taip pat tėvo sesuo (teta) Ona. A. L.

**A.A. ANTANĄ PLEČKAITĮ IR
PETRĄ SAJONĄ PALAIDOJUS**

Ilgesnį laiką sunkios ligos iškankinti, š.m. sausio mėn. pradžioje, savaitės laikotarpyje Klevelande mirė A. Plečkaitis ir P. Sajonas. Abu priklausė LKVS “Ramovė” Klevelando skyriui.

A.a. Antanas Plečkaitis gimė ir augo gražiame Suvalkijos mieste — Marijampolėje. Prasidėjęs vokiečių-rusų karui, jaunas būdamas stojo į lietuvių batalionus, tikslu padėti sunaikinti Lietuvos okupantų rusų ir grąžinti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. Bet, deja, prieš pusę esant stipresnėm jėgom, po keletos sunkių kovos metų, reikėjo trauktis ir numylėtą tėvynę Lietuvą vėl užleisti pavergėjui rusui.

Velionis Antanas, atvažiavęs į Ameriką apsigyveno gražiame Klevelando mieste ir susiradęs darbą garsioje “Cleveland Twist Drill Co.”, darbas iki negailastingoji liga pakirto sveikatą. Ligos paliestas, prieš metus laiko pasitraukė iš darbo, išeidamas nedarbingumo pensijon.

A.A. Antano kūnas buvo pašarvotas Adelės ir sūnaus Jakubaičių laidotuvių namuose. LKVS “Ramovė” Klevelando skyriaus pirm. V. Stuoģis, stovint ramovėnam garbės sargyboje, tarė paskutinį atsisveikinimo žodį ir Lietuvos Trispalvę, kuri dengė velionio karstą, įteikė velionio dukrai. Toliau kalbėjo velionio kovos draugas, LKVS “Ramovės” centro

Greitai bus du metai, kai buvo įsteigta “Lietuvos Aidų” radio programa Čikagoje.

Jos įsteigėja ir vedėja yra jauna inžinierė Kazė Brazdžionytė.

Programos laidos yra penktadieniais — pusę valandos ir šeštadienių vakarais — net dvi valandos, banga FM 106,3. Programa turi įvairius skyrius: Sveikatos, Teisių, Religijos, Literatūros, Socialinį, Vaikučiams ir kitus.

Skyrius veda ir padeda: chemikas Jonas Prunskis, advokatas P. Kal, teisininkai Pr. Šulas ir Gečas, kunigas Juozevičius, Šv. Rašto tyrinėtojas V. Cibas, dr. L. Šulas, kun. dr. K. Trimakas ir kiti.

Daug lietuviškų organizacijų kartas nuo karto paremia programą. Tačiau pagrindinis tikslas išlaikyti šią programą kiekvieną vakarą, dar nepasiektas. Lėšų stoka neleidžia tai įgyvendinti. Visiems būtų didelis džiaugsmas girdėti šią lietuvišką radio valandą kasdien.

Visi kviečiami prisidėti, kad pasiektus “Lietuvos Aidų” kasvakarinės valandos. Padėkime jaunai lietuvaitei praplėsti lietuvišką radio programą!

BALYS SVALIA

valdybos pirmininkas A. Jonaitis.

Atsisveikinimo išvakarėse su velioniu, laidotuvių namuose giedojo Klevelando ramovėnų choras, vadovaujamas muziko J. Kazėno. Sekančią dieną velionio Antano kūną išvežė į N.J. valstiją, kur gyvena velionio dukra su šeima.

A.a. Petras Sajonas, gyvendamas Klevelande, dirbo įvairiose darbovietėse ir įvairius darbus. Prieš keletą metų, važiuojant į darbą, velionis Petras buvo sunkiai sužeistas ir po to, jo sveikata ėjo žemyn, iki š.m. sausio mėn. 9 dienos.

Velioniui Petriui Klevelande neturint artimų giminių, iki atvažiavo pusbrolis Jonas Saulėnas su šeima iš Providence,

R.I., laidotuvių reikalais rūpinosi V. Čyvas.

A.a. Petro kūnas taip pat buvo pašarvotas Jakubaičių laidotuvių namuose, kur Klevelando “Ramovės” skyriaus pirmininkas V. Stuoģis, stovint garbės sargybai, tarė atsisveikinimo žodį ir karstą dengiančią vėliavą įteikė velionio pusbroliui J. Saulėnui.

A.a. Petro kūnas, po gedulingų šv. mišių, iš D.M.N.P. parapijos bažnyčios buvo nulydėtas į Visų Sielų kapines.

Su a.a. Antano ir Petro mirtimis, Klevelando lietuvių kolonija neteko dviejų lietuvių, ramovės skyrius narių, o dukra — tėvo.

E. Prancus

Buvusiam kuopos šauliui

a.a. dipl. inž. KAZIMIERUI KRULIKUI

mirus Floridoje, velionio našlei, sesei Al-donai, sūnui inž. Ričardui, artimesiems bei draugams, reiškiamo gilią užuojautą.

*LŠST “Simo Kudirkos” kp. New Yorke
valdyba ir šauliai*

Kalėdų Senis — atkelta iš 70 psl

žiuoja ne tik keliais, bet ir laukais; jų ginklai tokie, kuriais galima pataikyti į taikinį, sviediniai — kurių kiekvienas sprogstas; man reikia ginklų, veikiančių mirties spinduliais; antai, kaimynai tokiais jau žaidžia; — daug pėstininkų valdomų priešlėktuvinių ir prieštankinių raketų, kiti jau senokai jas turi; neutroninių bombų . . .

— Tai labai pavojingi žaislai! — sušuko Kalėdų Senis, ir nustūmė generolą nuo kelių.

— Bet tai tik taktiniai žaislai ir aš jais niekam pavojaus nesudarysiu, kaip kiti kad mano daryti . . . Jei tu man jų neduosi, aš sustosiu kvėpavęs ir uždusiu čia pat prie tavęs . . . ar tau manęs nebus gaila?

— Tik nenustok kvėpuot, — pašokęs nuo kėdės sušuko Kalėdų Senis, — aš pažadu, jei ne šioms, tai kitoms Kalėdoms tikrai ką nors surasiu! — ir net nepažvelgęs į ilgą laukiančių eilę, skubiai iš Pentagono centrinės salės išnyko . . .

B. B.

LAIŠKAI KARIUI

Žygio į Vilnių 1939 m. aprašyme mjr. Juozas Černius sumini ir pionierių bataliono vadą mjr. Kundrotą, pažymėdamas, kad jo likimas yra nežinomas (1977 m. Karys Nr. 8, 308 psl.).

Pionierių bataliono vadą Viktorą Kundrotą esu sutikęs Vilniuje 1940 ar 1941 m. plk. ltn. laipsnio.

Jis krito 1941 m. birželio bene 23 d., Vilniuje prie Trakų gatvės esančiuose pranciškonų vienuolyno mūruose, kur buvo įsikūręs. Smulkmenų nežinau, bet tom dienom Vilniuje girdėjau man nepažįstamus žemesnius karius kalbant, kad batalionas pasipriešinęs išvedamas į Rusiją, įvyko susišaudymas pačiuose mūruose, kur bataliono vadas su keliais kariais ir kritęs.

Jis buvo palaidotas Rasų kapinių naujoje dalyje, įėjus pro vartus, tuoj pat kairėje, prie tvoros. Šalia jo — mjr. Brizgys, jeigu aš atsimenu tą pavardę, vyr. pusk. (pavardės neatsimenu) ir dar pora ar trejetas eilinių; čia pat dar dvi ar trys vilniečių šeimos, žuvę per pirmąjį vokiečių lėktuvų antpuolį.

Velionį V. K. gerai pažinau, nes baigėme ne tik tą pačią IV karo mokyklos laidą, bet buvome ir viename būryje.

Stasys Griezė-Jurgelevičius
Dorchester, Mass.

Siunčiu už 1978-sius metus prenumeratą \$10 ir auką \$5. Viso labo \$15. Sveikinu su Naujųjų Metų pradžia, ir linkiu sėkmės tą brangų kiekvienam kariui ar šauliui žurnalą, kuris kartais sudaro jums didelių rūpesčių, leidžiant.

Dar kartą sveikinu ir prašau KARĮ ir toliau lankyti mano namus. Su pagarba ir broliška meile, lieku

P. Polgrimas

AUKOJO KARIUI:

Gruodis, 1977

\$125.00:

LKVS "Ramovė" Philadelphia Sk., a.a.
Juozo Malinausko atminimui pagerbti

\$100.00:

Lietuvos Kariuomenės Minėjimo Komitetas, Detroit, MI

\$75.00:

Juodis Marc., Hamilton, Can.

\$50.00:

Gustaitis Bronė, Chicago, IL
LŠST Žalgirio š. kp., Cleveland, OH
LŠST DLK Algirdo š. kp., Hamilton, Can.

\$30.00:

Pabrėža L., Chicago, IL

\$20.00:

Jegelevičius V., Toronto, Can.
Suvis J., Chatham, NJ

\$15.00:

Ašoklis Aug., Cicero, IL

\$10.00:

Čiurlys A., No. Brunswick, NJ
Kalytis Vl., Great Neck, NY
Kazlauskas V., Toronto, Can.
Kenstavičius A., Hope, Can.
Krištolaitis J., Cleveland, OH
Lengnikas Er., Hamilton, Can.
Meliėnė M., Chicago, IL
Skučas Don., plk. ltn., Montgomery, AL

\$7.00:

Jablonskis Bonv., Aurora, IL

\$6.00:

Keturka Pr., La Salle, Can.
Sapetka K., Waterbury, CT

\$5.00:

Andriulis P., Phila., PA
Burneikis Pov., Chicago, IL
Čaplinskienė O., Darien, IL
Čeika Br., St. Williams, Can.
Čepauskas B., Gulfport, FL
Daugelavičius Alf., Cote St. Luc, Can.
Draugelis B., Chicago, IL
Galeckas M., Chicago, IL
Jonikas P., Mississauga, Can.
Jurgaitis St., Cleveland, OH
Karaša M., Baltimore, MD

Oželis Vyt., Malartic, Can.

Petravičius Vyt., Hartford, CT
Ramonas K., Chicago, IL
Stankauskas V., Cleveland, OH
Šapalas Pr., Lemont, IL
Šaudzis Liucija, Lebanon, PA
Šepety J., Detroit, MI
Šidagis J., MD, Sebewaing, MI
Špakauskas K., Phila., PA
Tarutis Z., Willowick, OH
Truškūnas J., Chicago, IL
Urbšaitis K., St. Petersburg, FL
Vasikauskas Vl., Rich. Hill, NY
Vinclovas M., Cleveland, OH

\$3.00:

Krinickas A., Maspeth, NY

\$2.00:

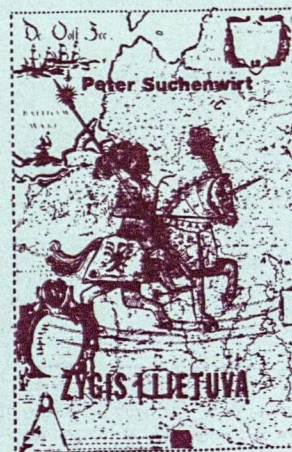
Andrašūnas J., Los Angeles, CA
Balaišis K., Cleveland, OH
Balzaras L., Chicago, IL
Bielskis J., Rockford, IL
Grincius Uršulė, Cleveland, OH
Jurkuvėnas J., Brooklyn, NY
Mockus A., Hartford, CT
Šlapelis J., Euclid, OH

\$1.00:

Kvedaras M., Hamilton, Can.
Mažeika Alf., Jamaica, NY
Valaitis St., Kenosha, WI

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Naujas KARIO LEIDINYS Kaina \$2.95

AUKOJO KARIUI:**Sausis, 1978****\$50.00:**

Vilkutaitis Vik., Vokietija

\$30.00:

Veiverys S., Vokietija

\$25.00:

LKVS "Ramovė" Omaha sk.

LŠST "Gen. T. Daukanto" 8. kp., Chicago, IL

\$20.00:

LŠST "Švyturio" j.s. kp., Detroit, MI

Alonderienė V., St., Catharines, Canada

\$15.00:

Ragažinskas P., Rev., Central, NM

Žiogas D., Delhi, Canada

\$14.33:

Slavickas S. Australija

\$\$\$11.00:

Kiaunė J., Jamaica, NY

\$10.00:

Aidukas A., E. Paterson, NJ

Aukštaitė M., Downsview, Can.

Daunys K., Toronto, Can.

Kepalas Alg., Rosedale, NY

Liaukus Just. St. Petersburg, FL

Lisaukas M., Waterbury, CT

Liutkus Kl., Etobice, Can.

Nemanius A., Chicago, IL

Norkūnas B., Detroit, MI

Petrauskas I., Montreal, Can.

Petrušaitis P., Racine, WI

Pleškys A., Chicago, IL

Poškus H., Thunder Bay, Can.

Povilavičius I., Yonkers, NY

Pundzevičius St., gen. Great Neck, NY

Sajauskas A., Baltimore, MD

Stalioraitis J., Toronto, Can.

Strimaitis J., Elizabeth, NJ

Šadeika C., Farmington Hills, MI

Šarūnas Ona, Hamilton, Can.

Trečionis K., Union, NJ

Venclauskas K., Los Angeles, CA

Vilinskas S., Windsor, CT

\$7.00:

Astrauskas J., Toronto, Can.

Visčius Stp., Chicago, IL

\$6.80:

Kuzmickas St., V. Australija

\$5.65:

Rapkauskas S., Vic., Australija

\$5.00:

Abraitis J., Chicago, IL

Andrikonis J., Manchester, CT

Andrius J., plk., Santa Monica, CA

Astrauskas St., Willowick, OH

Babickas Marta, Chicago, IL

Bačauskas K., Woodhaven, NY

Balanda Ged., Warren, MI

Baltušis L., Chicago, IL

Barauskas M., Los Angeles, CA

Byla J., Rahway, NJ

Budėjus S., Chicago, IL

Bulota A., Los Angeles, CA

Dapkus Mart., So. Boston, MA

Daugvydas K., Detroit, MI

Dautas Vl., Willoughby Hills, OH

Elijošius A., Rexdale, Can.

Garsys Vl., Worcester, MA

Gečiauskas M., Manchester, CT

Grajauskas Br., Hamilton, Can.

Gulbinas P., Toronto, Can.

Jankus J., Woodhaven, NY

Janonis F., Brockton, MA

Jonaitis J., So. Boston, MA

Juodis J., St. Petersburg, fl

Kaciliauskas J., Lemont, IL

Kanopa Pov., Hamilton, Can.

Kažemėkaitis V., Racine, WI

Kelmelis A., Toronto, Can.

Kontrimas S., Centerville, MA

Kukarskas J., Baltimore, MD

Latauskas P., Hamilton, Can.

Laukaitis A., Lemont, IL

Lendraitis L., So. Boston, MA

Lukas A., Detroit, MI

Mackevičius B., Toronto, Can.

Mackonis J., Chicago, IL

Malžinskas P., Los Angeles, CA

Mockaitis P., Chicago, IL

M. Br., Rockford, IL

Narbutas J., Dollard des Ormeaux, Can.

Numgaudas V., Chicago, IL

Padvaiskas P., Chicago, IL

Palekas Stasė, Chicago, IL

Pečenkis P., Elizabeth, NJ

Pečkaitis J., Merrillville, IN

Petrulis M., Toronto, Can.

Pimpė A., Chicago, IL

Pocius A., Rockford, IL

Polgrimas P., St. Catharines, Can.

Puskunigis K., Chicago, IL

Pušneraitienė Ema, Chicago, IL

Radvenis G., Los Angeles, CA

Ramas J., Elizabeth, NJ

Rauba J., Gr. Rapids, MI

Repečka Myk., Hamilton, Can.

Satkauskas A., Oakville, CT

Simanas J., Toronto, Can.

Skeivelas J., St. Catharines, Can.

Skopas E., Meriden, CT

Smailys J., Omaha, NB

Stelmokas J., Landsdowne, PA

Sviezikas K., V.

Šimkus M., Baltimore, MD

Špakauskas K., Dearborn Hts., MI

Streitas V., Scarborough, Can.

Šukaitis A., Hamilton, Can.

Tallat-Kelpša St., Baltimore, MD

Tamošaitis L., Woodhaven, NY

Tamošiūnas V., Detroit, MI

Tarnauskas P., Paterson, NJ

Totilas Emilija, Omaha, NB

Vadopalas J., Cicero, IL

Vaškūnas Vyt., Brooklyn, NY

Virbickas L., St. Petersburg Beach, FL

Vizbaras J., So. Boston, MA

Židžiūnas V., Worcester, MA

\$4.00:

Mikeliūnas D., Michigan City, IN

Šlekys E., Toronto, Can.

\$3.50:

Rovas J., Toronto, Can.

\$3.00:

Griauzdė A., Avon, MA

Skopas Apl., Cicero, IL

Vitkus Val., Rochester, NY

\$2.00:

Bielkevičius R., Brockton, MA

Budzinauskienė A., Waterbury, CT

Butkys V., Great Neck, NY

Butkūnas Sofija, St. Charles, IL

Ceilius J., Woodhaven, NY

Dalbokas J., Los Angeles, CA

Dubauskas V., Woodhaven, NY

Galdikas K., St. Catharines, Can.

Garbaliuskas G., Melrose Park, IL

Garolis A., Portland, OR

Gaubys Pov., Woodhaven, NY

Gedeika B., Ridgewood, NY

Gofensas Stasė, Brockton, MA

Gritėnas J., Melrose Park, IL

Jomantas V., North Bay, Can.

Juozaitis S., Cicero, IL

Mačėnas J., Chicago, IL

Michels Br. H., Sarasota, FL

Miežaitis J., Elizabeth, NJ

Muliolis I., Mayfield Hts, OH

Musteikis Gražina, Chicago, IL

Pempė F., Phila. PA

Povilaitis Mot., Woodhaven, NY

Ramanauskas A., Manchester, CT

Romanauskas Z., Hallandale, FL

Sčiuka J., New Britain, CT

Zarauskas J., Richmond Hill, NY

\$1.00:

Deksnyš J., Hamilton, Can.

Motuzas St., V. Vokietija

Zakas St., Washington, PA

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

91361.29